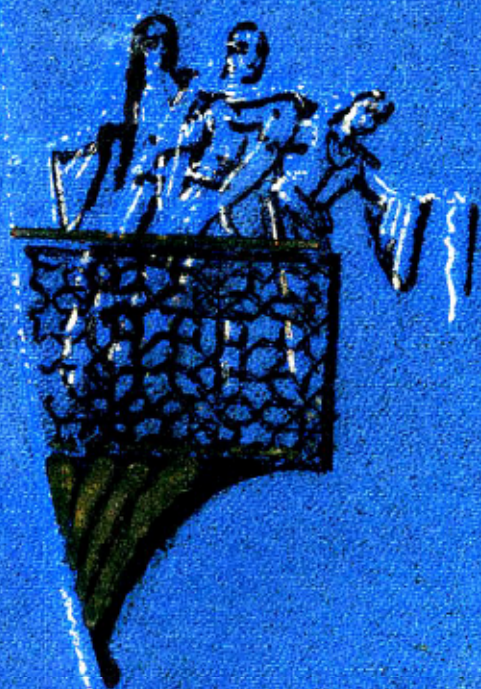

УЗЕР ГАДЖИБЕКОВ

АРШИН МАЛ АЛАН

УЗЕИР ГАДЖИБЕКОВ

АРШИН МАЛ АЛАН

*Музыкальная комедия
в 4-х действиях*

АЗЕРБАЙДЖАНСКОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ МУЗЫКАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО

БАКУ - 1958

Kel 78

Г-13

ҮЗЕЙИР ҺАЧЫБӘЙОВ

YOXLANIB
2008.11

АРШЫН МАЛ АЛАН

4 пәрдали мусигили комедия

АЗӘРБАЙҶАН ДӨВЛӘТ МУСИГИ НӘШРИЙЯТЫ
БАКЫ — 1958

Редакция ней'эти:

*М. Әһмәдов, Б. Зейдман,
Ш. Кәримова, Б. Мәммәдова, Сәид Рустәмов,
Сабит Рәһман*

Рәссамы:

Ә. Алмасзада

Корректору:

М. Чәфәрова

1885—1948

РЕДАКСИЯДАН

(1-чи нәшринә)

„Аршын мал алан“ Үзейир Һачыбәйовун мусигили комедиялары ичәрисиндә ән яхшысы вә халг тәрәфиндән ән чох танынмышдыр. 35 ил әввәл язылмыш бу комедия һәлә инди дә өз бәди әһәмийәтини итирмәмиш вә Азәрбайчан классик мусигисинин хәзинәсинә дахил олмушдур.

Бөйүк драматург луг габиллийәтинә малик олан Үзейир Һачыбәйов тәкчә мусигинин дейил, комедиянын мәтнинин дә мӯәллифидир. (Анчаг бә'зи арияларда бөйүк Азәрбайчан шаири Фүзулинин гәзәлләриндән истифадә әдилмишдир.)

Комедия ингилабдан габагки Азәрбайчанын көһнә, керидә галмыш адәтләрини, гадынлары әсарәтдә сахлаян мөһуматы вә дини ән'әнәләри өз кәскин сатирасы илә гамчылайыр.

„Аршын мал алан“ илк дәфә 1913-чү ил 25 октябрда Бакыда ойнанмышдыр. Көзәл мусигиси, кәскин ичтимаи мәзмуну вә саглам юмору илә әсәр тез бир заманда кениш халг күтләләринин бөйүк мәнәббәтини газанмышдыр. „Аршын мал алан“ тәкчә Азәрбайчанда дейил, бир чох башга гардаш республикаларда да мәшһурдур. Бу комедия бир чох дилләрә тәрчүмә әдилмишдир. 1938-чи илдә „Аршын мал алан“ Москвада кечирилән Азәрбайчан Инчәсәнәти декадасында бөйүк мӯәффәгийәтлә тамашая гоюлмушдур.

Вәтән мӯһарибәси заманы „Аршын мал алан“ экранлашдырылмыш вә филми ярадан режиссор-әктйор һей'әтилә бәрәбәр мӯәллиф Үзейир Һачыбәйов да Сталин Мӯкафатына лайиг көрүлмүшдур.

„Аршын мал алан“ын чап әтдийимиз бу клавири вә либреттосу мӯәллиф тәрәфиндән бахылмыш вә тәсдиг әдилмишдир.

РЕДАКСИЯДАН

(2-чи нәшринә)

Үзейир Һачыбәйовун „Аршын мал алан“ мусигили комедиясынын клавири вә либреттосунун илк нәшриндән он ил кечир. Азәрбайчан классик мусигисинин хәзинәсинә дахил олмуш бу комедиянын шөһрәти күндән-күнә артмагдадыр.

Кениш динләйичи күтләсиндә бөйүк мараг ярандыгы үчүн биз, „Аршын мал алан“ы енидән нәшр әдирик.

Икинчи нәшрдә клавирин фортепиано партиясы вә либреттосунда бә'зи хырда дәйишикликләр әдилмиш, биринчи нәшрдә нәзәрә чарпан мәтбәә хәталары дүзәлдилмишдир.

ОТ РЕДАКЦИИ

(к 1-му изданию)

„Аршин мал алан“ — лучшая и наиболее популярная из музыкальных комедий Узеира Гаджибекова. Вот уже 35 лет она не сходит со сцены, войдя в золотой фонд азербайджанской классической музыки.

Крупнейший композитор Советского Азербайджана Узеир Гаджибеков является и талантливым драматургом. Он не только автор музыки, но и текста „Аршин мал алан“ (лишь некоторые арии написаны им на слова классика азербайджанской поэзии Физули).

Сатирическое острие комедии направлено против царивших в дореволюционном Азербайджане старых уродливых обычаев и фанатичных законов ислама, закрепощавших женщину.

25 октября 1913 года состоялось первое представление „Аршин мал алан“ в г. Баку. Пленительные мелодии, острая социальная направленность и живой юмор комедии снискали ей широчайшую популярность и любовь в народе. „Аршин мал алан“ любима не только у себя на родине, в Азербайджане, но и в братских республиках. Комедия переводилась на многие языки. В 1938 году „Аршин мал алан“ с большим успехом прошла в Москве во время декады Азербайджанского искусства. Во время Отечественной войны комедия была экранизирована и в 1946 году за фильм „Аршин мал алан“ Узеир Гаджибеков, совместно с творческим коллективом, работавшим над картиной, был удостоен Сталинской премии.

В настоящем издании клавира и либретто „Аршин мал алан“ представлен последний вариант музыкальной комедии, заново просмотренный автором.

ОТ РЕДАКЦИИ

(ко 2-му изданию)

Прошло десять лет со дня выхода в свет первого издания клавира и либретто музыкальной комедии Узеира Гаджибекова „Аршин мал алан“. Успех и популярность этой комедии, являющейся сокровищницей азербайджанского музыкального классического наследия, все более возрастает.

Большой интерес со стороны широких кругов слушателей побудил нас переиздать „Аршин мал алан“.

Во второе издание „Аршин мал алан“ внесены некоторые незначительные редакционные изменения, касающиеся фортепианной партии и либретто; также исправлены опечатки, замеченные в первом издании.

Мүндәричат

	<i>Сәһ.</i>
Мүгәддимә	13
I пәрдә	
1. Әскәрин ариясы	19
2. Чаһанын куплетләри вә рәгси	27
3. Сүлейманын маһнысы	29
4. Сүлейман, Чаһан вә Вәлинин куплет вә рәгсләри	32
II пәрдә	
5. Күлчөһрәнин ариясы	43
6. Теллинин маһнысы	50
7. Әскәрин маһнысы	53
8. Гызларын хору	55
9. Әскәрлә Күлчөһрәнин дуэти	59
10. Күлчөһрәнин ариясы	66
11. Ася илә Теллинин дуэти	74
12. Әскәрин маһнысы	80
13. Солтанбәйин куплетләри	85
III пәрдә	
14. Күлчөһрәнин ариясы	93
15. Асянын маһнысы	100
16. Асянын рәгси	104
17. Вәли илә Теллинин дуэти	108
18. Күлчөһрәнин маһнысы	112
19. Трио. Ася, Телли вә Күлчөһрә	114
IV пәрдә	
20. Күлчөһрәнин наләси	123
21. Рәгс	128
Әлавә	
„Аршын мал алан“ мусигили комедиясынын либреттосу	129

Оглавление

	<i>Стр.</i>
✓ Увертюра	13
Действие I	
1. Ария Аскера	19
2. Куплеты и танец Джахан	27
✓ 3. Песня Сулеймана	29
✓ 4. Куплеты и танцы Сулеймана, Джахан и Вели	32
Действие II	
5. Ария Гюльчокры	43
6. Песня Телли	50
✓ 7. Песенка Аскера	53
✓ 8. Хор девушек	55
9. Дуэт Аскера и Гюльчокры	59
✓ 10. Ария Гюльчокры	66
11. Дуэт Асьи и Телли	74
✓ 12. Песня Аскера	80
13. Куплеты Султанбека	85
Действие III	
14. Ария Гюльчокры	93
15. Песня Асьи	100
16. Танец Асьи	104
✓ 17. Дуэт Вели и Телли	108
18. Песня Гюльчокры	112
19. Трио. Асья, Телли и Гюльчохра	114
Действие IV	
✓ 20. Плач Гюльчокры	123
21. Танец	128
Приложение	
Либретто музыкальной комедии „Аршин мал алан“	151

Иштирак эдэнлэр

ӘСКӘР	-- дөвләтти тачир
ЧАҒАН	-- Әскәрин халасы
СҮЛЕЙМАН	-- Әскәрин полдашы
ВӘЛИ	-- Әскәрин нөкәри
СОЛТАНБӘЙ	-- гоча мүлкәдар
КҮЛЧӨҠРӘ	-- Солтанбәйин гызы
АСЯ	-- Солтанбәйин гардашы гызы
ТЕЛЛИ	-- Солтанбәйин гуллуғчусу

Действующие лица

- АСКЕР — молодой богатый купец
ДЖАХАН — его тетка, вдова
СУЛЕЙМАН — товарищ Аскера
ВЕЛИ — слуга Аскера
СУЛТАНБЕК — пожилой бек
ГЮЛЬЧОХРА — его дочь
АСЬЯ — племянница Султанбека
ТЕЛЛИ — служанка Султанбека

АРШЫН МАЛ АЛАН

4 пәрдали мусигили комедия

МУГӘДДИМӘ

АРШИН МАЛ АЛАН

Музыкальная комедия в 4-х действиях

УВЕРТЮРА

ҮЗЕЙИР ҺАЧЫБӘЙОВ
ҮЗЕЙИР ГАДЖИБЕКОВ

Allegro non troppo

Ф-НО

The first system of music is for piano (Ф-НО) and is in 6/8 time. It features a melody in the right hand and a bass line in the left hand. The tempo is marked *Allegro non troppo*. The music begins with a forte (*f*) dynamic. The melody consists of eighth and sixteenth notes, while the bass line has a steady eighth-note accompaniment. There are accents over some notes in both hands.

The second system continues the piano music. The right hand melody continues with eighth and sixteenth notes, and the left hand maintains the eighth-note accompaniment. The dynamics and tempo remain consistent with the first system.

The third system of music shows the continuation of the piano part. The right hand melody and left hand accompaniment are consistent with the previous systems. A forte (*f*) dynamic is indicated at the beginning of the system.

The fourth system is the final one on this page, continuing the piano music. It features the same melodic and accompaniment patterns as the previous systems, ending with a final chord in the right hand.

ff

First system of a piano score. The right hand features a melodic line with slurs and accents, while the left hand provides a rhythmic accompaniment. A fortissimo (ff) dynamic marking is present in the first measure.

ff

Second system of the piano score. The right hand continues with a melodic line, and the left hand has a more active accompaniment. A fortissimo (ff) dynamic marking is present in the second measure.

Third system of the piano score. The right hand has a melodic line with slurs and accents, and the left hand has a rhythmic accompaniment.

p *leggiero*

Fourth system of the piano score. The right hand features a melodic line with slurs and accents. The left hand has a rhythmic accompaniment. A piano (*p*) and *leggiero* dynamic marking is present in the first measure.

cresc. *poco a* *poco*

Fifth system of the piano score. The right hand has a melodic line with slurs and accents. The left hand has a rhythmic accompaniment. A crescendo (*cresc.*) and *poco a poco* dynamic marking is present in the first measure.

f

Sixth system of the piano score. The right hand has a melodic line with slurs and accents. The left hand has a rhythmic accompaniment. A forte (*f*) dynamic marking is present in the first measure.

First system of musical notation, consisting of a treble and bass clef. The music features a variety of rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and is characterized by several slurs across both staves.

Second system of musical notation, including dynamic markings: *dimin.*, *p*, and *cresc.*. The notation continues with rhythmic patterns and slurs.

Third system of musical notation, including dynamic markings: *mf*, *cresc.*, and *poco a poco*. The notation continues with rhythmic patterns and slurs.

Fourth system of musical notation, including the tempo marking *Andante cantabile* and dynamic markings: *rit.*, *poco*, *f*, *mp*, and *p*. The notation continues with rhythmic patterns and slurs.

Fifth system of musical notation, consisting of a treble and bass clef. The music features a variety of rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and is characterized by several slurs across both staves.

Sixth system of musical notation, including dynamic markings: *p* and *pp*. The notation continues with rhythmic patterns and slurs.

The first system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has one flat (B-flat). The music begins with a forte (*f*) dynamic. The upper staff features a series of chords and moving lines, while the lower staff provides a steady accompaniment. The system concludes with a piano (*p*) dynamic marking and a final chord.

Allegro non troppo

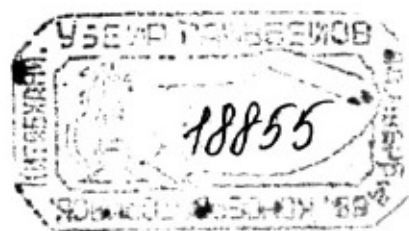
The second system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has one flat. The music begins with a forte (*f*) dynamic. The upper staff features a series of chords and moving lines, while the lower staff provides a steady accompaniment. The system concludes with a final chord.

The third system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has one flat. The music begins with a forte (*f*) dynamic. The upper staff features a series of chords and moving lines, while the lower staff provides a steady accompaniment. The system concludes with a final chord.

The fourth system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has one flat. The music begins with a forte (*f*) dynamic. The upper staff features a series of chords and moving lines, while the lower staff provides a steady accompaniment. The system concludes with a final chord.

The fifth system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has one flat. The music begins with a forte (*f*) dynamic. The upper staff features a series of chords and moving lines, while the lower staff provides a steady accompaniment. The system concludes with a final chord.

The sixth system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has one flat. The music begins with a *meno f* dynamic. The upper staff features a series of chords and moving lines, while the lower staff provides a steady accompaniment. The system concludes with a *ff* dynamic marking and a final chord.

I ПЭРДЭ ДЕЙСТВИЕ I

Эскэрин ариясы

Ария Аскера

№ 1

Moderato

Охумаг
Голос

Ф-но

The first system of the musical score consists of two staves. The top staff is for the voice (Охумаг Голос) and the bottom staff is for the piano (Ф-но). The key signature is two sharps (F# and C#) and the time signature is 3/4. The tempo is marked 'Moderato'. The piano part begins with a series of chords in the left hand, marked with dynamics *pp* and *p espressivo*. The vocal line is mostly rests in this system.

The second system continues the piano accompaniment. It features a more active melodic line in the right hand, with dynamics *mf* and *p*. The left hand continues with a steady accompaniment pattern.

The third system includes the vocal melody. The vocal line is marked with a dynamic of *p*. The piano accompaniment continues with a steady accompaniment pattern, also marked with a dynamic of *p*. The lyrics are written below the vocal line.

На — лэ — дэн — дир   ней ки — ми а —
Жизнь мо — ю   у — ны — нье гло — жет

ва — зе — йи — эш — гим бу — лэнд, на — ле тэр — кин
 век мне суж — де — но. стра — дать. Толь — ко смерть од —

mf

гыл — ма — зам ней так кә — сил — сәм бән — дү — бәнд.
 на лишь мо — жет злу — ю боль мо — ю у — нять.

mf

бән — дү — бәнд.
 ю у — нять.

f

p

Гыл мэ — дэд, эй бэх — ти, йох — са
О, при — дешь ли, об — раз ми — лый?

ка — ми — дил мум — күн де — йил, бөй — лә ким ол
Где ты, где? Я жау те — бя! Дни мо — и те —

mf *p*

дил — ру — ба би — дәр — ди — дир, мән дәр — ди — мәндр.
кут у — ны — ло, сно — ва в серд — це грусть мо — я!

mf

дәр — ди — мәндр. дәр — ди — мәндр. дәр — ди — мәндр,
грусть мо — я, грусть мо — я, грусть мо — я.

1 2

дэр — ди — мэнд,   дэр — ди — мэнд,   дэр — ди — мэнд.
сно — ва в серд-це   грусть мо — я,   грусть мо — я,

дэр — ди — мэнд...   Ah!
сно — ва в серд-це...   Ah!..

espressivo

Al.

p

Piu mosso

На — лә — дән — дир
Но ед — ва — лишь

ней ки — ми а — ва — зе — йи — эш — гим бү — ләнд,
песнь о сча — стьи го — лос неж — ный за — по — ет,

на — лә тәр — кин гыл — ма — зам ней тәк кә — сил — сәм
слов — но солн — це в час не — на — стья вдруг сквозь ту — чи

бән — дү — бәнд.
мне блес — нет.

Гыл мө-дөл, эй бәх — ти, йох — са ка — ми — дил, мүм —
Ах, на-прас — но у — те-шень — я снят.ся мне, об —

p

күн де — йил, бөй — лә ким ол дил — рү — ба би —
ман та — я, — ни по — ко — я, ни заб-вень — я...

дәр — ди — дир, мән дәр — ди — мәндр. дәр — ди — мәндр,
Сно — ва всерд — це грусть мо — я! Грусть мо — я!

mf *f*

дәр — ди — мәндр. би —
Грусть мо — я!

mf

дэр — ди — дир, мэн дэр — ди — мэнд, би — дэр — ди — дир, мэн
 Не у — молк — нет грусть мо — я, не уй — мет — ся

дэр — ди — мэнд, би — дэр — ди — дир, мэн дэр — ди — мэнд.
 грусть мо — я, не ис — чез — нет грусть мо — я.

Темпо I

Бэй — лэ ким ол дил — рү — ба би —
 Ни по — ко — я, ни заб — вень — я —

rit. poco **Темпо I**

f

дэр — ди — дир, мэн дэр — ди — мэнд, дэр — ди — мэнд.
 не у — молк — нет грусть мо — я! Грусть мо — я,

p *f*

дэр - ди - мэнд,   дэр - ди - мэнд,   дэр - ди - мэнд,
грусть мо - я.   Не уй - мет - ся   грусть мо - я,

дэр - ди - мэнд,   дэр - ди - мэнд... —   Ah!
грусть мо - я.   Не уй - мет - ся...   Ah!

p   *espressivo*
pp

mf

Чаһанын куплетләри вә рәгси

Куплеты и танец Джахан

№ 2

Allegro

Ф-но *ff*

Охумаг. Голос

1 2

Чад — ра — мы сал — лам ба — шы — ма, үз — кө — зү — мү
 Бы — стро я чад — ру на — ки — ну, бро — ви ми — гом

p

1 2

бә — зә — рәм, бә — зә — рәм, ке — диб сә — нә
 под — ве — ду. под — ве — ду. И не — вес — гү

гыз ах — та_рыб һәр тө_рә_фи кә_зә_рәм. кә_зә_рәм.
 для те — бя я вы — би_рать сей — час пой_ду. час пой_ду.

2. Бәйин, ханын вә тачирин,
 Гызларыны дүзәрәм;
 Чәмәндәки о кулләрин
 Ән көзәлин үзәрәм.

3. Халан сәнә гурбан ола,
 Зәһмәтинә дөзәрәм;
 Тоюнда да сәнин, балам,
 Бах, беләчә сүзәрәм.

2. Я в букет один цветущий
 Дочек беков соберу,
 Для тебя в нём самый лучший
 Я цветочек подберу.

3. Тот, кто сам красив собою,
 Тот красоту должен взять.
 И на свадьбе до упаду
 Буду я вот так плясать.

Сүлейманын маһнысы

Песня Сулеймана

№ 3

Allegretto

Ф-но *f*

mf Охумар. Голос

Нә — дир сә — нин дәр — дин, бу нә а — ны за — ры —
 Чем ты о — за — бо — чен и о чәм гру — стишь, мой

дыр? дәр — дин бу нә а — ны за — ры —
 друг? друг? В сердце бес — по —

фик — рин, бе — лә та — ры — ма — ры — дыр?
 кой — ном ты ка — кой та — иць не — дуг?

дыр?
дуг?

f

У — тан — ма, кэл сөй — лә, бе — лә
Скорб — но и пе — чаль — но в ти — ши —

mf

дәр — ди — ни мэ — нә, нә,
не о — дин не пой, пой,

1 2

нә гүс — сә — дир бөй — лә, ә — сәр әй — лә — йиб сә —
дру — гу Су — лей — ма — ну сво — ё серд — це ты от —

нә? нә?
крой. край.

ff marcato

da capo

Fine

2. Бу дүняда йохдур белә дәрди бедава,
Давасын ал дәрдин, белә көркилән сәфа.
Эшитмәмишсэнми, белә бир мәсәл дә вар:
Нә арзу варса белә, ахтаран тапар?

2. Друг мой, поговорку
Много лет твердит народ:
Знай, кто счастье ищет,
Тот всегда его найдет.
Скорбно и печально
В тишине один не пой,
Другу Сулейману
Свое сердце ты открой.

СУЛЕЙМАН, ЧАҲАН вә ВӘЛИНИН
куплет вә рәгсләри

Куплеты и танцы
СУЛЕЙМАНА, ДЖАХАН И ВЕЛИ

№ 4

СУЛЕЙМАН
СУЛЕЙМАН

Охумаг
Голос

Allegro

Өй — рән — те — бу — кә — лә — йи,
Дам — те — бе — я — со — вет:

Ф-но

ff

кет — ар — вад — ал, тез — той — э — лә, бил — ким,
дей — ствуй — сме — лей, дей — ствуй — сме — лей! Ты — не —

дүш — мә — йә — чәк, бөй — лә — кә — ләк бир — дә — э — лә,
ве — сту — най — ди, толь — ко — ско — рей, толь — ко — ско — рей.

Ам — ма бах, у — нут — ма сэн, у — нут — ма сэн,
Так же — нись! Вот те — бе путь, вот те — бе путь,

p

биз — лэ — ри сэн, кө — рән — дә га — шы га — ра,
вот те — бе путь! Но и нас ты не за — будь,

кө — зү га — ра гыз — ла — ры сэн. Ам — ма бах,
ты не за — будь, ты не за — будь. Так же — нись!

НАМЫ
ВМЕСТЕ

mf

у — нут — ма сэн, у — нут — ма сэн, биз — лэ — ри сэн,
Вот те — бе путь, вот те — бе путь, вот те — бе путь!

кө — рән — дә га — шы га — ра, кө — зү га — ра
Но и нас ты не за — будь, ты не за — будь,

mf

гыз — ла — ры сән. РӘҖС. ТАҢЕЦ
ты не за — будь!

ff *marcato*

ЧАҢАН
ДЖАХАН

О күн о — ла, ба — лам, той э — дә — сән,
Я твер — ди — ла дав — но: на — до же — нить,

f

гыз а — ла — сан. Эв — лән — мэк и — ши — ни
 на — до же — нить! Все мы ра — дость сто — бой

а — ра — мы — за дэб са — ла — сан. Би — зэ дэ
 бу — дем де — лить, бу — дем де — лить! Так же — нись!

сән гур кә — ләк, сән гур кә — ләк, сән гур кә — ләк,
 Вот те — бе путь, вот те — бе путь, вот те — бе путь!

бэл — кэ биз дэ күн кө — рэк, бир күн кө — рэк,
Но и нас ты не за — будь, ты не за — будь,

НАМЫ
ВМЕСТЕ

бир күн кө — рэк. Би — зэ дэ сэн гур кэ — лэк,
ты не за — будь! Так же — нись! Вот те — бе путь,

сэн гур кэ — лэк, сэн гур кэ — лэк, бэл — кэ биз
вот те — бе путь, вот те — бе путь! Но и нас

дә күн кө — рэк, бир күн кө — рэк, бир күн кө — рэк.
ты не за — будь, ты не за — будь, ты не за — будь!

РЭГС. ТАНЕЦ

f *marcato*

ВЭЛИ
ВЕЛИ

Душ ба — зар, шә — һә — рә, сат ар — шын мал,
Эх, сто — ва — ром и — ди ты по дво — рам,

Әс — кәр а — га. ах — тар, бах, гы — зы тап,
ты по дво — рам! И — не ве — сту се — бе

тез ар — вад ал, Әс — кәр а — га. Дәр — ди — нә
встре — тишь ты там, встре — тишь ты там, и же — нись!

тап — дын э — лач, тап — дын э — лач, тап — дын э — лач,
Вот те — бе путь, вот те — бе путь, вот те — бе путь!

би — ээ дэ тез бир йол ач, тез бир йол ач,
Но и нас ты не за — будь, ты не за — будь,

**НАМЫ
ВМЕСТЕ**

тез бир йол ач. Дэр — ди — нэ тап — дын э — лач,
ты не за — будь! Так же — нись! Вот те — бе путь,

тап — дын э — лач, тап — дын э — лач, би — ээ дэ
вот те — бе путь, вот те — бе путь! Но и нас

тез бир йол ач, тез бир йол ач, тез бир йол ач
ты не за — будь ты не за — будь, ты не за — будь!

РЭГС. ТАНЕЦ

ff *marcato*

Coda *ff*

Биринчи пәрдеһин соһу
Конец первого действия

II ПЭРДЭ ДЕЙСТВИЕ II

Күлчөһрәнин ариясы

Ария Гюльчохры

№ 5

Andante cantabile

Ф-но

ff p

Охумаг. Голос

Пә-ри — шан хәл — ги —
Не-чәһь без-бреж — не —

p

а — лэм а — ну — эф — ган эт — ди — йим — дэн — дир.
е . мо — ря, ду — ша скор — бит, в сле — зах то — нет.

Па —
Пе —

f

ри — шан хэл — ги — а — лэм а — ну — эф — ган эт — ди —
чаль без — бреж — не — е мо — ря, ду — ша скор — бит, в сле —

p

йим — дэн — дир, пэ — ри — шан ол — ду — гум, хэл — ги пэ —
зах то — нет. Весь мир ви — дит мо — е го — ре, весь

ри — шан эт — ди — йим — дэн — дир, пэ — ри — шан ол — ду —
мир вме — сте со мной сто — нет. Весь мир ви — дит мо —

гум, хэл — ги пэ — ри — шан эт — ди — йим — дэн — дир.
е го — ре, весь мир вме — сте со мной сто — нет.

Музыкальный фрагмент, включающий вокальную линию и фортепиано. Динамика *f*.

Музыкальный фрагмент, включающий вокальную линию и фортепиано. Динамика *p*.

ли — за — рим — дэ дэр — ди — эшт кү — нү — күн — дэн фү — зун ол — муш, ди —
 те вздо — хи, что так слез — но зву — чат веч — но над всем до — мом, за

Музыкальный фрагмент, включающий вокальную линию с текстом и фортепиано. Динамика *p*.

ли — за — рим — дә дәр — ди — зшг кү — нү — күн — дән фү — зун ол — муш, е —
те вздо — хи, что так слез — но зву — чат веч — но над всем до — мом, пус —

тән би — дәр — дә тәд — бир — лә дәр — ман эт — ди — йим — дән — дир, е —
кай гнев — но, пус — кай гроз — но ме — ня не — бо сра — зит гро — мом, пус —

тән би — дәр — дә тәд — бир — лә дәр — ман эт — ди — йим — дән — дир. Де —
кай гнев — но, пус — кай гроз — но ме — ня не — бо сра — зит гро — мом. Горь —

Йил би — ну — дә кәр яғ — са фә — ләк — дән ба — шы —
 ким мыс — лям, что вдаль рвут — ся, од — но чу — до по —

ма даш — лар, би — на — сын ти — ше — йи — а — ним — лә
 мочь мо — жет... Мо — и сле — зы ре — кой льют — ся, мо —

f p

ви — ран эт — ди — йим — дән — дир, би — на — сын ти — ше —
 ю ду — шу пе — чаль гло — жет... Мо — и сле — зы ре —

p

йи — а — ним — лә ви — ран эт — ди — йим — дән — дир.
 кой льют — ся, мо — ю ду — шу пе — чаль гло — жет...

p

А... Кэл я рым!
О, при ди!

А... Кэл я рым!
Ми лый мой!

dim.
Кэл я рым, кэл я рым,
О, при ди, ми лый мой,

poco rit.
кэл, кэл, кэл, кэл, hey!
ми лый мой, при ди!

poco rit. *p*

Теллинин маһнысы

Песня Телли

№ 6

Tempo di valse

Ф-но

First system of the piano introduction. The right hand starts with a melody in the treble clef, and the left hand provides a rhythmic accompaniment in the bass clef. The dynamic marking is *mf*.

Second system of the piano introduction, continuing the melody and accompaniment from the first system.

Охумаг. Голос

⌘

First system of the vocal line. The melody is written in the treble clef. The dynamic marking is *p*.

Сән о ян — да,
Ког — да со мной

First system of the piano accompaniment for the vocal line. The right hand has chords and the left hand has a rhythmic pattern. The dynamic marking is *p* and the instruction is *espressivo*.

Second system of the vocal line and piano accompaniment. The vocal line continues with the lyrics: "яр — да, нет те — бя тут,". The piano accompaniment continues with chords and a rhythmic pattern. The dynamic marking is *p*.

First system of the musical score, showing the vocal line and piano accompaniment. The key signature is D major (two sharps).

Second system of the musical score, including the first two lines of lyrics. The piano accompaniment continues with a steady eighth-note pattern.

чей — ран тэк бой — нун бу — ран — да,
тво — и гла — за ме — ня вле — кут,

Third system of the musical score, including the next two lines of lyrics. The piano accompaniment features some melodic movement in the right hand.

ба — хы — шын мип чан — лар а — лыр.
прек — рас — ный лик све — тит мне твой.

Fourth system of the musical score, including the final two lines of lyrics. A piano dynamic marking (*p*) is present in the piano accompaniment.

мә — ни гә — мә, дәр — дә са — лыр.
мой друг род — ной. друг мой род — ной.

f *espressivo*

dim. poco

p

da segno

2. Сән о янда, яр бу янда,
 Һәрдән гыйгачы баханда,
 Көзүм о көзләрдә галыр,
 Мәни гәмә, дәрде салыр.

3. Сән о янда, яр бу янда,
 Сачларын үзә саланда,
 Көйләрә аһым учалыр,
 Мәни гәмә, дәрде салыр.

2. Когда со мной нет тебя тут,
 Мои мечты, как сад, цветут,
 И освещает этот сад
 Твой нежный взгляд, твой нежный взгляд.

3. Когда со мной нет тебя тут,
 Твои уста меня зовут,
 Твой голос слышен мне вокруг,
 Мой милый друг, мой милый друг.

Әскәрин маһнысы

Песенка Аскера

№ 7

Охумаг
Голос

Andante.

р

Ар —
Ар —

Ф-но

р

р

шын мал а — лан!
шин мал а — лан!

Ар — шын мал а — лан!
Ар — шин мал а — лан!

Музыкальный фрагмент на странице 54. Система 1. Верхний голос: ноты с паузами, текст: Баф — та, Баф — та! Средний голос: ноты с паузами. Нижняя часть: фортепиано с аккордами и басовой линией, текст: *cresc.*

Музыкальный фрагмент на странице 54. Система 2. Верхний голос: ноты с паузами, текст: таф — та, бох — Таф — та! Пар — Нижняя часть: фортепиано с аккордами и басовой линией.

Музыкальный фрагмент на странице 54. Система 3. Верхний голос: ноты с паузами, текст: ча, ча! *f* heñ!.. Хеñ! Средний голос: ноты с паузами. Нижняя часть: фортепиано с аккордами и басовой линией.

Музыкальный фрагмент на странице 54. Система 4. Верхний голос: ноты с паузами. Средний голос: ноты с паузами. Нижняя часть: фортепиано с аккордами и басовой линией, текст: *p* *f*

Гызларын хору

Хор девушекек

№ 8

Tempo di valse

Ф-НО

The musical score is written for piano and consists of four systems of music. The key signature is two sharps (F# and C#), and the time signature is 3/4. The tempo is marked 'Tempo di valse'. The score includes dynamic markings such as *f* (forte), *p* (piano), and *mp* (mezzo-piano). The first system is marked 'Ф-НО' and features a piano introduction with alternating *f* and *p* dynamics. The second system includes first and second endings. The third system features a melodic line in the right hand with a *mp* dynamic. The fourth system also includes first and second endings. The score concludes with a final cadence in the bass clef.

Хор

C *p*

Ар — шын — мал — чы, мал кәс — тәр,
Ар — шин — мал — чи, по — ско — рей

A.

p

бир — бир е — рә сал кәс — тәр,
то — вар свой нам по — ка — жи,

p

Кәс — тәр, кәс — тәр һәр нә вар,
пред на — ми всё раз — ло — жи,

p

гыз — лар бә — зән — мэк ис — гәр.
 чтоб бы — ло нам всем вид — ней.

Аһ, нә кө — зәл пар — ча — дыр, күл — лә — ри дә гон — ча — дыр,
 Ах, вы — бор здесь так хо — рош! Шелк и пар — чу здесь най — дешь,

той бә — зә — йи хон — ча — дыр, хон — ча, хон — ча!
 лишь под — бе — ри — и со — шьешь яр — кий на — ряд!

2

mp

ча! ряд! Он — дан бир пал — тар — лыг тик — дир — сэй —
 Лю — бим на — ря — да — ми все мы бли —

f

mp

дим, ой — нар — дым мән до — юн —
 стась, лю — бим в на — ря — дах на

1 2

ча, до — юн — ча! ча!
 свадь — бе — пля — сать! сать!

Әскәрлә Күлчөһрәнин дуэти

Дуэт Аскера и Гюльчохры

№ 9

Moderato

Охумар
Голос

Ф-но

ӘСКӘР
АСКЕР

Өй - рә - ниб пүр - фәнд ол - дум, кө - рә - нә риш - хәнд ол - дум.
Дол - го сча - стья я не знал, день и ночь ду - шой скор - бя,

Һәр бир дәр - дә мән дол - дум, сә - ни көр - дүм бәнд ол - дум.
дол - го дру - га я ис - кал, на - ко - нец, на - шәл те - бя.

Һәр бир дәр-дә мән дол-дум, сә-ни көр-дүм бәнд ол-дум.
Дол-го дру-га я ис-кал, на-ко-нец, на-шөл те-бя!

Э-лә бәнд ол-дум, э-лә бәнд ол-дум, э-лә бәнд ол-дум, дил-бәр,
Я люб-лю те-бя, я люб-лю те-бя, я люб-лю те-бя, мой свет,

ду-ра бил-мәм мән сән-сиз.
без те-бя мне жиз-ни нет.

КҮЛЧӨНРЭ
ГҮЛЬЧОХРА

Геч кэ-си мэн көр-мэз — дим, сир-ри-ми сөй — лэ — мэз — дим.
Я рос-ла здесь, как цве — ток, о — ди — но — ко, без люб — ви.

Геч кэ-си мэн көр-мэз — дим, сир-ри-ми сөй — лэ — мэз — дим.
Я рос-ла здесь, как цве — ток, о — ди — но — ко, без люб — ви.

Нэ-дир а — шиг бил-мэз-дим, сэ — ни көр-дүм бэнд ол — дум.
Но при-шёл ты, мой дру-жок, и о-гонь за-жег вкро-ви.

Э — лэ бэнд ол — дум, э — лэ бэнд ол — дум, э — лэ бэнд ол — дум, дил-бэр,
Я люб-лю те-бя, я люб-лю те-бя, я люб-лю те-бя, мой свет,

ду - ра бил - мэм мән сән - сиз. Э - лә бәнд ол -
без те - бя мне жиз - ни нет. Я люб - лю те -

дум, э - лә бәнд ол - дум, э - лә бәнд ол - дум, дил - бәр,
бя, я люб - лю те - бя, я люб - лю те - бя, мой свет,

ду - ра бил - мэм мән сән - сиз.
без те - бя мне жиз - ни нет;

p

Кө - мək эт - ди чүн ол бəхт, кəл - ди чат - ды
Бу - дем пом - нить мы сто - бой на - шей встре - чи

mf

а - хыр вахт. Ө - зү - мү бил - дим хош - бəхт,
свет - лый час, и ни - кто, мой друг род - ной,

f *mf*

сə - ни көр - дум бəнд ол - дум. бəнд ол - дум.
раз - лу - чить не смо - жет нас. смо - жет нас.

1 2

f

Ah!
Ах!

Э - лэ бэнд ол -
Я люб - лю те -

The first system of the musical score consists of three staves. The top staff is a vocal line in a treble clef with a key signature of one flat (B-flat major or D minor). It begins with a dynamic marking of *f* and contains the lyrics "Ah! Ах!" followed by "Э - лэ бэнд ол -" and "Я люб - лю те -". The middle staff is a vocal line in a treble clef, mirroring the melody of the top staff. The bottom staff is a piano accompaniment in a bass clef, featuring a rhythmic pattern of eighth notes and chords.

дум, дил - бэр, ду - ра бил - мэм мэн сэн - сиз.
бя, мой свет, без те - бя мне жиз - ни нет.

The second system of the musical score consists of three staves. The top staff is a vocal line in a treble clef with a key signature of one flat. It contains the lyrics "дум, дил - бэр, ду - ра бил - мэм мэн сэн - сиз." and "бя, мой свет, без те - бя мне жиз - ни нет." The middle staff is a vocal line in a treble clef, mirroring the melody of the top staff. The bottom staff is a piano accompaniment in a bass clef, featuring a rhythmic pattern of eighth notes and chords.

Э - лэ бэнд ол - дум, э - лэ бэнд ол - дум, э - лэ бэнд ол -
Я люб - лю те - бя, я люб - лю те - бя, я люб - лю те -

The third system of the musical score consists of three staves. The top staff is a vocal line in a treble clef with a key signature of one flat. It contains the lyrics "Э - лэ бэнд ол - дум, э - лэ бэнд ол - дум, э - лэ бэнд ол -" and "Я люб - лю те - бя, я люб - лю те - бя, я люб - лю те -". The middle staff is a vocal line in a treble clef, mirroring the melody of the top staff. The bottom staff is a piano accompaniment in a bass clef, featuring a rhythmic pattern of eighth notes and chords.

дум, дил — бэр, ду — ра бил — мэм мэн сэн —
 бя, мой свет, без те — бя мне жнз — — ни

ff

ff
 снз.
 нет.

ff

sempre f

f *ff*

Күлчөһрәнин ариясы

Ария Гюльчохры

№ 10

Andante con moto

Ф-НО

f

p *espress.*

mf

p

mf

p

f

ff

marcato

Охумаг. Голос

p

А-шиг ол -
Род-ной мой,

дум не-чэ бир та-зэ кү-лү-рэ' - на-йэ,
друг, лю-бим ты мно-ю, на-век я тво-я.

p *espress.*

а — шиг ол — дум не — чэ бир
Род — ной мой, друг, лю — бим ты

та — ээ ку — лу — рэ' — на — йэ, ки са — лыб —
мно — ю, на — век я тво — я. Ог — нем люб —

дыр мэ — ни ол иш — вэ и — лэ гөв — га — йэ,
ви, лу — чем на — деж — ды за — жег ты ме — ня.

ки са — лыб — дыр мэ — ни ол иш — вэ и — лэ
Ог — нем люб — ви, лу — чем на — деж — ды ээ — жег

гев — га — йэ. А — шиг ол — дум, а — шиг ол —
ты ме — ня. Род — ной мой, друг, род — ной мой,

dimin, poco a poco

дум, а — шиг ол — дум не — ча бир та — зэ кү — лү —
друг, род — ной мой, друг, лю — бим ты мно — ю, на — век

рэ' — на — йэ. рэ' — на — йэ. Ах! Ах!
я тво — я. я тво — я.

energico

2

f *ff* *ff*

f *ff*

p *ff*

Кө - зү - мүн га - ны и - лә си - нә - ми ал
Лю - би - мый мой, ду - шой я ве - рю, ты дан

p *ff*

эт - дим ким, сә - бә - би сә - нәт о - ла
мне судь - бой. Все - я - ньи дня, в меч - тах и

ол — бу — ту би — пер — ва — йэ, пер — ва — йэ,
гре — зах — всег — да я сто — бой. я сто — бой.

пер — ва — йэ, пер — ва — йэ. Бу бир иш —
я сто — бой, я сто — бой. При — ди ко

дир кн, мэ — ни ий — нэ ки — ми ин — чэл — — диб,
мне, бу — тон мой неж — ный, при — ди, дру — га лю — бя.

са — лыр ип — лнк ки — ми пер — дэм бир у — зун
тос — кой пол — ны ду — ша и сера — це, нет сил

сөв — да — йә,
ждать те — бя.

са — лыр ип — лик ки — ми һәр —
Тос — кой пол — ны ду — ша и

p

дәм бир у — зун сөв — да — йә.
серд — це, нет сил ждать те — бя.

А — шиг ол —
Род — ной мой,

f

dimin. poco

дум, а — шиг ол дум, а — шиг ол дум не — ча бир
друг, род — ной мой, друг, род — ной мой, друг, лю — бим ты

a poco

та — зә кү — лү рә' — на — йә. рә' — на — йә.
мно — ю, на — век я тво — я. я тво — я.

1 2

Ah!
Ax!

f *energico*

f *ff*

p

mf

Ася илэ Теллинин дуэти

Дуэт Асьи и Телли

№ 11

Allegro moderato

АСЯ
АСЬЯ

Нә лә — ри — шан — дыр һа — лыһ?
От — че — го ты так груст — на?

ТЕЛЛИ

Һа — Груст —

Ф-НО

Күл — чөһ — рә!
Гюль — чох — ра,

Күл — чөһ — рә!
от — ве — чай!

лыһ?
на?

Күл — чөһ — рә!
Гюль — чох — ра.

Күл — чөһ —
от — ве —

Нә — дир бу а — һы — за — рыһ?
От — че — го си — дишь од — на?

рә!
чай!

За —
Од —

Тез сөй — лә!
Гюль — чох — ра,

Тез сөй — лә!
не скры — вай!

рын?
на?

Күл — чөһ — рә!
Гюль — чох — ра,

Тез сөй —
не скры —

Ни — йә — сол — муш — рух — са — рын?
Чем род — на — я, ты боль — на?

лә!
вай!

Са —
Боль —

f
Күл — чөһ — рә, тез сөй — лә!
Гюль — чох — ра, от — ве — чай!

рын?
на?

f
Күл — чөһ — рә, тез сөй — лә!
Гюль — чох — ра, от — ве — чай!

Күл — чөһ — рә,   тез сөй — лә!
Гюль — чох — ра,   не скры — вай!

mf

Күл — чөһ — рә,   тез сөй — лә!
Гюль — чох — ра,   от — ве — чай!

f

Күл — чөһ — рә,   тез сөй — лә!
Гюль — чох — ра,   не скры — вай!

mf

Гы — за ла — йиг ол — маз ким,
Ты ска — жи нам, что сто — бой?

f *p*

дәрд эт — син, гәм чәк — син.
Все от — крой, друг род — ной!

p

Гы — за ла — йиг ол — маз ким,
Ты ска — жи нам, что сто — бой?

f *p*

дәрд эт — син,
Все от — крой,
гәм чәк — син.
друг род — ной!

p
Нә — дир бу а — ны — за — рын?
От — че — го ты так груст — на?
p
За — Груст.

Күл — чөһ — рә, тез сөй — лә!
Гюль — чох — ра, от — ве — чай!
рын? Күл — чөһ — рә. тез сөй — лә!
на? Гюль — чох — ра. от — ве — чай!

Күл — чөһ — рә,   тез   сөй — лә!
Гюль — чох — ра,   не   скры — вай!

Күл — чөһ — рә,   тез   сөй — лә!
Гюль — чох — ра,   от — ве — чай!

Күл — чөһ — рә,   тез   сөй . — лә!
Гюль — чох — ра,   не   скры — вай!

Эскәрин маһнысы

Песня Аскера

№ 12

Allegro moderato

Охумаг
Голос

Ф-но

*ff**dim.*

p

Ах — та — рыб тап — дым сә — ни,
Я на — шёл судь — бу сво — ю,

p

p

ах — та — рыб тап —
я на — шёл судь —

p

дым со — ни. сэн — дэ — ми сев — дин, яр. мэ — ни?
 бу сво — ю. и от сча — стья я по — ю!

Көр нә һал — дыр. көр — мүр кө — зүм шад — лы — ғым — дан
 Зо — ло — тис — той пол — ной ча — шей льёт — ся ра — дость

дүн — я — ны. дүн — я — ны. Кәл, кәл,
 в грудь мо — ю. в грудь мо — ю. При ди,

ма — ра — лым. кәл! Кәл. кәл, чей — ра — ным, кәл!
 мой дру — жо — чек! При — ди, мой цве — то — чек!

чей — ра — ным, кәл! Сә — ни сев — дим. яр. сә — ни сев — дим.
 мой цве — то — чек! По — лю — бил я. ах, по — лю — бил я,

The first system of the musical score consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is written in a treble clef and contains the lyrics. The piano accompaniment is written in a grand staff (treble and bass clefs). The dynamic marking *mf* is present above the vocal line and below the piano accompaniment. The key signature has one sharp (F#).

кө — зүм көр — маз өз — кә — ни. Сә — ни сев — дим,
 без те — бя не в си — лах жить! По — лю — бил я,

The second system of the musical score continues the vocal line and piano accompaniment. The dynamic marking *mf* is present below the piano accompaniment. The key signature has one sharp (F#).

яр, сә — ни сев — дим, кө — зүм көр — маз өз — кә — ни.
 ах, по — лю — бил я, без те — бя не в си — лах жить!

The third system of the musical score continues the vocal line and piano accompaniment. The dynamic marking *mf* is present below the piano accompaniment. The key signature has one sharp (F#).

ff

The fourth system of the musical score shows the piano accompaniment continuing. The dynamic marking *ff* is present at the beginning of the system. The key signature has one sharp (F#).

1 2 *mf*

Сэ — ни сев — дим,
По — лю — бил я,

ff *mf*

яр, сэ — ни сев — дим, кө — зүм көр — мээ өз — кэ — ни.
ах, по — лю — бил я, без те — бя не в си — лах жить!

mf

mf

Сэ — ни сев — дим, яр, сэ — ни сев — дим, кө — зүм көр — мээ
По — лю — бил я, ах, по — лю — бил я, без те — бя не

mf

Өз — кә — ни.   Өз — кә — ни.
 в си — лах   жи́ть!   в си — лах   жи́ть!

da capo al

f   *ff*

ff

2. Һалаал олсун Сүлейман,
 Һалаал олсун Сүлейман,
 Сәни нә кәләкбазсан шейтан!
 Өйрәдиб мәни йола салдыи.
 Мәнә раст кәлди яр, чан.
 Кәл, кәл, маралым кәл!
 Кәл, кәл, чейраным, кәл!
 Сәни севдим, яр сәни севдим,
 Көзүм көрмәз өзкәни.
 Сәни севдим, яр сәни севдим,
 Көзүм көрмәз өзкәни.
 Сәни севдим, яр сәни севдим,
 Көзүм көрмәз өзкәни.

2. Молодец ты, Сулейман,
 Молодец ты, Сулейман,
 Ты хитрее, чем шайтан.
 Не забуду, что тобою
 Мне совет прекрасный дан!
 Приди, мой дружок,
 Приди, мой цветочек!
 Полюбил я, ах, полюбил я,
 Без тебя не в силах жить!
 Полюбил я, ах, полюбил я,
 Без тебя не в силах жить!
 Полюбил я, ах, полюбил я,
 Без тебя не в силах жить!

Солтанбәйин куплетләри

Куплеты Султанбека

№ 13

Moderato

Ф-НО

Охумаг. Голос

mf

Бир ат
Я вез —

1. ал — дым, һәр я — на чап — дым, кәл а —
 2. кә — либ сә — ни тап — дым, кәл а —
 1. де ис — кал кра — сот — ку. — будь мо —
 2. па — лась мне на — ход: — ка. — будь мо —

лым, ма — ра — лым, дил — бил — мез А — хыр
 лым, ма — ра — лым, дил — бил — мез.
 ей, будь мо — ей, Диль — биль — мез! Вдуг по —
 ей, будь мо — ей, Диль — биль — мез!

2

мэз. А — ман, а — ман уй, га — шы ка — ман уй, кэл а —
 мез! А — ман, а — ман, ой! Мой цве — то — чек, ой! Свет о —

1

лым, ма — ра — лым, дил — бил — мэз! А — ман, а — ман
 чей, будь мо — ей, Диль — биль — мез! А — ман, а — ман,

2

мэз!
 мез!

f

mf

Бир эв
 Жизнь мо —

mf

тик — дим, даш үс — тә — дир, кәл а — лым, ма — ра —
 де — сән баш үс — тә — дир, кәл а — лым, ма — ра —
 я про — шла в ту — ма — не. — будь мо — ей, будь мо —
 лой тво — е — ю ра — нен. — будь мо — ей, будь мо —

лым, дил — бил — мәз. Һәр нә мәз. А — ман, а — ман уй, га — шы ка — ман
 лым, дил — бил — мәз.
 ей, Диль — биль — мез! Я стре — мез! А — ман, а — ман, ой! Спецый пер — сик,
 ей, Диль — биль — мез!

уй, кәл а — лым, ма — ра — лым, дил — бил — мәз! А — ман, а — ман
 ой! Блеск лу — чей, будь мо — ей, Диль — биль — мез! А — ман, а — ман,

МЭЭ.
МЕЗ!

mf

Сэн дул, мэн дул, кэл мэ-нэ
 Мы сто — бой сво — бод — ны
 ве — рен я до

бэнд ол. кэл а — лым, ма — ра — лым, дил — бил —
 зы ол. кэл а — лым, ма — ра — лым, дил — бил —
 о — ба, — будь мо — ей, будь мо — ей, Диль — биль —
 гро — ба. — будь мо — ей, будь мо — ей, Диль — биль —

1 | 2

мэз. һәр нә мэз. А — ман, а — ман уй, га — шы ка — ман
 мез! Бу — ду мез! А — ман, а — ман, ой! Солн — це жиз — ни,

The first system of the musical score consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is written in a treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. It features a first ending bracketed '1' and a second ending bracketed '2'. The piano accompaniment is written in a grand staff (treble and bass clefs) with a key signature of one sharp. The first ending of the piano part is marked with a mezzo-forte (*mf*) dynamic, and the second ending is marked with a forte (*f*) dynamic. The lyrics are in Tatar and Russian, with the Russian text appearing below the Tatar text.

уй, кәл а — лым, ма — ра — лым, дил — бил —
 ой! Ра — дость дней, будь мо — ей, Диль — биль —

The second system of the musical score continues the vocal line and piano accompaniment. The vocal line is in the same treble clef, key signature, and time signature as the first system. The piano accompaniment continues in the grand staff. The lyrics are in Tatar and Russian, with the Russian text appearing below the Tatar text.

1 | 2

мэз. А — ман, а — ман мэз.
 мез! А — ман, а — ман, мез!

The third system of the musical score consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is in the same treble clef, key signature, and time signature as the previous systems. It features a first ending bracketed '1' and a second ending bracketed '2'. The piano accompaniment is in the grand staff. The first ending of the piano part is marked with a forte (*f*) dynamic. The lyrics are in Tatar and Russian, with the Russian text appearing below the Tatar text.

Meno mosso

(сөз)
(проза)

Нә пис ол — ду һа — лым
Див — ный эл — дән их — ти —
об — раз мне я —
да ку — да — то

мә — ним, кәл а — лым. ма — ра — лым, дил — бил —
я — рым, кәл а — лым. ма — ра — лым, дил — бил —
вил — ся, — будь мо — ей, будь мо — ей, Диль — биль —
скрыл — ся, — будь мо — ей, будь мо — ей, Диль — биль —

1 2

мәз. Кет — ди мәз.
мез! Без сле — мез!

Икинчи пәрәдәниң соңу
Конец второго действия

ҮЧҮНЧҮ ПЭРДЭ

ДЕЙСТВИЕ ТРЕТЬЕ

III ПЭРДЭ
ДЕЙСТВИЕ III

Күлчөүрәнин ариясы

Ария Гюльчохры

№ 14

Ф-но

Allegro
f

mf

Andante
p

pp

Allegro
f

mf

Moderato

p *espressivo*

p

Охумаг. Голос

p

Бүл — бү — лү за — рэм кү — лү рүх —
 День за днём я сча — стья жду, но

са — ри а — лин — дэн чи — да, ту — ти — йи — ла —
 сча — стья нет вду — ше мо — ей! Нет цве — тов вмо —

3

лэм шэ - кэр - нис - бэт мэ - га - лин - дэн чи - да.
ём - са - ду и скрыл - ся вдаль мой со - ло - вей.

Ту - ти - йи ла - лэм шэ - кэр - нис - бэт мэ - га - лин -
Нет цве - тов вмо - ём са - ду и скрыл - ся вдаль мой

дэн чи - да.
со - ло - вей.

Дер и - дим сэбр
Ти - хо, мрач - но

эй - лэ - йим, ол - сам чэ - ма - лин - дэн чи - да,
всё во - круг, у - гас на - ве - ки солн - ца свет.

дер и - дим сэбр эй - лэ - йим, ол - сам чэ - ма - лин -
Ти - хо, мрач - но всё во - круг, у - гас на - ве - ки

дэн чи - да, бил - мэ - дим душ - вар и - миш ол -
солн - ца свет. Нет те - бя, мой неж - ный друг, а

маг ву - са лин - дэн чи - да, Бил - мэ - дим душ -
без те - бя и жиз - ни нет! Нет те - бя, мой

вар и — миш ол — маг ву — са — лин — дэн чи — да.
неж — ный друг, а без те — бя и жиз — ни нет!..

Ах!
Ах,
А — ман, а — ман!
боль — но, боль но мне!

А — ман, эй а — ман! Ча — ным, эй а —
Где ты, ми — лый мой! Где ты, близ — кий

ман! Я — рым, эй а — ман! Бил — мо — лим душ —
мой! Где ты, мой род — ной! Нет те — бя мой

вар и - миш ол - маг ву - са - лин - дэн чи - да.
неж - ный друг, а без те - бя и - жиэ - ни нет!

Бил - мэ - дим душ - вар и - миш ол - маг ву - са - лин -
Нет те - бя, мой неж - ный друг, а без те - бя и

дэн чи - да. Яр, кэл!
жиэ - ни нет! При - ди!

Яр, кэл! Яр,
При - ди! При -

Allegro

кэл! Яр, кэл!
ди! Я жду!

f

mf

rit.

Andante

p *pp* *ppp*

Асянын маңнысы

Песня Асьи

№ 15

Andantino

Охумар
Голос

Ф-но

f

tr^b

f

mf

Кө — зә — лим,   яр   кө — зә — лим,   бу   я — зыг
бир се — зүм   вар,   кө — зә — лим,   на   сво — ю
Ми — лый мой,   ах,   ми — лый мой,

я — ры — на   һәр — дән   бир   нә — зәр   сал,   кө — зә — лим!
ми — лу — ю   по — рой   по — гля — ди   ты   хоть тай — ком!

А — шиг ол —
эт — мә — дин
Влюб — ле — на

дум — сэ — нэ мэн, бу я — зыг я — ры — на һэр —
лүт — фү — кә — рэм, На тво — ю ми — лу — ю по —
я — всей ду — шой!

дән бир нэ — зэр сал, кө — ээ — лим!
рой по — гля — ди ты хоть тай — ком!..

Я - ны - рам
Об - раз твой

f *meno f*

эшг о - лу - на, ет - мэ - дин фэр - я - ды - ма,
ра - дость не - сёт, он в мо - ём серд - це жи - вёт.

бу я - зыг я - ры - на һэр - дән бир нә - зәр
На сво - ю ми - лу - ю по - рой по - гля - ди

сал, кө - зә - лим! Бу я - зыг я - ры - на һэр -
ты хоть тай - ком! На сво - ю ми - лу - ю по -

f

дэн бир нэ - зэр сал, кө - зэ - лим!
рой по - гля - ди ты хоть тай - ком!

Кө - зэ - лим, яр кө - зэ - лим, бу я - зыг
бир се - зүм вар, кө - зэ - лим,
Ми - лый мой, ах, ми - лый мой! На сво - ю

я - ры - на һәр - дэн бир нэ - зэр сал, кө - зэ - лим!
ми - лу - ю по - рой по - гля - ди ты хоть тай - ком!...

attacca

Асянын рэгси

Танец Асьи

№ 16

Allegro assai

Ф-но

The musical score is written for piano (Ф-но) in G major (one sharp) and 6/8 time. The tempo is marked "Allegro assai". The piece consists of five systems of two staves each. The first system includes a piano (p) dynamic marking. The music features a rhythmic pattern of eighth notes in the bass and chords in the treble, with various articulations like accents and slurs.

First system of a piano score. The right hand features chords with slurs and accents, while the left hand plays a steady eighth-note accompaniment. Dynamics include *p* and *cresc.* followed by *poco a poco*.

Second system of the piano score. The right hand has chords with slurs and accents, and a dynamic marking of *f*. The left hand continues with eighth notes. Dynamics include *f* and *ff meno f*.

Third system of the piano score. The right hand has chords with slurs and accents, and a dynamic marking of *f*. The left hand continues with eighth notes.

Fourth system of the piano score. The right hand has chords with slurs and accents, and a dynamic marking of *mf*. The left hand continues with eighth notes.

Fifth system of the piano score. The right hand has chords with slurs and accents, and a dynamic marking of *f*. The left hand continues with eighth notes.

First system of musical notation. The upper staff (treble clef) contains chords and melodic fragments. The lower staff (bass clef) contains a rhythmic accompaniment of eighth notes. Dynamics markings *ff* and *meno f* are present. A hairpin crescendo is shown above the lower staff.

Second system of musical notation. The upper staff continues with chords and melodic lines. The lower staff continues with the eighth-note accompaniment.

Third system of musical notation. The upper staff features more complex chordal textures. The lower staff continues with the eighth-note accompaniment.

Fourth system of musical notation. The upper staff has chords with accents (>). The lower staff continues with the eighth-note accompaniment.

Fifth system of musical notation. The upper staff has chords with accents (>). Dynamics markings *f* and *ff* are present. The lower staff continues with the eighth-note accompaniment.

First system of musical notation, measures 1-4. The piece is in D major (two sharps). The right hand features a series of chords, each with a slur and an accent (>). The left hand plays a steady eighth-note accompaniment.

Second system of musical notation, measures 5-8. The right hand continues with chords, some with slurs and accents. The left hand maintains the eighth-note accompaniment.

Third system of musical notation, measures 9-12. The right hand continues with chords, some with slurs and accents. The left hand maintains the eighth-note accompaniment.

Fourth system of musical notation, measures 13-16. The right hand continues with chords, some with slurs and accents. The left hand maintains the eighth-note accompaniment. The dynamic marking *p cresc.* is present in the first measure of this system.

Fifth system of musical notation, measures 17-20. The right hand continues with chords, some with slurs and accents. The left hand maintains the eighth-note accompaniment. The dynamic marking *f* is present in the first measure of this system.

Sixth system of musical notation, measures 21-24. The right hand continues with chords, some with slurs and accents. The left hand maintains the eighth-note accompaniment. The dynamic marking *f* is present in the first measure of this system. The piece concludes with a *ff* dynamic marking in the final measure.

Вэли илэ Теллинин дуэти

Дуэт Вэли и Телли

№ 17

Allegro vivo

ВЭЛИ
ВЕЛИ

Гой ха - ны - мы бэй а - па - рыб
Я для се - бя сам гос - по - дин

ТЕЛЛИ

Ф-НО

f *mf*

ВЭЛИ.ВЕЛИ

тез - лик и - лэ той э - лэ - син, гой ха - ны - мы
и ни - че - го я не бо - юсь. Я для се - бя

бэй а - па - рыб тез - лик и - лэ той э - лэ - син,
сам гос - по - дин и ни - че - го я не бо - юсь.

Сэ - ни - дэ - чэ мэн а - ла - рам, мэн дэ бир бэй о - ла - рам.
 Спра - вит Ас - кер свадь - бу сво - ю, я вслед за ним то - же же - нюсь.

Сэ - ни - дэ - чэ мэн а - ла - рам, мэн дэ бир бэй о - ла - рам.
 Спра - вит Ас - кер свадь - бу сво - ю, я вслед за ним то - же же - нюсь.

ВЭЛИ.ВЕЛИ

Вар, вар!
 Есть, . есть!

ТЕЛЛИ

Пу - лун вар?
 День - ги есть?

Пу - лун вар?
 День - ги есть?

Вар, вар!
Есть, есть!

Пу — лун вар, ка — ла — рэм.
День — ги есть, вый — ду — я.

f *p*

Би — ли — рэм ка — лэр — сэн.
Вый — дешь ты, зна — ю я.

Бе — ла, бе — ла,
День — ги бу — дут,

f *p* *f*

Бе — ла, бе — ла ча — ным — сан!
Вый — дешь, вый — дешь, зна — ю я.

я — рым — сан!
Вый — ду я.

p *f* *p*

2. ТЕЛЛИ Мэн кедэрэм о оглана, } -2
 Онун пулу чох олсун, }
 Онун пулу чох олсун, } -2
 Дэрди, гами аз олсун.
 Пулун вар? } -2

ВЭЛИ Вар, вар!
 ТЕЛЛИ Пулун вар?
 ВЭЛИ Вар, вар!
 ТЕЛЛИ Пулун вар, кэлэрэм.
 ВЭЛИ — Билірэм кэлэрсэн.
 ТЕЛЛИ — Белэ-белэ ярымсан!
 ВЭЛИ — Белэ-белэ чанымсан!

3. ИКИСИ БИР ЕРДЭ: Гой ханымы бэй апарыб } -2
 Тезликлә той элэсин, }
 ВЭЛИ Сәнидәчә мән аларам,
 ТЕЛЛИ Мәнидәчә сән аларсан,
 ВЭЛИ Мән дә бир бэй оларам.
 ТЕЛЛИ Сәндә бир бэй оларсан.
 Пулун вар?

ВЭЛИ — Вар, вар!
 ТЕЛЛИ — Пулун вар, кэлэрэм.
 ВЭЛИ — Билірэм кэлэрсэн.
 ТЕЛЛИ — Белэ-белэ ярымсан!
 ВЭЛИ — Белэ-белэ чанымсан!

2. ТЕЛЛИ — Знай, выйду я лишь за того, } -2
 Кто подарит мне дом и сад. }
 Кто покорит сердце мое, } -2
 Кто деньги даст, кто сам богат!
 Деньги есть?

ВЕЛИ Есть, есть!
 ТЕЛЛИ — Деньги есть?
 ВЭЛИ — Есть, есть!
 ТЕЛЛИ — Деньги есть, выйду я.
 ВЭЛИ — Выйдешь ты, знаю я.
 ТЕЛЛИ — Деньги будут, выйду я.
 ВЭЛИ — Выйдешь, выйдешь, знаю я.

3. Вместе: Сами себе мы господа --2
 И нам недолга счастья ждять.
 Справит Аскер свадьбу свою,
 Сможем и мы свадьбу сыграть. --2

ТЕЛЛИ — Деньги есть?
 ВЭЛИ — Есть, есть!
 ТЕЛЛИ — Деньги есть?
 ВЭЛИ — Есть, есть!
 ТЕЛЛИ — Деньги есть, выйду я.
 ВЭЛИ — Выйдешь ты, знаю я.
 ТЕЛЛИ — Деньги будут, выйду я.
 ВЭЛИ — Выйдешь, выйдешь, знаю я.

Күлчөһрәнин маһнысы

Песня Гюльчокры

№ 18

Охумаг
Голос

Andante

Ф-но

p

Мә — ни сал — ды
Слы — шу час — то

p

3

ол — маз дәр — дә, ар — шын
го — лос яс — ный: ар — шин

мал а — лан!
мал а — лан!..

Гал — ма — ды неч
Об — раз свет — лый

га и / гэг ирек — мән рас — ный
я ви / на жу

рам. я!
рам. я!

da
al

2. Кечә-күндүз фикрим-зикрим, аршин мал алан! —2
Ола билмәз өзкә фикрим янарам. —2

3. Ону көрчәк ашиг олдум, аршин мал алан! —2
Күнү-күндән дәрә долдум, янарам. —2

2. Я забыть тебя не в силах
Аршин мал алан!.. —2
Я люблю тебя, мой милый, —2
Лишь тебя!

3. Слышу часто голос ясный:
Аршин мал алан!.. —2
Образ светлый и прекрасный
Вижу я! —2

Трио
АСЯ, ТЕЛЛИ вэ КУЛЧӨНРЭ

Трио
АСЬЯ, ТЕЛЛИ и ГЮЛЬЧОХРА

№ 19

Allegretto

КУЛЧӨНРЭ
ГЮЛЬЧОХРА

АСЯ
АСЬЯ

ТЕЛЛИ

Ф-но

ff

АСЯ. АСЬЯ

ТЕЛЛИ

Бэс — дир бун — ча
 Ла — йиг — дир — ми
 О, не — тос — куй

а — ны за — рын, нэ — йэ
 о — ла я — рын, а — тан
 ты без кон — ца! Род — на —

ла — зым бун — ча фэр — яд,
 о — ла сэ — нэ яд,
 я, по — жа — лей от — ца!

нэ — йэ ла — зым бун — ча
 а — тан о — ла сэ — нэ
 Род — на — я, по — жа — лей

1 2
 фэр — яд? яд.
 от — ца! от — ца!

mf *crescendo*

f

f

КУЛЧӨНРЭ . ГЮЛЬЧОХРА

Ар – шын мал а – лан, ар – шын мал а – лан, кет – ди
 Ар – шин мал а – лан, ар – шин мал а – лан! Не у –

эл – дэн гө – ра – рым. Сэн – сэн
 нять вам боль мо – ю! Ах, влю –

чан а – лан, од – ла – ра са – лан, гал – ма –
 би – лась я, ис – то – ми – лась я, не у –

ды их ти – я – рым. Ар – шын
 нять вам боль мо – ю! Ар – шин

2

рым!
ю!

Мэн бйл — мээ и — дим,
Кто ме — ня пой — мет, эш — гин
кто от

э — сә — рин,
мук спа — сет?

чэк — мээ и — дим нә э — заб, нә чә — фа,
И от злых о — бид кто ме — ня сох — ра —

яр.
нит?

Сев — дим сә — ни мән,
Как не — сча — стна я! рәһм эй —
Как стра —

дә — мә — дин,
да — ю я!

сал — дын сән мә — ни дәр — дә, аһ! Ян —
Кто спа — сет от э — тих мук? Кто спа —

p

mf

mf

КУЛЧӨНРЭ, ГЮЛЬЧОХРА

дым!
сет?

АСЯ. АСЬЯ *f*

Бас — дир бун — ча а — ны — за — рын,
О, не тос — куй ты без кон — ца!

ТЕЛЛИ *f*

The first system of the musical score consists of four staves. The top staff is a vocal line for the character АСЯ. АСЬЯ, starting with the lyrics 'дым! сет?'. The second staff is another vocal line for АСЯ. АСЬЯ, with lyrics 'Бас — дир бун — ча а — ны — за — рын, О, не тос — куй ты без кон — ца!'. The third staff is a vocal line for ТЕЛЛИ, with the dynamic marking *f*. The fourth staff is the piano accompaniment, also marked *f*, featuring chords and melodic lines in both hands.

нэ — йә ла — зым бун — ча фэр. — яд,
Род — на — я, по — жа — лей от — ца!

The second system of the musical score consists of four staves. The top staff is a vocal line with lyrics 'нэ — йә ла — зым бун — ча фэр. — яд,'. The second staff is another vocal line with lyrics 'Род — на — я, по — жа — лей от — ца!'. The third staff is a vocal line. The fourth staff is the piano accompaniment, marked *f*, with chords and melodic lines in both hands.

Ах, ян дым, ян дым!
Кто спа сет, ме ня?

нә йә ла зым бун ча фәр яд, фәр яд?
Род на я, по жа лей от ца. от ца!

mf *dim.*

p *ff*

Үчүнчү пәрдәнин соңу
Конец третьего действия

IV ПЭРДЭ
ДЕЙСТВИЕ IV

Күлчөһрәнин наләси

Плач Гюльчохры

№ 20

Andante

Ф-но

p

mf

Охумаг. Голос

Һич - ран дәр - ди,
Не зһать люб - ви

фә - ләк вер -
мне суж - де -

p

ди, ни́ч - ран дэр - ди, фа - лэк вер -
но, не зная́ люб - ви мне .. суж - де -

ди, бун - ча ча - фа - ны ла - йнг көр -
но, в раз - лу - ке жить мне судь - бою да -

дү, бун - ча ча - фа - ны ла - йнг көр -
но, в раз - лу - ке жить мне судь - бою да -

дү! Но́х - дур та - гэт, саб - рэ на -
но! Нет боль - ше сил тер - петь и

Musical score system 1. It consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is in a minor key and features a melody with some slurs. The piano accompaniment provides a harmonic foundation with chords and moving lines.

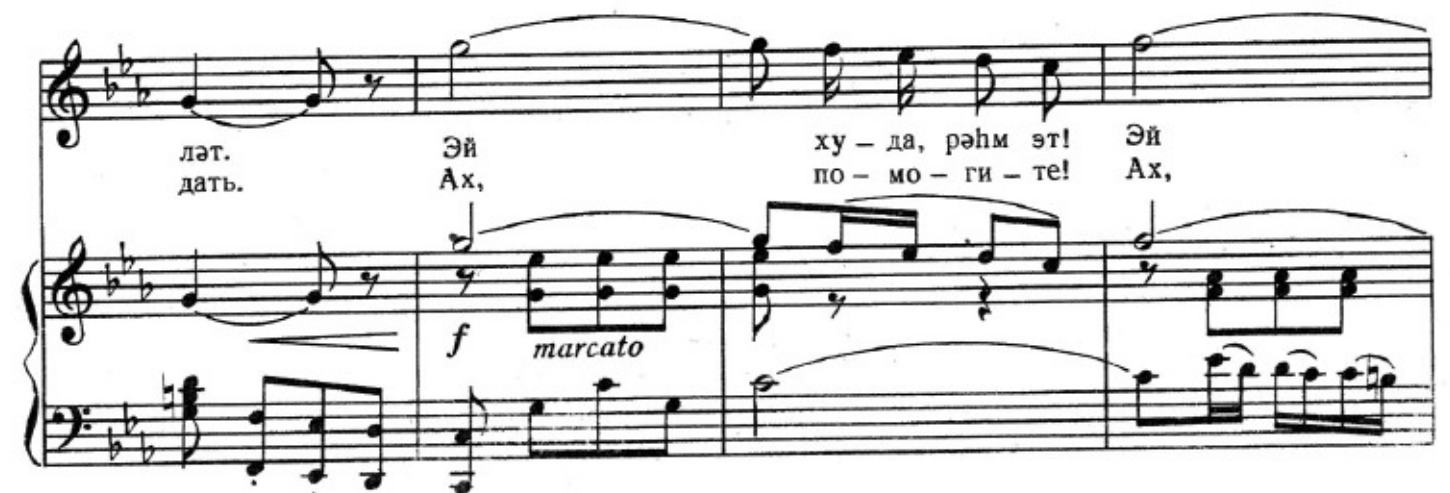
лэт, йох - дур та - гэт, сэб - рэ на -
ждать, нет боль - ше сил тер - петь и

Musical score system 2. It continues the vocal line and piano accompaniment. The lyrics are split across two lines of text.

лэт, өл - мэк ях - шы - дыр, нэ ки, бу зил -
ждать, не вси - лах жить так и так стра -

Musical score system 3. It continues the vocal line and piano accompaniment. The lyrics are split across two lines of text.

лэт. Өл - мэк ях - шы - дыр, нэ ки, бу зил -
дать. Не вси - лах жить так и так стра -

Musical score system 4. It concludes the vocal line and piano accompaniment. The piano part includes the dynamic marking *f marcato*. The vocal line ends with a final cadence.

лэт. Эй ху - да, рэһм эт! Эй
дать. Ах, по - мо - ги - те! Ах,

f marcato

ху-да, рəһм ət! Гыл мә-дэд, я - рəб! Мəн
по-мо-ги - те! Вся ис-то-ми-лась, вся

я - зы - га, рəһм ət!
ис - стра - да - лась я!

Эй ху - да, рəһм ət! Эй
Ах. по - мо - ги - те! Ах,

ху - да, рəһм ət! Гыл мә-дэд, я - рəб!
по - мо - ги - те! Вся ис - то - ми - лась,

1

Мән
вся

я — зы — га, рәһм
ис — стра — да — лась

эт!
я!

2

эт!
я!

Рэгс

Танец

№ 21

Allegro non troppo

Ф-НО

f

f

mono f

cresc.

f

ff

СОП
КОМЕЦ

АРШЫН МАЛ АЛАН

4 пәрдәли
мусигили комедия

Либреттосу

ҮЗЕЙИР ҒАЧЫБӘЙОВУНДУР

ИШТИРАК ЭДЭНЛЭР:

ЭСКЭР	— дөвлэтли тачир
ЧАҢАН	— Эскэрин халасы
СҮЛЕЙМАН	— Эскэрин йолдашы
ВЭЛИ	— Эскэрин нөкэри
СОЛТАНБЭЙ	— гоча мүлкэдар
КҮЛЧӨҮРЭ	— Солтанбэйин гызы
АСЯ	— Солтанбэйин гардашы гызы
ТЕЛЛИ	— Солтанбэйин гуллугчусу

БИРИНЧИ ПЭРДЭ

Эскэрин эви. Яхшы бэзэнмиш отаг. Эскэр вэ
Чаһан хала отурмушлар. Гапынын агзында нөкөр
Вэли хазыр дурмушдур.

I кэлиш

Эскэр, Чаһан хала, Вэли

Эскэр (охуюр)

№ 1. Эскэрин ариясы

Налэдэндир ней кими авазейи-эшгим
бүлэнд,

Налэ тәркин гылмазам ней тэк кәсил-
сәм бәнд-бәнд.

Гыл мэдэд, эй бәхт, йохса ками-дил мүмкүн
дейил,

Бөйлэ ким ол дилрүба бидәрдидир, мән
дәрдимәнд,—2

Дәрдимәнд, дәрдимәнд, дәрдимәнд...—2
Ah!

Налэдэндир ней кими авазейи-эшгим
бүлэнд,

Налэ тәркин гылмазам ней тэк кәсил-
сәм бәнд-бәнд.

Гыл мэдэд, эй бәхт, йохса ками-дил мүм-
күн дейил,

Бөйлэ ким ол дилрүба бидәрдидир, мән
дәрдимәнд—2

Дәрдимәнд, дәрдимәнд, бидәрдидир, мән
дәрдимәнд.

Бидәрдидир, мән дәрдимәнд.

Бөйлэ ким ол дилрүба бидәрдидир, мән
дәрдимәнд.

Дәрдимәнд, дәрдимәнд, дәрдимәнд... Ah!

Чаһан

Халан сәнә гурбан, нә олубдур ки, белә гәмли-
гәмли охуюрсан? Адам эшидәндә үрәйи яныр.

Эскэр

Үрәйин янырса, көрүнүр ки, сәнин руһун вар,
ай хала!

Чаһан

Ганмадым, нә дедин, халан сәнә гурбан? Бир
дә де, баша дүшүм.

Эскэр

Неч, элә сөз демәдим ки, бир дә тәзәдән де-
йим. Инди сән бура бах, ай хала! Ахы белә олмаз
ки, белә дә галсын. Бу дүня белә кәлиб, белә кет-
сә, бәс ахыры нә олсун?

Чаһан

Халан сәнә гурбан, аллаһа шүкүр, дүня нә
олубдур ки?

Эскэр

Белә, дейирәм ки, ахы бунун ахыры нечә ол-
сун? Бэли, бөйүдүк, боя-баша чатдыг, мал, дөвләт
һамысы вар, амма енә дә билирсән, бунунла адамын
иши дүз олмур. Нә исә, бир шейә әһтияч көрүнүр.
Дүз дейирәм, йохса ялан дейирәм?

Чаһан

Халан сәнә гурбан, әлбәттә дүз дейирсән, амма
енә дә әмәлли баша дүшмәдим.

Эскэр

Дедийим ашкар сөһбәтдир, ай-хала! Белә, сөзүн
доғрусу, о тәрәф бу тәрәфә бахыб көрүрәм ки,
енә дә бир шейим чатмыр.

Чаһан

Бый! Чатмаян бир шей варса, кәдәни көндәр
базардан алсын, онда нә фикир вар ки?..

Эскэр

Сән мән дейәни баша дүшмәдин. Эши, мән сә-
нинлә бөйүк шейин сөһбәтини әләйирәм, сән базар-
дан данышырсан. Белә, дейирәм ки, бу чүрә дола-
начағын ахыры нә олсун? Малым вар, пулум вар,
амма пул саһиби кәрәк өзкә бир шейин дә саһиби
олсун. һалбуки неч малы, пулу олмаянларын кө-
рүрсән ки, бир сүрүсү вар.

Чаһан

Халан сәнә гурбан, сән бир тачир адамсан, сү-
рүнү нейләйирсән?

(Вэли башыны булайыр)

Эскэр

Уф, ай хала, енә дә билмәдин нә истәйирәм...

Вэли (бирдән-бирә)

Мән билирәм ағам нә истәйир...

Эскэр (она тәрәф йөнәлир)

Әдә, сән дә бурдасан? Һә, де көрүм, нә истәйирәм?

Вэли (иришә-иришә)

Мән билирәм сән нә истәйирсән.

Эскэр

Билирсән, де, нә даянмысан?

Вэли

Сән истәйирсән ки... (Һырылдайыб сөзүкүн да-
лысыны дейә билмир, тез гапыдан чыхыр)

Чаһан

Бый, элә бил ки, кәдәнин дәлилийи вар. Халан
сәнә гурбан, бирчә мәни яхшыча баша сал көрүм,
нә истәйирсән?

Әскәр

Ай хала, бура бах! Ағлынча мәним нечә яшым вар?

Чаһан

Бу Рәмәзан йох, кәлән Рәмәзан кәлиб өтәндән сонра, сәнин ийirmi сәккиз яшын тамам олачаг.

Нәйин дәрдини чәкирсән? Сән ки, һәлә ушагсан! Сәни көрүм йүз яшаясан!

Әскәр

Чох әчәб, ахы нә гәдәр ушаг олсам да, енә дә аяг үстә дура билирәм ки?

(Вәли дахил олуб өз ериндә даяныр)

Чаһан

Әлбәттә дура билирсән, аллаһа шүкүр сағ вә саламат чавансан!

Әскәр

Яхшы, инди бу сағ-саламат чаван бәс нейләсин? Әлә ейиб ятсын?

Чаһан

Әскәр, сән аллаһ, кәл мәнимлә ачыг даныш ки, баша дүшүм. Ахы мән түркәсаяча бир арвадам. Әрәб дилини нә баша дүшүрәм, халан сәнә гурбан?

Әскәр *(кәнара)*

Әши, даһа утанмаг ери дейил. *(Бәркдән)* Ай хала, билирсән нә вар? Мән арвад алмаг истәйирәм әй, арвад, арвад!

Вәли

Әлә мән дә буну дейәчәкдим. *(һырылдайыр)*

Чаһан

Бый, а халан сәнә гурбан, белә де, мән дә баша дүшүм, даһа бунун нә чәк-чевири вар ки?

Әскәр

Һә, бәс буну бил ки, арвад алмаг истәйирәм.

Чаһан

Белә чох да яхшы эләйирсән. Халан сәнә гурбан, аллаһ о күнү эләсин ки, тоюнда ойнайым. Бах, Әскәр, халан сәнә гурбан, көрдүн, ахырда кәлдин мән дейәнә? Нечә вахтдыр сәнә дейирдим ки, Әскәр, эвлән, эв-әшик йийәси, оғул-ушаг саһиби ол. Амма нә файда ки, сән гулаг асмырдын дейә, мән дә даһа динмирдим. Инди көрүнүр ки, мән дейәнә кәлдин. Әлбәттә, арвад ал, той элә, дост севинсин, дүшмән янсын! Бах, истәйирсән элә күнү бу күнчә кедәрәм, сәнә гыз ахтарарам. Рәһмәтлик бачым чаны ағзындан чыхана кими мәнә дейирди: „Чаһан, бах, Әскәри сәнә тапшырыб кедирәм, ону тәк гойма, эвләндир“. *(Ағлайыр, Вәли аһ чәкир)*

Әскәр

Әши, даһа бура ағламаг ери дейилдир ки? Гой сәһбәт ачмышыг, көрәк ахыры нечә олур.

Чаһан

Халан сәнә гурбан, эвлән!

Әскәр

Ахы нә саяг эвләним? Иш элә бурасындадыр ки, эвләнмәк асан иш дейилдир.

Чаһан

Халан сәнә гурбан, эвләнмәк су ичмәк кими асан шейдир. Онда нә чәтилик вар ки? Әләлхүсус сәнин кими оғлана ки, аллаһа шүкүр, һәми пулун вар, һәми дөвләтин вар, һәми дә чавансан. Валлаһ, лап падшаһын да гызыны истәсән сәнә верәрләр. Бах, бурада чох фикир лазым дейил. Гой элә күнү бу күн чадрамы башыма салыб, кедим сәнин үчүн гыз бәйәниб сечим. Я өзүн мәнә де, һансы бәйин вә я тачирин гызыны истәйирсән, кедим сәнә алым.

Әскәр

Ахы мән нә билирәм ки, һансы бәйин вә я тачирин гызы яхшыдыр? Мән ки, онлары көрмәмишәм.

Чаһан

Бый, халан сәнә гурбан, бәс мәним көзләрим кордур? Валлаһ, кедәрәм, доланарам, кәзәрәм, бахарам, бәйәнәрәм, сечәрәм, сәнә бир гыз аларам, бир гыз аларам ки, адам баханда ағлы кедәр.

Әскәр *(күлүр)*

Ай хала, бәс элә олса, ағлым кедәр, дәли оларам ки? Сән мәнә яхшы-яхшы сөйлә көрүм, мәним үчүн нә саяг гыз аларсан?

Чаһан

Дейим, гулаг асл *(охуор)*

№ 2. *Чаһанын куплетләри вә рәгси*

Чадрамы саллам башыма,
Үз-көзүмү бәзәрәм,
Кедиб сәнә гыз ахтарыб
Һәр тәрәфи кәзәрәм.

(Ойнайыр)

Бәйин, ханын вә тачирин,
Гызларыны дүзәрәм;
Чәмәндәки о күлләрин
Ән көзәлин үзәрәм.

(Ойнайыр)

Халан сәнә гурбан ола,
Зәһмәтинә дөзәрәм;
Тоюнда да сәнин, балам,
Бах, беләчә сүзәрәм.

(Ойнайыр)

Әскәр

Йох хала, бу саяг әл вермәз. Мән көрәк әввәлчә өзүм гызы көрүм, ондан сонра хошума кәлди алым, кәлмәди алмыйым.

Чаһан

Бәс сән киши хейлагы гызы нә саяг көрәрсән? Халг гызыны сәнә көстәрәрми?

Әскәр

Һә, бәс элә мәтләб бурдадыр. Сәһәрдән бәри сәнә дейирәм ки, бунун ахыры нечә олсун? Истәйирәм эвләнәм, амма билмирәм кими алым? Чүн-ки неч кәси көрмәмишәм вә көрмәк дә олмаз.

Чаһан

Ай халан сәнә гурбан! Кәл ата-баба йолу илә эвлән. Сәнин нә борчундур? Гой мән кедим, сәнә гыз алым, һәркаһ пис олса, тәгсир мәним бойнума.

Әскәр

Ай хала, сән нә фикирдәсән? Мән аршыны ики шаһылыг чити көрмәмиш алмырам, о ки галды ди-

ри көзлү арвад ола! Ата-баба йолу илэ эвлэнсэм,
кэрэк алам, бошайм, алам, бошайм, та ки, ичиндэн
бир нэфери хошума кэлиб гала... Йох, мэн бу саяг
эвлэнмэк истэмирэм. Бачарсан, мэнэ бир йол
көстөр ки, гызы көрүм, сонра алым.

Чаһан

Халан сэнэ гурбан, нэ йол көстөрүм? Гэркаһ
сэн арвад олса идин, янымча апарыб эв-эв кээди-
рөрдим.

Эскәр (күлүр)

Арвад олса идин, эвлэнмээдим ки...

Чаһан

Бэс нэ саяг олсун?

Эскәр

Көрүнүр ки, неч бир йол йохдур, онун үчүн дә
мэн эвлэнмирэм. (Вэли аһ чэкир, сүкут)

(Мусиги чалыныр. Сүлейман дахил олу)

II кэлиш

Һаман адамлар вэ Сүлейман

Сүлейман

Чаһан хала, кефин яхшыдырмы?

Вэли, сэн нечэсэн, яхшысанмы? (Эскәрэ тәрәф
кедиб, охуюр)

№ 3. Сүлейманын маһнысы

Нәдир сәнин дәрдин, бу нэ аһы-зарыдыр?
Нәдир сәнин фикрин, белә тарымарыдыр?
Утанма, кәл сөйлә, белә дәрдини мәнә,
Нә гүссәдир бөйлә, эсәр эйләйиб сәнә?
Бу дүняда йохдур белә дәрди бидәва,
Дәвасын ал дәрдин, белә көркилән сәфа.
Эшитмәмишсәнми, белә бир мәсәл дә вар:
Нә арзу варса, белә ахтаран тапар?

Балам, нэ олуб ки, белә гарадинмәз дурубсан?
Йохса дүнянын дәрди сәнә галыбдыр?

Эскәр

Ай Сүлейман, яхшы олду ки, сән кәлдин. Ахы
дейрләр сән бир ағыллы адамсан. Кәл көрүм,
нэ мәсләһәт көрүрсән?

Сүлейман

Демәли, сән өзүн инанмырсан ки, мән ағыллыам?

Эскәр

Инанырам, амма мәсләһәт көрсән, лап яхшы
инанарам.

Сүлейман

Бир-бир сөйлә көрүм, нэ олубдур?

Эскәр

Нэ олачагдыр? Ону фикир эдирәм ки, яхшы,
ахы бунун ахыры нэ олсун? Элә бу дүня белә кә-
либ, белә кетсә...

Сүлейман (онун сөзүнү кәсир)

Даян, билдим нэ истәйирсэн?

Эскәр

Нэ истәйирәм?

Сүлейман

Элбәттә, арвад алмаг истәйирсэн.

(Һамы тәгчүб эдир)

Эскәр

Баһо, нэ билдин?

Сүлейман

Сифәтиндән көрүрәм. Ону билмәйә нэ вар ки?
(Чаһана) Беләдир, белә дейил, хала?

Чаһан

Гадан алым, элбәттә беләдир.

Сүлейман

Беләдир, белә дейил, Вэли?

Вэли

Бәй, элбәттә беләдир.

Сүлейман (Эскәрә)

Инди билдин ки, ағыллыам?

Эскәр

Ярысына гәдәр билдим. Инди, ашна, бир иш дә
вар. Гэркаһ она да тәдбир төксән, онда биләрәм
ки, башдан аяға гәдәр ағыллысан.

Сүлейман

Бир-бир сөйлә, гулаг асым.

Эскәр

Бах, Сүлейман, мән белә фикирдәйәм ки, гыз
алмаг мал алмаг кими бир шейдир: малын писи,
яхшысы олан кими...

Сүлейман

Даян, билдим нэ истәйирсэн.

Эскәр

Нэ истәйирәм?

Сүлейман

Истәйирсэн ки, эввәлчә гызы көрүб, бәйәниб,
сонра аласан.

(Һамы тәгчүб эдир)

Эскәр

Балам, нечә билдин?

Сүлейман

Ағзыны ачан кими! Ону билмәйә нэ вар ки?...
(Чаһана) Беләдир, белә дейил, хала?

Чаһан

Гадан алым, элбәттә беләдир.

Сүлейман

Беләдир, белә дейил, Вэли?

Вэли

Бәй, доғру буюурсан.

Сүлейман (Эскәрә)

Инди билдин башдан аяға гәдәр ағыллыам?

Эскәр

Бир азча галыбдыр, гэркаһ бир иши дә бил-
сэн, онда иманым камил олар.

Сүлейман

Бир-бир сөйлә, гулаг асым.

Эскэр

Яхшы, ағыллы оғлан! Бәс мән гызы нарда көрүм вә нә саяг эләйим ки, һеч олмаса бир балача бәләд олум.

Сүлейман

Ондан асан нә вар ки? Палтарыны дәйиш, көһ-нәсини кей, голтуғуна бир топ чит-мит, нә варса вур, элинә дә бир аршын ал, ондан сонра дүш гапы-гапы кәз вә аршын малы сат! Бу һалда көрдүйүн гызларың бирини сеч, сонра ләләшини көндәр, кедим элчилик эләйим, вәссалам.

Эскәр (сөвинир)

Әчәб фикирдир, вәллаһ!

Чаһан

Гадан алым, әлбәттә яхшы фикирдир.

Сүлейман

Айры әлач йохдур. (Чаһана) Беләдир, белә дейил, хала?

Чаһан

Гадан алым, әлбәттә әләдир.

Сүлейман

Беләдир, белә дейил, Вәли?

Вәли

Бәй, доғру буюурсан.

Сүлейман (Әскәрә)

Инди көрдүн, ағыллыям?

Эскәр

Ағыллысан, гардаш, ағыллысан. Вәллаһ, сән дөһән кими әдәчәйәм.

Чаһан

Ай Сүлейман! Сән нийә өзүнү гочалдыб, әвлән-мирсэн?

Сүлейман

Мән дә әвләнәрәм, хала. О фикирдән мәним дә башымда вар. Һәлә инди әввәлчә Әскәри әвләндирәк, көрүнүр ки, о, чох тәләсир, сонра мән дә әвләнәрәм. Яхшы, хала, бәс сәнин фикрин нәдир?

Чаһан

Һеч нә, гадан алым, нә олачагдыр ки?

Сүлейман

Йох, хала, бәсдир бу гәдәр дул галдын. Гой сәни дә бир аллаһ бәндәсинә верәк, чанымызә дуа әләсин.

Чаһан (утанараг)

Бәй, гадан алым, мәним нә әрә кетмәк вахтымдыр ки?

Сүлейман

Нечә? Чох балачасан? Әлбәттә вахтындыр. Беләдир, белә дейил, а чамаат?.. Әлбәттә беләдир. (Вә-

лийә) Вәли, сән дә һазырлаш һа, (Вәли утаныр, башыны ашағы дикир) һә, Әскәр, фикрә кедиб-сэн?

Эскәр

Вәллаһ, сабаһдан аршынмалчы олачағам.

Сүлейман

Әчәб әләйәчәксән. Аллаһ сәни дә тез мурадына етирсин, бизи дә. Беләдир, белә дейил, хала?

Чаһан

Гадан алым, әлбәттә әләдир.

Сүлейман

Беләдир, белә дейил, Вәли?

Вәли

Бәй, доғру буюурсан.

Сүлейман

Бәс инди ки, белә олду, гулаг асын!

№ 4. Сүлейман, Чаһан вә Вәлинин куплет вә рәгсләри

Сүлейман

Өйрән бу кәләйи, кет арвад ал, тез той әлә, Бил ким, дүшмәйәчәк, бөйлә кәләк бир дә әлә. Амма бах, унутма сән, унутма сән, бизләри сән, Көрәндә гашы гара, көзү гара гызлары сән.

Һамы

Амма бах, унутма сән, унутма сән, бизләри сән, Көрәндә гашы гара, көзү гара гызлары сән.

(Ойнайырлар)

Чаһан

О күн ола, балам, той әдәсэн, гыз аласан, Әвләнмәк ишини арамыза дәб саласан. Бизә дә сән гур кәләк, сән гур кәләк, сән гур кәләк, Бәлкә биз дә күн көрәк, бир күн көрәк, бир күн көрәк.

Һамы

Бизә дә сән гур кәләк, сән гур кәләк, сән гур кәләк, Бәлкә биз дә күн көрәк, бир күн көрәк, бир күн көрәк.

(Ойнайырлар)

Вәли

Дүш базар, шәһәрә, сат аршын мал, Әскәр аға, Ахтар, бах, гызы тап, тез арвад ал, Әскәр аға. Дәрдинә тапдын әлач, тапдын әлач, тапдын әлач, Бизә дә тез бир йол ач, тез бир йол ач, тез бир йол ач.

Һамы

Дәрдинә тапдын әлач, тапдын әлач, тапдын әлач, Бизә дә тез бир йол ач, тез бир йол ач, тез бир йол ач.

(Ойнайырлар)

ПӘРДӘ

ИКИНЧИ ПЭРДЭ

*Солтанбэйин хэйэти. Күлчөһрә, Ася, Телли оту-
руб тикиш тикир вә чораб һөрүрләр.*

I кәлиш

Күлчөһрә, Ася вә Телли

Күлчөһрә (*тикиш тикә-тикә охуюр*)

№ 5. Күлчөһрәнин ариясы

Пәришан хәлги-аләм аһу-әфған этдийимдәндир, — 2
Пәришан олдуғум, хәлги пәришан этдийимдән-
дир. — 2

Дили-заримдә дәрди-эшг күнү-күндән фүзун ол-
муш, — 2

Етән бидәрдә тәдбирилә дәрман этдийимдәндир. — 2

Дейил биһудә кәр ягса фәләкдән башыма дашлар,
Бинасын тишейи-анимлә виран этдийимдәндир. — 2

А... а... а... а... а... а... а... а... кәл ярым! — 2

А... Кәл ярым! Кәл ярым, кәл, кәл, кәл, кәл, һей!

Ася

Ай Күлчөһрә, сән охуянда, һәмишә мәним үрә-
йим тутулур, бикәф олурам.

Күлчөһрә

Көрүнүр ки, охумағым сәнә хош кәлмир.

Ася

Йох, чох хош кәлир. Элә она кәрә дә мәни бир
саяг гәм басыр, гүссә эләйирәм.

Күлчөһрә

Эһ, элә бизим өмрүмүз башдан-аяға гәм-гүссә
дейилми?

Ася

Һә, валлаһ, доғру дейирсән.

Телли

Ай ханымлар, нә олуб ки, белә гәм-гүссә элә-
йирсиниз? Аллаһ гойса ағам букүн-сабаһ сизи әрә
верәр, кедиб эв йийәси, оғул-ушаг саһибн олар-
сыныз. Онда гәминиз дә олмаз.

Күлчөһрә

Эһ, а Телли! О чүрә ки, бизи әрә верирләр, һеч
вермәсәләр яхшыдыр.

Телли

Нә үчүн, ай ханым? Нийә элә данышырсан?

Күлчөһрә

Доғру дейирәм. О чүрә әрә кетмәк мәним
хошума кәлмир. Һеч билмирсән, сәни кимә верир-
ләр, әрин ким олачаг? Кетдийин адам чавандыр,
гочадыр, кечәлдир, готурдур, адамдөйәндир?

Ася (*тәәчкүб илә*)

Бәс, ай Күлчөһрә, онда даһа һеч әрә кетмәйиб
эвдә галыб ун чувалына тай олачагсан?

Телли

Аллаһ эләмәсин.

Күлчөһрә

Мән дейирәм мәкәр эвдә галыб ун чувалына тай
оласан? Мән ону демәк истәйирәм ки, адам эввәл-
чә кәрә кимә кедәчәк, баха, бәйнә, тәһәр-төв-
рүнә бәләд ола, сонра әрә кедә.

Ася (*күлүр*)

Элә сөз данышырсан ки, бишмиш тоюгун күл-
мәйи кәләр. Сән бу дөрд диварын арасында кими
кәрә биләрсән, а азыг, һәлә бахыб бәйнәсән дә?

Күлчөһрә

Элә оlanda эвдә гыз галмаг яхшыдыр.

Телли

Әши, тәки ағам сизи әрә версин. Мән гачыб,
кедиб нишанлынызы кәрәрәм, эвинә, эшийинә ба-
харам, сонра кәлиб һамысыны сизә һәгл эләрәм.

(*Күлчөһрә вә Ася күлүрләр*)

Күлчөһрә

Яхшы, ай Телли! Көрүнүр бизим адахлымызы
бир сән кәрсән бәсдир? Бизим көрмәйимиз ләзым
дейил?

Телли

Йох, ханым, эввәл мән кәрәрәм, сонра сиз кә-
рәрсиниз.

Ася

Яхшы, Телли, гой сән дейән олсун. Тәки бизи
әрә версинләр, ердә галаны асандыр.

Күлчөһрә

Йох, мәнчийәз көрүб бәйнәмәйинчә әрә кетмә-
йәчәйәм. Амма сиз элә көрмәмишдән дә кедәр-
синиз.

Телли

Валлаһ, ханым, элә көрмәмишдән әрә кетмәк
яхшыдыр. Йохса, эввәл көрәндә, сонра яхшы ол-
мур. Амма көрмәйәндә үрәйин тәләсир ки, тез кә-
рәсән.

№ 6. Теллинин маһнысы

Сән о янда, яр бу янда,
Чейран тәк бойнун буранда,
Бахышын мин чаңлар алыр,
Мәни гәмә, дәрдә салыр.

Сән о янда, яр бу янда,
Һәрдән гыйгачы баханда,
Көзүм о көзләрдә галыр,
Мәни гәмә, дәрдә салыр.

Сән о янда, яр бу янда,
Сачларын үзә саланда,
Көйләрә аһым учалыр,
Мәни гәмә, дәрдә салыр.

Сәни яхшыча кейиндирирләр, бәзәйирләр. Сон-
ра файтона миндириб һуррай, һуррай илә апарыр-
лар. Һәлә десән аяғынын алтында гурбан да кә-
сирләр. Отаға апарыб, кәрдәйин далында отурдур-
лар. Үрәйин дөйүнә-дөйүнә көзләйирсән, бир дә
көрүрсән ки, гапы ачылды, оғлан кирди ичәри.
(*Гапы ачылып, Солтанбэй чыхыр. Гызлар сәслә-*

рини кәсиб ишләрилә мәшғул олурлар). Аллаһ әләмәсин ки, белә оғлан олсун!

II кәлиш

Һаман адамлар вә Солтанбәй

Солтанбәй (әснәйир)

Ай гыз, Телли! Мин кәррә демишәм ки, мән ятанда кәл, үстүмү басдыр! Инди үстү ачыг ятмышам, дейәсэн белимә союг дәйиб. *(әснәйир)* Эһ, кәрәк рәһмәтлик Сона сағ олайды... Гәрәз, тәклик бир сәнәт дейил.

Күлчөһрә

Ай ата, бизә десәйдин өртәрдик, билмәдик.

Солтанбәй

Демәдим, демәдим, кечибдир. *(әснәйир)* Ди дурун кедин әвә. Мән дә шәһәрә чыхырам. Эвдән яхшы мугаят олун. Дурун! *(Гызлар дуруб ичәри кедирләр)*

III кәлиш

Солтанбәй тәк

Солтанбәй

Эһ, кәрәк рәһмәтлик Сона сағ олайды. Олмур, олмур. Тәклик мәнә әл вермир. Беш илдир ки, күн-күндән кери кедирәм. Исраға күн һәким Мирзә һүсейнә дейирәм ки, орам агрыйыр, бурам агрыйыр, дейир ки, арвад ал! Һаны бир әлә арвад ки, уғрума кәлә иди, ала идим! Әлбәттә, мәнә гыз вермәзләр, чүнки яшым чох, пулум йох вә бир дә тәзәдән топ-түфәнк илә әвләнмәк мәнә ярашмаз. Мәнимки бир һаллыча-дуллуча арваддыр ки, бир нәфәр молла, үч манат пул, бир кәллә гәнд илә иш тамам ола. Ондан сонра арвад кечәләр бығыма һәна яхар, сәһәрләр дә юяр, ятанда да белимә союг дәймәз... Гәрәз, кедәк базара, кәрәк нә вар, нә йох. *(кедир. Әскәр сәһнә архасындан охур)*

Әскәр

№ 7. Әскәр ин маһнысы.

Аршын мал алан!

Аршын мал алан!

Бафта, тафта, бохча, һей...

(Әскәр голтуғунда аршын малы вә әлиндә аршын сәһнәйә чыхыр)

IV кәлиш

Әскәр тәк

Әскәр

Тамам үч күндүр ки, гапы-гапы доланыб кәзирәм, амма ахтардығымы тапа билмирәм. Бу күнү дә баша чыхардым, көрүм нә олур? Эй бәхт, сәндән мэдәд. *(охур)*

Аршын мал алан!

Аршын мал алан!

Бафта, тафта, бохча, һей...

(Күлчөһрә, Ася вә Телли сәһнәйә чыхырлар)

V кәлиш

Әскәр, Күлчөһрә, Ася, Телли

Телли

Аршын малчы, аршын малчы, бура кәл!

(Гызлар охурлар)

№ 8. Гызларын хору

Аршынмалчы, мал кәстәр,
Бир-бир ерә сал кәстәр.
Кәстәр, кәстәр һәр нә вар,
Гызлар бәзәнмәк истәр.
Аһ, нә кәзәл парчадыр,
Күлләри дә гончадыр,
Той бәзәйи хончадыр, хонча, хонча!
Ондан бир палтарлыг тикдирсәйдим,
Ойнардым мән доюнча, доюнча!

Әскәр

Аһа, дейәсэн гыз мә'дәнинә душмүшәм. Үчү бирдән чыхды. *(онлара)* Дейин көрүм, кәзәл ханымлар, нә истәйирсиниз? Чит, ипәк, мәхмәр, бафта, тафта, һәр шей вар.

Күлчөһрә

Ач көрәк, хошумуза кәлән нә вар?

Әскәр

Бу саат, ханым! *(ачыр)*

Ася (кәнара)

Батмыш нә көйчәк оғландыр!

Әскәр (Күлчөһрәйә диггәтлә бахыр)

Бах, ханым, һәр нә көнүл истәйән десән, һамысы бурда вар. *(кәнара)* Амма әчәб гыздыр.

Телли

Ай ханым, о туманлыг нә яхшыдыр?

Ася

Эһ, нәйә лазым олан шейдыр?

Күлчөһрә (Ася)

Сәнә лазым олмаз, амма Теллиә лазым олар.

Әскәр

Доғру буюрурсан, ханым, *(кәнара)* ағыллы гыздыр һа... *(она)* Нечә аршын буюрурсан, гуллуғчунуз үчүн кәсим?

Күлчөһрә

Аршыны нечәдәндир?

Әскәр

Һеч нечә. Он ики гәпикдир, амма сизә ики шаһыдан һесаб әдәрәм.

Күлчөһрә

Бу чүрә читин аршыныны биз һәмишә сәккиз гәпикдән алырыг, әлә версән, он аршын кәс.

Әскәр

Зәрәр йохдур, сизә гурбан олсун... *(өлчүр)* Бир, ики... амма, дейәсэн ахтардығымы тапмышам... үч, дөрд... валлаһы, чох кәзәл гыздыр... беш, алты, едди... дейәсэн әлә гисмәтим бу олачаг... сәккиз, доғгуз... көрүнүр ки, заһири кәзәл олан кими батини дә кәзәлдир... он, он бир, он ики...

Күлчөһрә

Он аршын бәсдир.

Әскәр

Һә, фикримдән чыхды. Будур элә он аршындыр. *(кәсир, Теллийә верир)*

Ася

Эһ, бизә ярашан һеч бир шей йохдур.

Әскәр

Ханым, сизә ярашан парчам чохдур, анчаг әвдәдир. Иншаллаһ, кәлән сәфәр кәтирәрәм. *(Күлчөһрә пул верир)* Ханым, әвин абадан, сәнин әлинин бәрәкәти мәнә бәсдир.

Күлчөһрә

Нә билдин ки, әлим бәрәкәтлидир?

Әскәр

Элә белә, үрәймә дамды ки, сәнин әлин бәрәкәтлидир. *(кәнара)* валлаһ, мән дейән элә будур ки, вар. *(Күлчөһрәйә)* Ханым, бура Солтанбәйин әви дейилми?

Күлчөһрә

Өзүдүр.

Әскәр

Абадан олсун. Бәс Солтанбәйин гызы һансыһыздыр?

Ася

Бу өзүдүр.

Әскәр

Аллаһ өмүр версин. *(кәнара)* Чох кәзәл гыздыр.

Ася

Ай Күлчөһрә, кедәк әвә! Йохса әмим кәләр, ачығы тутар.

Әскәр

Сағ олун, вар олун.

Күлчөһрә *(кедә-кедә)*

Сән дә сағ ол. *(кедирләр)*

VI кәлиш

Әскәр тәк

Әскәр

Сөзүн доғрусу, бундан яхшы гыз көрмәдим вә ола билсин ки, һеч көрмәйим дә. Кәл, Әскәр, я гисмәт де, буну ал... Солтанбәй мәни көрмәйибсә дә, адымы эшидибдир, билир ки, дөвләтли тачир оғланам. Йәгин, гызы истәсәм верәр. Инди көрәсән гыз билсә ки, мән доғрудан да аршын мал сатанам, мәнә кәләрми? Гызы билмирәм, амма Солтанбәй билсә ки, мән аршын мал сатанам, мин ил дә галса гызыны мәнә вермәз... Аллаһын алтында гыз бир дә чыха иди, енә көрүб, данышдыра идим. *(Аяг сәси эшидилир)* Аһа, дейәсән кәлән вар, кизләним, көрүм кимдир. *(кизләнир)*

(Күлчөһрә чыхыр)

VII кәлиш

Күлчөһрә вә кизләнмиш Әскәр

Күлчөһрә

Ася демишкән, аршынмалчынын сир-сифәти яхшы иди. Инди Асяя десән, кәл сәни она әрә верәк, бир һәшир гатар ки... Дейәр, мән аршынмалчы тайыям? Амма мәнчә, аршынмалчылыг пис иш дейил. О да тачир кими бир шейдир, валлаһ, атам разы олса, мән она әрә кедәрәм, чүнки нә саяг олса, үзүнү көрмүшәм, билирәм ки, шил дейил, кор дейил, кечәл дейил... Сифәти дә хошума кәлди, үзү нәчиб адамын үзүнә охшайыр. Ону гәшәнк кейиндирәсән, бир оғлан чыхар, бир оғлан чыхар ки, бәй баласы кими. Мәнә дейир: йәгин әлин бәрәкәтлидир. Өзү дә элә бахырды ки, куя тәк мәни көрүрдү. Бир дә көрсә идим, яхшыча дигтәт әдәрдим. Аһ, көр нә данышырам, ким билир, бәлкә онун арвады, ушағы вар.

Әскәр *(чыхыр)*

Бағышла, ханым.

Күлчөһрә *(диксинир)*

Ай, горхдум.

Әскәр

Горхма, ханым, дейәсән, мән аршынымы бурда гоюб кетмишәм. *(әлиндәки аршыны кизләдир)*

Күлчөһрә

Олса бурда галарды. *(ахтарырлар)*

Әскәр

Зәрәр йохдур, әвдә айры аршыным вар.

Күлчөһрә *(кәнара)*

Енә о саяг бахыр, кәзү-кәзүмә саташанда, элә бил мәни илдырым кими вурур.

Әскәр

Ханым, алаһын алтында Солтанбәйин сәнин кими он ики гызы олайды.

Күлчөһрә

Йә'ни нә демәк истәйирсән?

Әскәр

Ону демәк истәйирәм ки, бир гызыны бәйә, бирини хана, бирини тачирә, бирини моллая, бирини сейидә вериб, ахырда бирини дә мәнә верә иди.

Күлчөһрә

Нә олар ки?

Әскәр

Амма йох, вермәз. Әлбәттә вермәз. О, бир бәй адамдыр, амма мән аршынмалчы.

Күлчөһрә

Көрүнүр ки, сән субайсан?

Әскәр

Халис субаям. Аллаһын бәрәкәтиндән ишим дә чох яхшы кедир, бир парча чөрәйим вар, ач дейиләм.

Күлчөһрә

Бәс нә үчүн индийә гәдәр әвләнмәйибсән?

Эскәр

Нә саяг эвләним? Көрмәдийим гызы алмарам,
көрдүйүм гызлардан да хошума кәлән, үрәйимә
ятан бир нәфәрدير. Ону да мәнә вермәзләр.

Күлчөһрә

Гыз өзү сәнә кәлмәзми?

Эскәр

Йәгин ки, кәлмәз, чүнки о бәй гызыдыр.

Күлчөһрә

Сән әввәлчә гыздан соруш, сонра де! Нә би-
лирсән кәлмәз?

Эскәр

Доғру буюрурсан, ханым! Бәс әлә исә, де кө-
рүм, мәнә кәләрсәнми?

Күлчөһрә (тәәччүблә)

Ким, мән?

Эскәр

Бәли, сән. Мәним хошладығым гыз бирчә сән-
сән.

Күлчөһрә

Мән әлә билдим ки, өзкә гыздыр.

Эскәр

Сәндән башга өзкәси ола билмәз.

Күлчөһрә

Бәс сән мәни бир кәррә көрмәклә хошладың?

Эскәр

Әлбәттә, ханым, көз көрдү, көнүл севди. Кө-
зүм сәни көрән кими гәлбим севиндийиндән чыр-
пынмаға башлады.

Күлчөһрә (кәнара)

Валлаһ, мән дә әлә олдум.

№ 9. Эскәр илә Күлчөһрәнин дуэти

Эскәр

Өйрәниб пүрфәнд олдум,
Көрәнә ришхәнд олдум,
Һәр бир дәрде мән долдум, } 2
Сәни көрдүм бәнд олдум,
Әлә бәнд олдум, әлә бәнд олдум,
Әлә бәнд олдум, дилбәр,
Дура билмәм мән сәнсиз.

Күлчөһрә

Һеч кәси мән көрмәздим, } 2
Сиррими сөйләмәздим,
Нәдир ашиг билмәздим,
Сәни көрдүм бәнд олдум,
Әлә бәнд олдум, әлә бәнд олдум, } 2
Әлә бәнд олдум, дилбәр,
Дура билмәм мән сәнсиз.

Икиси бир ердә

Көмәк этди чүн ол бәхт,
Кәлди чатды ахыр вахт.
Өзүмү билдим хошбәхт,
Сәни көрдүм бәнд олдум.
Аһ...

Әлә бәнд олдум, дилбәр,
Дура билмәм мән сәнсиз.
Әлә бәнд олдум, әлә бәнд олдум,
Әлә бәнд олдум, дилбәр,
Дура билмәм мән сәнсиз.

Эскәр

Ханым, мән сәнә ярашан дейиләм.

Күлчөһрә

Билмирәм, амма хошламышам.

Эскәр

Көрүнүр ки, доғру дейибләр. Гәлб-гәлби истәр,
ханым!

Күлчөһрә

Мәнә ханым демә, адым Күлчөһрәдир.

Эскәр

Күлчөһрә, бәс нә саяг әдәк ки, атан сәни мәнә
версин?

Күлчөһрә

Мәни атамдан истә, верәр, верәр, вермәз, мән
өзкәсинә әрә кетмәрәм.

Эскәр

Чох әчәб. Бирдән атан сәни күч илә әрә верәр?

Күлчөһрә

Күч илә кетмәрәм.

Эскәр

Сәни зор илә гачыرارлар.

Күлчөһрә

Өзүмү боғарам.

Эскәр

Аллаһ әләмәсин! Инди ки, белә олду, гой бир
яхшы фикирләшим, көрүм, бәлкә бир әлач тапа-
рам. Инди сән кет эвә, йохса бизи көрәрләр, яхшы
олмаз. Худаһафиз.

Күлчөһрә

Худаһафиз, амма ону бил ки, сөзүм сөздүр.
(кедир)

VIII кәлиш

Эскәр тәк

Эскәр

Дейирәм, валлаһ, үрәк бир олур. Языг гыз мәни
хошлайыбдыр, өзү дә билмир ки, дөвләтли тачи-
рәм. Мән дә гәсдән демәдим ки, гой ахыра кими
гызы сынаим. Чох әчәб, инди мән кедим, бир
бәһанә илә халамы бурая көндәрим. Бахсын көр-
сүн, нечә гыз сечмишәм.

(Кедир. Күлчөһрә чыхыб ора-бурая бахыр вә
сонра отуруб фикрә кедир)

IX кәлиш

Күлчөһрә тәк

Күлчөһрә

Бу нә иш иди мән әләдим? Яд оғлан илә нә-
ләр данышдым, һеч гыза ярашмаз... Билмирәм
һардан кәлди чыхды, бу аршыналчы? Өзү яхшы.

сөзү яхшы... Геч фикримдэн чыхмыр. Аһ, нечә көнлүм пәришан олуб. (охур)

№ 10. Күлчөһрәни ариясы

Ашиг олдум нечә бир тазә күлү-рә'найә, — 2
Ки салыбдыр мәни ол ишвә илә гөвгайә. — 2
Ашиг олдум, ашиг олдум, ашиг олдум
Нечә бир тазә күлү-рә'найә.
Аһ!

Көзүмүн ганы илә синәми ал этдим ким,
Сәбәби сәнәт ола ол бүтү бипәрвайә, пәрвайә,
пәрвайә.

Бу бир ишдир ки, мәни ийнә кими инчәлдиб,
Салыр иплик кими һәрдем бир узун сөвдайә. — 2
Ашиг олдум, ашиг олдум, ашиг олдум
Нечә бир тазә күлү-рә'найә.
Аһ!

(Ася вә Телли сәһнәйә кәлирләр)

Х кәлиш

Ася вә Телли Күлчөһрәйә яхынлашараг
охурлар

№ 11. Ася илә Теллинин дуэти

Ася

Нә пәришандыр һалын?

Телли

Һалын?

Ася

Күлчөһрә!

Телли

Күлчөһрә!

Ася

Күлчөһрә!

Телли

Күлчөһрә!

Ася

Нәдир бу аһы-зарын?

Телли

Зарын?

Ася

Тез сөйлә!

Телли

Күлчөһрә!

Ася

Тез сөйлә!

Телли

Тез сөйлә!

Ася

Нийә солмуш рухсарын?

Телли

Сарын?

Ася вә Телли

Күлчөһрә, тез сөйлә!

Гыза лайиг олмаз ким,
Дәрд этсин, гәм чәксин.

Ася

Нәдир бу аһы-зарын?

Телли

Зарын?

Ася вә Телли

Күлчөһрә, тез сөйлә!

Онлар Күлчөһрәни ичәри апарырлар. Әскәр
Чаһан хала илә кәлир. Чаһан хала чадрәя бү-
рүнүбдүр.

XI кәлиш

Әскәр

Бах, хала, һаман гыз бу эвдә олур. Апарарсан
бу мәхмәри вә дейәрсән ки, аршынмалчы көндә-
рибдир. Сорушан олса ки, сән кимсән, дейәрсән
ки, аршынмалчынын халасыям. Баша дүшдүнмү?

Чаһан

Баша дүшдүм, халан сәнә гурбан, кедирәм.
(кедир)

XII кәлиш

Әскәр тәк

Әскәр

Амма кетдикчә гыза даһа артыг бәнд олурам.
Күнү бу күн Сүлейманы көндәрәчәйәм ки, кәлиб
әлчилик эләсин. Истәдийими тапдым. Бу эв, бу
һәйәт, бу күчә — һамысы элә бил ки, үзүмә күлүр.
(охур)

№ 12. Әскәрин маһнысы

Ахтарыб тапдым сәни,
Сәндәми севдин, яр, мәни?
Көр нә һалдыр, көрмүр көзүм
Шадлыгымдан дүняны.
Кәл, кәл, маралым кәл!
Кәл, кәл, чейраным кәл!
Сәни севдим, яр, сәни севдим,
Көзүм көрмәз өзкәни.
Һалал олсун Сүлейман,
Сән нә кәләкбазсан шейтан!
Өйрәдиб мәни йола салдын,
Мәнә раст кәлди яр чан.
Кәл, кәл, маралым кәл!
Кәл, кәл, чейраным кәл!
Сәни севдим, яр, сәни севдим,
Көзүм көрмәз өзкәни.
Сәни севдим, яр, сәни севдим,
Көзүм көрмәз өзкәни.

(Кедир. Солтанбәй базардан гайыдыр)

XIII кәлиш

Солтанбәй тәк

Солтанбәй

Элә һамы мән дейәни дейир, бир һаллыча, дул-
луча арвад ал ки, бир нәфәр молла, үч манат пул
вә бир кәллә гәнд илә иш тамам олсун. Инди мән
нә гайырым? Элә арвады һарадан тапым? Кәл, ай
арвад! Һардасан? Кәл, кәл!..

(Чаһан чыхыр вә Солтанбәйә тәрәф кәлир)

XIV кәлиш

Солтанбэй вә Чаһан

Солтанбэй

Баһо! Йохса мәни гара басыр? Йох, дейәсэн дири көзлү арваддыр. Өзү дә биздән чыхды. Дейәсэн аллаһ мәнимкини етирди. (*Чаһана*) Ай бачы, кимсән, биздә нә ишин вар иди?

Чаһан

Аршын малы апармышдым, гызлара көстәрим.

Солтанбэй (*кәнара*)

Арвад олмағына арваддыр, анчаг үзүнү көрсәм пис олмаз. (*Она*) Яхшы, бачы, бирдән чаршаба бүрүнмүш киши олмаясан?

Чаһан

Бый, ай гардаш, нә данышырсан?

Солтанбэй

Бәс элә исә бир балача үзүнү мәнә көстәр ки, йәгинлик һасил олсун.

Чаһан (*яваш-яваш үзүнү ачыр*)

Көрдүн ки, арвадам?

Солтанбэй

Һә, көрдүм (*кәнара*) арвадсан, өзү дә лап мән дейәниндән, (*она*) ди яхшы, бир мәни баша сал көрүм, сән кимсән, нәчисән вә кимин адамысан?

Чаһан

Мән аршынмалчынын халасыям вә өзүм дә гызлара, арвадлара мал сатырам.

Солтанбэй

Яхшы, ахы, бир демәдин ки, көрәк кимин адамысан?

Чаһан

Дәллал Кәрбәлайы Нәсирин күлфәтийәм. Бәлкә тәнийырсан?

Солтанбэй

Хейир, танымырам. Мәним дәллал-мәллал илә ишим олмаз. Демәли, сәнин кишин дәллаллыг әдир, өзүн дә аршын малы сатырсан?

Чаһан

Бәли, кишим дәллаллыг эләйәрди.

Солтанбэй

Эләйәрди? Бәс инди нә иш көрүр?

Чаһан

Инди аллаһ билир ки, нә иш көрүр. Рәһмәтлик он ики илдир ки, өлүбдүр.

Солтанбэй (*севинир*)

Өлүбдүр? Демәли, сән дулсан?

Чаһан

Бәли, дулам.

Солтанбэй

Белә де! (*Өскүрүр вә өзүнү дүзәлдир*) Дейирсән ки, әрин өлүб, дул галыбсан?.. Чох әчәб, инди бәс биз нейләйәк?

Чаһан (*тәгәчүблә*)

Нәйи нейләйәк?

Солтанбэй

Йох, белә ону дейирәм ки, мәним дә арвадым дүз беш илдир ки, мәрһум олубдур. Белә олмаг чох пис шейдир. Адам тәк галыр, билмир ки, нә әтсин. (*Кәнара*) Яхшыча әлимә дүшүбдүр. Һеч бурахмаг лазым дейил. (*Чаһан истәйир кетсин, Солтанбэй тез габаглайыр*) Әши, бир даян, һара тәләсирсән?

Чаһан

Тәләсирәм, ишим вар.

Солтанбэй

Даһа бундан көзәл иш нә ола биләр? Яхшыча сәһбәт әдирик. Сән дул, мән дул, кәл дәрләшәк дә. Яхшы, инди сән дейирсән ки, дулсан, һә?

Чаһан

Бый, дедим ки, әрим он ики илдир ки, өлүбдүр.

Солтанбэй

Ахы бурасы вар ки, мән дә дулам.

Чаһан

Нә олар? Аллаһын әридир. Тәк сәнин башында көрүнмәйиб ки?

Солтанбэй

Орасыны билирәм. Амма кәл биз икимиз бир иш әдәк.

Чаһан

Нә иш?

Солтанбэй

Белә иш ки, нә сән дул оласан, нә дә мән.

Чаһан

Нә саяг эләйәк?

Солтанбэй

Нә саяғы вар ки? Бир нәфәр молла, үч манат пул вә бир кәллә гәнд иши тамам әдәр.

Чаһан

Һеч баша дүшмүрәм ки, нә дейирсән!

Солтанбэй

Баша дүшмүрсән? Әчәб дилбилмәзсән! Бәс элә исә дүрүст гулаг ас көр нә дейирәм, а дилбилмәз. (*охуюр*)

№ 13. *Солтанбэйин куплетләри*

Бир ат алдым, һәр яна чапдым, кәл алым, маралым, дилбилмәз.
Ахыр кәлиб сәни тапдым, кәл алым, маралым, дилбилмәз.

Аман, аман уй, гашы каман уй,
Кәл алым, маралым, дилбилмәз.
Бир әв тикдим, даш үстәдир, кәл алым, маралым, дилбилмәз.

Һәр нә десән баш үстәдир, кәл алым, маралым, дилбилмәз.

Аман, аман уй, гашы каман уй,
Кәл алым, маралым, дилбилмәз.

Сэн дул, мэн дул, кэл мэнэ бэнд ол, кэл алым,
маралым, дилбилмэз.
Нэр нэ десэм она разы ол, кэл алым, маралым,
дилбилмэз.

Аман, аман уй, гашы каман уй,
Кэл алым, маралым, дилбилмэз.

(Ойнайыр. Эскэр ичэри кирир)

XV кэлиш

Солтанбэй, Чаһан вэ Эскэр

Эскэр

Аһа, халамын да иши дүзэлди. Эчэб! (ирэли кэ-
лир, ойнамагда олан Солтанбэйин гулагына)
Ай бэй, ай бэй, ай бэй! Бир даян, сөз дейирэм,
(Солтанбэй даяныр) ахы белэ иш яхшы дейил.
Өзкэнин арвадына эшгнамэ охуюрсан!

Солтанбэй

Балам, сэн кимсэн, сэнэ нэ?

Эскэр

Нечэ мэнэ нэ? Бу, мэним халамдыр.

Солтанбэй (тэгчүблэ)

Халандыр? Демэли, аршымалчы сэнсэн?

Эскэр

Бэли, мэнэм.

Солтанбэй

Чох көзэл, чох пакизэ. Балам, неч сэнин инса-
фын-задын йохдур?

Эскэр

Нэ олудур ки?

Солтанбэй

Нэ олачаг? Бу языг арвады он ики илдир ки,
дул сахлайыб эрэ вермирсэн.

Эскэр

Нэ эдим? Бир яхшы адам тапмырам.

Солтанбэй

Яхшы адам? Мэн! Кэл дэ, кэл гоһум олаг.
Мэн дэ дулам.

Эскэр (кэнара)

Аһа, яхшы фирсэгдир. (Она) Дэгру дейирсэн
бэй, я зарафат элэйирсэн?

Солтанбэй

Тайымсан ки, зарафат элэйим? Лац үрөкдэн
дейирэм.

Эскэр

Яхшы, бэй, фэрз эдэк ки, мэн халамы вердим
сэнэ, бэс эвэзиндэ сэн мэнэ нэ верэрсэн?

Солтанбэй

Нэ верэчэйэм? Сэнин муздун бу ола билэр ки,
мэним кими бэй илэ гоһум оларсан. Халанын да

музду о олар ки, чаны раһат олар. Мэним дэ муз-
дум будур ки, саваб йийэси оларам. Даһа бундан
артыг нэ истэйирсэн?

Эскэр

Йох, бэй, бу саяг сэрф элэмэз.

Солтанбэй

Бэс нэ саяг сэрф элэр?

Эскэр

Бах, бэй, инди ки, мэнимлэ гоһум олмаг ис-
тэйирсэн, кэл икибашлы гоһум олаг.

Солтанбэй (тэгчүблэ)

Нэ саяг икибашлы?

Эскэр

Бу саяг ки, мэн халамы верим сэнэ, сэн дэ
гызыны вер мэнэ!

Солтанбэй

Ахмағын бири ахмаг! Нэ ява-ява данышыр-
сан? (Хэнчэриндэн япышыр) Мэн бэй баласы.
гызымы аршын мал сатана верэчэйэм? Чэһэннэм
ол бурдан, сэн дэ, сэнин халан да! Гудурғанын
бириси, бир шиллэ чэкэрэм ки, дишлэрин гарнына
кедэр, рэдд ол көзүмүн габағындан!!

Эскэр (архайынча)

Хала, кэл кедэк, (кэнара) аршымалчы Эскэрэ
гыз вермэди, амма тачир Эскэрэ верэчэкдир. (ке-
дирлэр)

XVI кэлиш

Солтанбэй тэк

Солтанбэй

Көр нэ гудурған кэдэдир ки, чүр'эт эдиб гы-
зымы истэйир. (Хэнчэрини чэкиб йүйүрүр) Өлдү-
рэрэм сэни, гудурған оғлу гудурған! (гайыдыб
фикрэ кедир) Йохдур, мэндэ бэхт йохдур! Арвад
элимэ көйдэн дүшэн кими олмушду, өзү дэ эсл
мэн дейэн. Һаллыча, дуллуча арвад ки, иш бир
нэфэр молла, үч манат пул вэ бир кэллэ гэндэ
бэнд иди. Мэрдүмазар оғлу мэрдүмазар, һардан
кэлдисэ бүтүн иши корлады. (Охуюр)

Нэ пис олду һалым мэним, кэл алым, маралым,
дилбилмэз.

Кетди элдэн ихтиярым, кэл алым, маралым, дил-
билмэз.

(Эвэ кедир)

П Э Р Д Э

ҮЧҮНЧҮ ПЭРДЭ

Солтанбэйин эви

I кэлиш

Күлчөһрә тәк

Күлчөһрә (охуюр)

№ 14. Күлчөһрәнин ариясы

Бүлбүлү-зарәм күлү рухсари алиндән чида,
 Тутийи-лаләм шәкәр-нисбәт мэгалиндән чида.—2
 Деридим сәбр әйләйим, олсам чәмалиндән чида.—2
 Билмәдим дүшвар имиш олмаг вүсалиндән чида.—2
 Аһ!.. Аман, аман! Аман, эй аман! Чаным, эй аман!
 Ярым, эй аман!
 Билмәдим дүшвар имиш олмаг вүсалиндән чида.
 Яр, кәл! Яр, кәл! Яр, кәл! Яр, кәл!

(Үзүнү өртүб аглайыр, Ася
 ичәри кирир)

II кэлиш

Күлчөһрә вә Ася

А с я

Ай Күлчөһрә! Сән аллаһ бир де көрүм, сәнә нә
 олуб, нечә күндүр пәришан көрүнүрсән?

Күлчөһрә

Валлаһ, неч өзүм дә билмирәм, йәгин нахошла-
 мышам.

А с я

Ахы нахош оланын бир ери ағрыяр, сәнинәки,
 неч ерин ағрымыр.

Күлчөһрә

Аһ, Ася, нә үчүн сорушурсан? Сән аллаһ, гой
 мәни әлдән.

А с я

Йох, Күлчөһрә, нечә күндүр ки, сән билмәррә
 дәйишибсән, һәмишә фикирдә, кефсиз, динмәз, йә-
 гин бурда бир һикмәт вар... Ай гыз, бәлкә бир
 адама бәнд олубсан? Һә?

Күлчөһрә

Кимә бәнд олачағам?

А с я

Йох, йох, гызардын, көрүнүр ки, бир адама
 бәнд олубсан. Бизә аршынмалчыдан башга бир
 кәс кәлмәмишди. Йәгин о кәдәйә бәнд олубсан, һә?

Күлчөһрә

Кәдә нә үчүн олсун?

А с я

Аһа, билдим! Аршынмалчыя көзүн дүшүбдүр.
 Ай гыз, неч сәнә ярашан ишдир? Сән бәй гызы,
 бәй баласы, бир кәдәнин биринә бәнд олурсан?..
 Нәдир, нәдир, бир гәдәр сир-сифәти вар. Валлаһ,
 истәр лап чыраг кими янсын, неч бир белә дә
 мәнәл гоймарам! О һара, мән һара?..

Күлчөһрә

Валлаһ, неч өзүм дә баша дүшмүрәм ки, бу
 нә һалдыр? (ағламсыныр вә әлләри илә үзүнү
 өртүр)

А с я

Екә гызсан. Элә шейләри башындан чыхарт.
 Сән һара, базарын кәдәси һара? Бары бәнд олур-
 сан, элә адама бәнд ол ки, сәнә ярашан олсун-
 Икинчийә галан ердә, бәнд олмаг өзү дә гыз үчүн
 чох пис ишдир. Бах, мән дә сәнин кими гызам,
 амма неч көр бир адама бәнд олураммы? Бир дә,
 валлаһы, ишдир, әкәр атан билсә, йәгин бил ки,
 сәни тикә-тикә доғраяр.

Күлчөһрә

Гой атам билсин, бир кәррәлик мәни өлдүрсүн,
 чаным гуртарсын.

А с я

Ахмаглама, ахмаглама, кәл бәри, кедәк о бири
 отаға, көр сәнә нәләр данышачағам... (Ася вә
 Күлчөһрә о бири отаға кечирләр, Солтанбэй
 кәлир)

III кэлиш

Солтанбэй тәк

Солтанбэй

Залым оғлу аршынмалчынын халасы яхшы ки-
 римә кечмишди, олмады! Әсл мән дейән арвад элә
 о иди, һаллыча, дуллуча, әндамлы... Бир нәфәр
 молла, үч манат пул вә бир кәллә гәнд, шүд та-
 мам, вәссалам. Амма ди кәл ки, мәнә бәхт йох-
 дур. Гудурған оғлу гудурған! Бир дул халасынын
 әвәзиндә кәзәл-көйчәк гызымы истәйир. Куя мән
 гызымдан әл чәкмишәм ки, базарын кәдәсинә ве-
 рәм? Мән бир бәйәм ки, бүтүн танышларым ады-
 мы һөччәләмәмиш әзбәр билир! Мән хан илә аш
 емирәм ки, бығым яга батар. Бир кәдәнин бириси
 мәнимлә гоһум олмаг истәйир. Амма халасыны
 алардым вә бир сөз данышаң олсайды, дейәрдим
 ки, бир фәгир дул арвад иди, рәһимм кәлди, ал-
 дым; шейтан оғлу шейтан, ортая пәрхашлыг салды,
 гоймады ишимизи көрәк... Әһ, кедим бир аз дин-
 чәлим! Енә белимин ағрысы тутду... (кедир, Тел-
 ли чыхыр)

IV кэлиш

Телли тәк

Телли

Уф, енә ағам кетди узанмаға. Киши лап зәһлә-
 ми төкүбдүр. Нец бу чүр шоркөз киши көрмәми-
 шәм. Инди енә чағырачағдыр ки, „ай гыз, Телли,
 кәл үстүмү басдыр“..

(Солтанбэй сәһнә архасындан: „Ай гыз, Телли! Кәл үстүмү басдыр“) Зәһримар Телли, чор Телли! (Бәрдән) Кәлирәм аға, кәлирәм.

(Кедир. Ася ичәри кирир)

V кәлиш

Ася тәк

А с я

Һа өйүд-нәсирәт верирәм, олмур. Көрүнүр гыз кәдәйә чох бәрк бәнд олубдур. Ағлайыр, ағлайыр, көзүнүн яшыны долу кими төкүр. Адамын рәһми кәлир. Билмирәм һаяндан кәлди чыхды бу аршынмалчы? Енә бир бэй баласы ола, я бир тачир оғлан ола, ери вар. Һалбуки базарын кәдәси... (Пәнчәрәйә тәрәф бахыр) О кимдир бизә кәлир? Бый, нә яхшы оғландыр? Валлаһ, лап бэй баласына охшайыр. Бах, адам бәнд оlanda беләсинә бәнд олар. Көрәсэн бизә нийә кәлир? Хейир хәбәр ола, кәлир, кәлир, дүз бизә кәлир. Гой кәлсин, гачмаячағам. (Һапы дөйүлүр, Ася һапыны ачыр, Сүлейман ичәри кирир)

VI кәлиш

Ася вә Сүлейман

Сүлейман

Солтанбэй эвдәдирми?

А с я

Бәли, эвдәдир, бир гәдәр бурада әйләшин, кедим чағырым. (Кедир)

VII кәлиш

Сүлейман тәк

Сүлейман

Йәгин Солтанбәйин гызыдыр. Амма әчәб кәзәл гыздыр. Бәрәкәллаһ, Әскәр! Көрүнүр кишинин руһу вардыр ки, өзүнә бу чүр гыз сечиб. Мән билсәйдим ки, Солтанбәйин гызы кәзәл имиш, әввәлдән өзүм үчүн алардым. Һалбуки инди кәлмишәм гызы Әскәр үчүн истәйим... Кәлсәнә әлә кәлмишкән гызы өзүм үчүн истәйим... Йох, бу намәрлик олар! Әскәр мәнә әтибар әдиб, әлчилийә көндәрибдир. Өзү дә гыза бәнддир. Нечә ола биләр ки, ону мә'юс әләйим. Лә'нәт шейтана, адам кәрәк достлуғунда дүз ола. Нә әләмәк? Мән дә ахтарарам, өзүмә бир кәзәл гыз тапарам. Хинлик пис шейдир.

(Солтанбэй дахил олур)

VIII кәлиш

Сүлейман вә Солтанбэй

Солтанбэй

Баһо, Сүлейман, сән һара, бура һара? Хейир ола, даныш кәрәк нә вар, нә йох? (көрүшүб отурурлар)

Сүлейман

Бэй, хейир олмайыш нә олачағ? Шүкүр аллаһа, һәр шей өз ериндә саздыр.

Солтанбэй

Чох кәзәл, инди дә кәрәк, даһа нә вар, нә йох?

Сүлейман

Бэй, билирсән, бу дүнянын иши белә кәлибдир ки, инсан инсана лазым олур, адам адама кәрәк олур. Көрүрсән ки, әввәлчә бир адамы һеч танымырсан, сонра таныш олурсан, ондан сонра лап гоһум олурсан. Анчағ бир иш вар ки, гоһум оlanda кәрәк әлә адамла оласан ки, сәнә ярашан ола. Өзү дә варлы ола, адлы-санлы ола. Мәсәлән, көтүрәк бизим чаван тачир Әскәри...

Солтанбэй

О кимдир?

Сүлейман

Бэй, сән онун өзүнү йох, атасыны яхшы танырсан. Мәрһум бәззас Мүрсәли дейирәм ки, кәзәл кишиләрин бириси иди.

Солтанбэй

Яхшы таныйырам, һәгигәт, мәрһум чох кәзәл киши иди.

Сүлейман

Бәли, инди Әскәр дедийим оғлан онун оғлудур. О да һәр барәдә атасы кими кәзәл вә ағыллы адамдыр. Өзүнүн дә, шүкүр аллаһа, яхшы вары, малы... алвери дә чох бөйүк тәрәггидәдир.

Солтанбэй

Яхшы, Әскәр нә дейир?

Сүлейман

Әскәрин дедийи одур ки, сәнинлә гоһум олмағ истәйир.

Солтанбэй

Балам, мәним гызым ушағдыр ки?

Сүлейман

Бэй, кәрәк ушағ олмасын. Амма ону бил ки, Әскәр өзкә оғландыр, о саяғ оғланын гоһумлуғу сәнин үчүн һәр бир барәдә яхшы олар.

Солтанбэй

Сән орасыны, Сүлейман, доғру дейирсән, һәгигәт, тачир тайфасы мәним хошума кәлир. Йохса бу инчинар-минчинар, доктор-моктор, вәкил-мәкил, учител-мучителләр илә мәним ишим олмаз вә хошума да кәлмәзләр. Анчағ бурасы вар ки, Әскәри мән көрмәмишәм. Һәрчәнд билирәм атасы яхшы киши иди вә дөвләти дә чох иди, анчағ бәзи вахт яхшы кишинин пис өвлады олур.

Сүлейман

Хейир, бэй, Әскәр чох кәзәл оғландыр. Чох ағыллы, ярашығлы вә чох да шүурду оғландыр. О барәдә тәвәггә әдирәм ки, мәнә әтибар әдиб сөзүмә инанасан, һәркаһ, аллаһ әләмәмиш, Әскәр пис адам олса иди, мән сәнин һапына кәлиб, гызыны она истәрдимми?

Солтанбэй

Әлә исә аллаһ хейир версин, разыям.

Сүлейман (әл верир)

Аллаһ хейир версин, һәр йкиси хошбәхт олсун. Оғул-ушағ саһибнә олсунлар.

С о л т а н б э й

Инди дэ буюр кедэк о бири отаға, чайдан-
заддан ичэк, сөһбәтимизи дэ орада эдэк. (О бири
отаға кедирләр)

(Ася ичәри кирир)

IX кәлиш

Ася тәк

А с я

Валлаһ, һеч белә көзәл оғлан өмрүмдә көрмә-
мишәм. Гой инди дэ бу гапынын дешийиндән ба-
хым. (Әйлиб гапынын дешийиндән бахыр) Мән
дэ бу оғлана бәнд олачағам. Даһа нә гайырым?
Күлчөһрә базарын кәдәсинә бәнд оlanda, мән
нийә бәй баласы кими бир чавана бәнд олмайым?
Элә оларам ки, һәлә Күлчөһрәни дэ өтәрәм. Уф,
һәгигәт, адамын адама көзү дүшәндә әһвалы һечә
пәришан олур! (охуюр)

№ 15. А с я н ы н м а һ н ы с ы

Көзәлим, яр көзәлим,
Бир сөзүм вар, көзәлим,
Бу языг ярына һәрдән
Бир нәзәр сал, көзәлим!

Ашиг олдум сәнә мән,
Этмәдин лүтфү-кәрәм,
Бу языг ярына һәрдән
Бир нәзәр сал, көзәлим!

Янырам эшг одуна,
Этмәдин фәрядыма,
Бу языг ярына һәрдән
Бир нәзәр сал, көзәлим!

Көзәлим, яр көзәлим,
Бир сөзүм вар, көзәлим,
Бу языг ярына һәрдән
Бир нәзәр сал, көзәлим!

№ 16. А с я н ы н р ә г с и

(Кедир. Телли ичәри кирир)

X кәлиш

Телли тәк

Т е л л и

Яхшы ки, гонаг кәлди, мәни ағамын әлиндән
гуртарды. Йохса орамы басдыр, бурамы басдыр,
орама ов, бурама ов! Даһа һәлак әләди мәни.
Белә шоркөз киши олмаз. Нә олайды, бир аллаһ
бәндәси мәннчә алыб чанымы гуртарайды. Амма
һаны бир әлә аллаһ бәндәси?

(Гапы дөйүлүр) Бу кимдир? Йохса, аллаһ
бәндәсини етирди?

(Гапыны ачыр. Вәли дахил олур)

XI кәлиш

Телли, Вәли

В э л и

Солтанбәйин эви бурадыр?

Т е л л и

Һә, бурадыр, нә ишин вар?

В э л и

Сиздә бир нәфәр гонаг вармы?

Т е л л и

Һә, вар, һечә?

В э л и

Даһа һечин ачығын тутур?

Т е л л и

Ачығым һечин тутсун, сән кимсән?

В э л и

Мән килимчи, (кәнара) амма әчәб гыздыр, йә-
гин гуллуғчудур.

Т е л л и

Килимчи нәдир?

В э л и

Бир әввәлчә де көрүм, сән кимсән?

Т е л л и

Мән бу эвин гуллуғчусуям.

В э л и

Мән дэ о эвин һекәрийәм.

Т е л л и

Һансы эвин?

В э л и

Белә о эвин, о!

Т е л л и

Бый, әлә бил кәдә дәли олубдур.

В э л и

Дәли нә үчүн олурам, маралым?

Т е л л и

Мән марал дейиләм.

В э л и

Белә, мәнән өтрү маралсан. (охуюр)

№ 17. В э л и и л ә Т е л л и н и н д у э т и

В э л и

Гой ханымы бәй апарыб
Тезликлә той әләсин,
Сәнидәчә мән аларам,
Мән дэ бир бәй оларам.

Т е л л и

Пулун вар?

В э л и

Вар, вар!

Т е л л и

Пулун вар?

В э л и

Вар, вар!

Т е л л и

Пулун вар, кәләрәм,

В э л и

Билирәм кәләрсән.

Т е л л и

Белә-белә ярымсан!

В э л и

Белэ-белэ чанымсан!

Т е л л и

Мэн кедэрэм о оғлана,
Онун пулу чох олсун,
Онун пулу чох олсун,
Дәрди, гәми аз олсун.
Пулун вар?

В э л и

Вар, вар!

Т е л л и

Пулун вар?

В э л и

Вар, вар!

Т е л л и

Пулун вар, кәләрәм.

В э л и

Билірәм кәләрән.

Т е л л и

Белэ-белэ ярымсан!

В э л и

Белэ-белэ чанымсан!

(Ойнайырлар)

И к и с и б и р е р д э

Гой ханымы бәй апарыб
Тезликлә той әләсин,

В э л и

Сәнидәчә мән аларам,

Т е л л и

Мәнидәчә сән аларсан,

В э л и

Мән дә бир бәй оларам.

Т е л л и

Сән дә бир бәй оларсан.

Т е л л и

Пулун вар?

В э л и

Вар, вар!

Т е л л и

Пулун вар, кәләрәм.

В э л и

Билірәм кәләрән.

Т е л л и

Белэ-белэ ярымсан!

В э л и

Белэ-белэ чанымсан!

Т е л л и

Тез ол сөзүнү де көрүм, нә истәйирсән?

В э л и

Сәни истәйирәм, сәни, билдин?

Т е л л и

Бый, әчәб ишә дүшдүм.

В э л и

Көзүмүн ишығы, кет о гонаға де ки, бир гапыя
чыхсын, сөзүм вар. (Телли кедир)

XII кәлиш

В э л и т ә к

В э л и

Ери маралым, ери, ери чейраным, ери! Әчәб
гыздыр, валлаһ, гой ағам әвләнсин, мән дә буну
аларам. Икимизин дә тою бир күндә олар. (Сү-
лейман вә Солтанбәй чыхырлар)

XIII кәлиш

В э л и, С о л т а н б ә й, С ү л е й м а н

С ү л е й м а н

Һә, Вәли, сәнсән? Билдим нә үчүн кәлибсән.
Кедәк. (Солтанбәйә) Һәләлик худаһафиз.

С о л т а н б ә й

Худаһафиз, саламат ол. (кедирләр)

XIV кәлиш

С о л т а н б ә й т ә к

С о л т а н б ә й

(Үзүнү о янки отаға тутуб чағырыр)

Ай гыз Телли, Күлчөһрәни, Асяны бура чағыр.
Гыза да дейим көрүм нә олур? Бәли, дүнянын
иши беләдир, бир вахт вар иди, биз дә чаван
идик... Инди... (Күлчөһрә, Ася, Телли шәри ки-
рирләр)

XV кәлиш

С о л т а н б ә й, К ү л ч ө һ р ә, А с я, Т е л л и

С о л т а н б ә й

Һә, отурун көрүм. Ай гыз, Күлчөһрә, нә үчүн
белә бикеф көрүнүрсән? Нә олуб, нахош дейил-
сән ки?

К ү л ч ө һ р ә

Хейир, ата, яхшыям.

С о л т а н б ә й

Чох көзәл. Гызым, билирсән нә вар?

К ү л ч ө һ р ә

Хейир, ата!

С о л т а н б ә й

Бәс әлә исә бил! Сәни әрә верирәм.

А с я (кәнара)

Һейф, оғлан әлимдән чыхды.

К ү л ч ө һ р ә

Ай ата, мәним нә вахтымдыр ки, әрә кедим?

С о л т а н б ә й

Лап яхшы вахтындыр. Ушаг ки, дейилсән?
Һәр шейи билирсән, аңлайырсан? Сәни бир тачир
оғлана верирәм ки, һәми чаван, һәми пуллу, һә-
ми маллы.

К ү л ч ө һ р ә

Ата, ачығын тутмасын, мән әрә кедән дейиләм.

С о л т а н б ә й (мулайим)

Бах, ахмаглама! Мән әлчийә сөз вердим, кетди.

А с я (кәнара)

Аллаһа шүкүр, кәлән оғлан элчиймиш!

Күлчөһрә

Йох, ата, мән эрә кетмәк истәмирәм.

Солтанбәй

Яхшы, яхшы, наз әләмә, билирәм үрәйиндә севи-
нирсән.

Күлчөһрә

Йох, ата, доғру сөзүмдүр, мән эрә кетмәк истә-
мирәм. Истәйирсән вур мәнни өлдүр, эрә вермә!

Солтанбәй

Дейәсэн сән доғрудан данышырсан. Бу нә ах-
маг сөздүр? Нечә йә'ни эрә кетмәк истәмирәм?
Әвдә галыб, гочалыб гарымаячагсан ки?

Күлчөһрә (ағлайыр)

Мән эрә кетмәк истәмирәм.

Солтанбәй (бәркдән)

Сән аллаһ, гудурған олма! Нә һаггын вар сөз
данышмаға? Атан сәни эрә верир, борчун итаәт
әтмәкдир.

А с я

Әлбәттә, Күлчөһрә, атан нә дейир, сән она гу-
лаг ас! Инди ки, сәни эрә верирләр, борчун
кетмәкдир. Даһа бурда артыг чәк-чевир олмаз ки?

Күлчөһрә

Гой атам мәнни өлдүрсүн, амма эрә вермәсин.

А с я

Ахы сәнин данышмаға нә һаггын вар?

Солтанбәй

Сәнә дейирәм ки, ахмаг олма. Мән сәни әлә
адама эрә верирәм ки, даһа әләсини тапмазсан.
Нә фикирдәсэн?

Күлчөһрә

Сән о адама Асяны вер. Гой мән әвдә гыз
галым.

Солтанбәй

Нә бош-бош данышырсан? Асяны истәйән олса,
ону да эрә верәчәйәм, инди сәни истәйирләр,
кәрәк сәни верәм.

А с я

Әлбәттә, әләдир.

Күлчөһрә

Мән эрә кетмәк истәмирәм.

Солтанбәй (ачыглы)

Сәнин борчун дейил. Агзын нәдир кетмәйә-
сән? Атан буюрур кет, кет, чох о ян бу ян әләр-
сән, тутуб гулағындан мыхларам дивара. (Күл-
чөһрә ағлайыр. Солтанбәй ачыглы ора-бура кәзи-
нир, бир аздан сонра мулайимликлә) Гызым,
әлә билирсән ки, мән сәни пис адама верирәм?
Ону йәгин бил ки, бир оғлана кедәчәксән ки, пад-
шаһ баласы кими. Әзү чаван тачир, пулу чох, дөв-
ләти чох! Мән дәли дейиләм ки, сәни пис эрә ве-
рим? Сән мәнни көзүмүн ишыгы, тәк гызымсан.
Мән сәни бәдбәхт әләрәмми? (тутуб гызын алын-

дан өлүр) Гоча атанын сөзүнә гулаг ас, дәлилик
әләмә!

Күлчөһрә (ағлая-ағлая)

Ай ата, галлаһ, эрә кетмәйә һеч көнлүм йохдур.
Мәнни эрә вермә, гой әвдә галым.

Солтанбәй

Гызым инад олма, атан нә дейир, она итаәт
әлә! Әләмәсэн, аллаһ сәни хошбәхт әләмәз, бәд-
бәхт оларсан. Ону йәгин бил ки, мәнни сөзүм
сөздүр. Мән кишиә сөз вердим. Аллаһ гойса бу
күн-сабаһ нишан кәләр, кәбин кәсиләр, той олар.
Кедәрсән эрә, оғул-ушаг саһиби оларсан. әв-әшик
ийәси оларсан. Мән дә бу гоча вахтымда бир
азча динчәләрәм, архайын оларам. Мән дейәнә
гулаг ас!

Күлчөһрә

Ай ата, инди ки, сән истәйирсән мән эрә кедим,
гой онда езүм истәдийимә кедим.

Солтанбәй (тәәччүб вә һейрәтлә)

Гызым, сән истәдийин кимдир, сөйлә кәрәк?

Күлчөһрә (охуюр)

№ 18. Күлчөһрәнин маһнысы

Мәнни салды олмаз дәрәдә, аршын мал алан!
Галмады һеч тагәт мәндә, янграм.
Кечә-күндүз фикрим-зикрим, аршын мал алан!
Ола билмәз өзкә фикрим, янарам.
Ону кәрчәк ашиг олдум, аршын мал алан!
Күнү-күндән дәрәдә доллум, янарам.

Солтанбәй (бәрк һирсләнмиш һалда)

Гызым, аршын мал алан кимдир? (кәнара) Йох-
са о халасы оландыр?

Күлчөһрә

Мән кетсәм, аңчаг она эрә кедәрәм.

Солтанбәй (гышгырыр)

Нә данышырсан, ахмағын гызы ахмаг!! Базарын
кәдәсинә эрә кедәчәксән? Дәли олубсан, нәдир?
Аллаһа анд олсун, бир силлә чәкәрәм, дишләрин
гарнына кедәр. Бәли, Солтанбәйин гызы бир кәдә-
йә ашиг олубдур. Бәһ, бәһ, бәһ... Инди билдим,
нә үчүн эрә кетмәк истәмирсән. Амма ону йәгин
бил ки, әкәр белә-белә ахмагласан, атамнн кору
һаггы бир той тутарам, бир той тутарам ки, нәфә-
сини бир кәррә чәкәрсән. Сән мәнни намусума тоху-
нан иш көрүрсән? Нә һаггын вар ки, аршын мал
алана бахырсан? Гой бир о аршынмалчы көзүмә
көрүнсүн! Она мән бир патрон чахым, изи, тозу
галмасын! Ону бил ки, мәнә Солтанбәй дейәрләр!
Мән бинамуслугу гәбул эдән адам дейиләм! Сәни
дә өлдүрәрәм, ону да.

Күлчөһрә (ағлая-ағлая)

Ата, валлаһ, өлдүр мәнни, чаным гуртарсын.

Солтанбәй (чыгырыр)

Өлдүрәчәйәм! Бу папаг мәнә һарам олсун ки,
бир дә аршын мал алан ады тутсан сәни тикә-тикә
доғраячагам. Белә бинамуслуг олар ки, мәнни гы-
зым бир кәдәнин бирисинә бәнд олсун? (агзынн

ерэ вурур) Дур, бу саат рэдд ол көзүмүн габа-
гындан. Итил бурдан!!!

(Күлчөһрә дуруб ағлая-ағлая кедир)

XVI кәлиш

Солтанбәй, Ася вә Телли

Солтанбәй

(Һөвләк ора-бура кәзир, Ася вә Теллийә)

Нә вахт аршын малчы бурая кәлмишди?

Ася вә Телли *(горха-горха)*

Валлаһ, хәбәримиз йохдур.

Солтанбәй

Нечә хәбәримиз йохдур? Мәндән кизләдирси-
низ? Чәһәннәм олун, сиз дә бурдан!.. *(Ася вә
Телли гачырлар)*

XVII кәлиш

Солтанбәй тәк

Солтанбәй

Әчәб башыма кәләк кәлди, итин бириси га-
пыма кәлиб гызымы өзүнә бәнд эләйиб. Белә би-
намуслуг олар? Инди баша дүшүрәм ки, нә үчүн
халасынын әвәзинә гызымы истәйирмиш. Чәһәннәм
олсун, онун халасы да... истәмәдик. Гыз лап дәли
кими олубдур. Кәрәк тезлик илә эрә верим, чыхыб
кетсин, йохса сонра ишдән бир хата чыхар. Сү-
лейманы көрсәм дейәчәйәм ки, Әскәрә хәбәр вер-
син ки, кәлиб гызы көтүрүб гачсынлар. Йохса
көрүнүр ки, хоша-хошлугла кетмәйәчәк. Мәним
дә һирсим тутар, вуруб өлдүрәрәм. Ай гыз, Ася,
Телли, бура кәлин. *(Ася вә Телли дахил олурлар)*

XVIII кәлиш

Солтанбәй, Ася вә Телли

Солтанбәй

Бах, мән кедирәм базара, сиз Күлчөһрәйә өйүд-
нәсиһәт әдәрсиниз, ону баша саларсыныз. Йохса,
аллаһа анд олсун, һамынызы гырарам! *(кедир)*

XIX кәлиш

Ася вә Телли

Ася (Теллийә, ачыглы)

Инди биз фәгир нейләйәк? Биздә нә тәгсир
вар ки, Күлчөһрә бир кәдәйә бәнд олубдур! Ай
гыз, кет Күлчөһрәни чагыр бура!

(Телли кедир)

XX кәлиш

Ася тәк. Сонра Күлчөһрә вә Телли

Ася

Көр, сән аллаһ, гызын чүр'әтинә бах, атасына
ачыб дейир ки, аршынмалчыя бәнд олмушам.
Лап хатадыр бу гызын иши.

*(Күлчөһрә илә Телли кәлирләр. Күлчөһрә тах-
тын үстүнә йыхылыр)*

№ 19. Трио. Ася, Телли вә Күлчөһрә

Ася вә Телли *(охурлар)*

Бәсдир бунча аһы-зарын,
Нәйә лазым бунча фәряд? — 2
Лайигдирми ола ярын,
Атан ола сәнә яд.— 2

Күлчөһрә

Аршын мал алан,
Аршын мал алан,
Кетди әлдән гәрарым.
Сәнсэн чан алан,
Одлара салан,
Галмады ихтиярым.
Мән билмәз идим
Эшгин әсәрин,
Чәкмәз идим нә әзаб, нә чәфа, яр.
Севдим сәни мән,
Рәһм эләмәдин,
Салдын сән мәни дәрдә,
Аһ! Яндым!

Ася вә Телли

Бәсдир бунча аһы-зарын,

Күлчөһрә

Яндым.

Ася вә Телли

Бәсдир бунча аһы-зарын,
Нәйә лазым бунча фәряд?
Нәйә лазым бунча фәряд, фәряд?

Күлчөһрә

Аһ, яндым, яндым!

ДӨРДҮНЧҮ ПӘРДӘ

Әскәрин эви, яхшы бәзәнмишдир.

I кәлиш

Әскәр тәк

Әскәр

Бичарә Күлчөһрәнин башына әнкәлләр ачдым.
Инди языг гыз элә билир ки, доғрудан да ону өз-
кәсинә эрә верирләр. Амма әчәб сөзү үстә даянан
гыздыр. Хошлуг илә эрә кетмәйә разы олмады.
Одур ки, атасынын тәвәггәсинә керә адам кәндәр-
мишәм ки, көтүрүб гачсынлар. Зәрәр йохдур. Бир-
ики саатдан сонра кәләйимин үстү ачылар, онда

гыз да севинәр, мән дә севинәрәм, атасы да севи-
нәр. Үрәйим бәрк тәләсир, истәйирәм ки, гызы
тез кәтирсинләр ки, языг аргыг әзийәт чәкмәсин.
Амма гәрибә иш көрдүм һа! Әзләнмәдим, әвлән-
мәдим, ахырда бу кәләклә әвләндим, һеч пис
әләмәдим, яхшы әләдим. Аллаһ Сүлейманын ата-
сына рәһмәт әләсин, әчәб иш өйрәтди. Инди һеч
олмазса көрдүйүм, бәйәндийим гызы алырам, гыз
да мәни севир. Гәрәз, кәдим көрүм халам дедик-
ләрим дүзәлдибдиэм? *(Кедир. Бир аздан
сонра бир нечә нәфәр Күлчөһрәни ичәри кәти-
рирләр вә гапыны өртүб кедирләр. Күлчөһрә
бәркдән ағлая-ағлая тахтын үстүнә йыхылыр)*

II кәлиш

Күлчөһрә тәк

Күлчөһрә

Ah! Бу нә эзабдыр чәкирәм! Мәни күчлә әрә верирләр, билмирәм кимә верирләр. Мәни севдийимдән айырырлар. Истәмирәм бу дөвләти, бу дәстканы, өз севдийими истәйирәм.

(*Үзүнү тутуб ағлайыр, охур*)

№ 20. *Күлчөһрәнин наләси*

Һичран дәрди, фәләк верди, — 2
Бунча чәфаны лайиг көрдү! — 2
Йохдур тагәт, сәбрә һаләт, — 2
Өлмәк яхшыдыр, нә ки, бу зилләт. — 2
Эй худа, рәһм әт! Эй худа, рәһм әт!
Гыл мэдәд, ярәб! Мән языға, рәһм әт!
Эй худа, рәһм әт! Эй худа, рәһм әт!
Гыл мэдәд, ярәб! Мән языға, рәһм әт!

Йох! Мән бу һала давам әдә билмәрәм. Даһа табым, тагәтим йохдур. Намысында яхшысы будур ки, бир кәррәлик өзүмү боғум, өлдүрүм, чаным гуртарсын... (*дәсмалыны ачыб бурур ки, өзүнү боғсун, бу аснада аршынмалчынын сәсини эшидиб тәәччүблә гулаг асыр, Әскәр ичәри кирир*)

III кәлиш

*Күлчөһрә вә Әскәр*Күлчөһрә (*тәәччүблә*)

Сәнсэн, йохса өзкәдир?

Әскәр

Мәнәм, мәнәм, Күлчөһрә, архайын ол!

Күлчөһрә (*ағлайыр*)

Көрүрсән мәним башыма нә ишләр кәтирирләр? Бир гәдәр кеч кәлсә идин, өзүмү өлдүрүшдүм. Сән бура нә саяг кәлдин? Сәни бурада көрсәләр өлдүрәләр. Мүмкүн вар исә тез гачаг!

Әскәр (*күлүр*)

Һара гачаг өз эвимиздән?

Күлчөһрә (*һейрәтлә*)

Нә данышырсан, бура кимин эвидир?

Әскәр

Бура мәним эвимдир, инди дә олачаг бизим эвимиз.

Күлчөһрә

Һеч баша дүшмүрәм. Нә данышырсан? Мәни ким көтүрүб гачыб?

Әскәр

Мән көндәрлийим адамлар.

Күлчөһрә

Бәс мән әлә билдим ки, атам вердийи тачирин адамлары көтүрүб гачдылар.

Әскәр

Әлбәттә әләдир.

Күлчөһрә (*лап һейран галыр*)

Енә баша дүшмәдим. Аллаһ эшгинә, мәни баша сал көрүм, бу нә кәләкдир?

Әскәр (*күлүр*)

Бах, Күлчөһрә, сәнә ашиг олан аршынмалчы да мәнәм, атанын әрә вермәк истәдийи тачир оғлан да. Мән яландан аршын малы сатыб өзүмә гыз ахтарырдым ки, ахырла сәни тапдым вә атандан истәдим, разылыг верди. Амма атам билмәди ки, мән аршын мал сатанам. Чүнки о, әввәлдән мәни көрмәмишди.

Күлчөһрә

Ай биинсаф! Бәс мәнә язығын кәлмәди ки, бу гәдәр әзиййәт чәкдим? Атам мәни өлдүрмәли олду, өз-өзүмү боғмалы олдум! Белә билсәйдем, сәни севмәздем.

Әскәр

Бәс бурасы вар ки, бу шаллығмыз, бүтүн о әзиййәти юуб апарыр. Әлә дейилми, маралым?

Күлчөһрә

Әләдир.

Әскәр

Ди кәл кедәк. О бири отаглары бир-бир кәзәк вә халамы да көрәк. (*кедирләр, Солтанбәй ичәри кирир*)

IV кәлиш

Солтанбәй тәк

Солтанбәй

Валлаһ, енә ата үрәйдир, таб кәтирмәдим. Дедим, кедим көрүм, бәлкә гыз өзүнә хәсарәт етирди. (*Ора-бура бахыр*) Бәс һаны бунлар? Ай ушаг, ким вар? (*Әскәр даһил олур*)

V кәлиш

Солтанбәй вә Әскәр

Әскәр

Саламәлейкүм, Солтанбәй! Сән бизә хош кәл-мисән!

Солтанбәй (*әввәл хош үзлә, ләкин сонра тәәччүблә*)

Балам, сән Әскәрсән, йохса о аршын мал сатан?

Әскәр

Хейр, бәй, мән һачы Мүрсәл оғлу Әскәрәм. Сәнәтим дә тачирликдир.

Солтанбәй

Дейирәм ахы, анчаг мәним көзүмә белә көрүнкү ки, габағымдакы о кәдәдир.

Әскәр

Һансы кәдә?

Солтанбәй

Һеч, бир кәдә вар иди, аршын малы сатарды.

Әскәр

Билирәм, сән истәдин ки, онун халасыны аласан. О да әвәзиндә гызыны истәди, сән дә ачыгла-ныб говдун, әләдирми?

Солтанбэй

Элэдир... Балам, сэн нарадан билирсэн?

Эскэр

Нечэ билмэйим ки, о мэн өзүм идим.

Солтанбэй!

Нэ данышырсан?

Эскэр

Бэли, бэли, мэн гэсдэн элэ этмишдим ки, эввэл гызы көрүм, сонра алым.

Солтанбэй

Доғру дейирсэн?

Эскэр

Будур, гызын тэсдиг эдэр. Күлчөһрә! (*Күлчөһрә ичәри кирир*)

VI кәлиш

Солтанбэй, Эскәр вә Күлчөһрә

Күлчөһрә

Бах, ата, һәм сән дейән олду, һәм дә мән дейән. Эскәр бизи кәләйә гойду, сәнин ачыгына, мәним дә эзабыма сәбәб олду. Бүтүн тэгсир бундадыр.

Солтанбэй

Һә, инди баша дүшдүм. Чох кәләкбаз имишсэн. Балам, рәһмәтлик атан неч белә дейилди. Я аллаһ. (*әл верир*) Кефин яхшыдырмы? А гыз, Күлчөһрә, бәри кәл! (*Күлчөһрә кәлир, атасы онун алнындан өһүр*) Чох көзәл, чох пакизә, вай сәни, Эскәр! Амма эчәб кәләкбаз имишсэн! Яхшы, балам, бәс сәнин халан нечә олду? Һәгигәт, халан иди, йохса о да кәләк иди?

Эскәр

Хейир, доғрудан халамдыр.

Солтанбэй

Өзү дә дулдурму?

Эскәр

Бәли, дулдур.

Солтанбэй

Ди вер кәлсин!

Эскәр

Кәлсин, нә дейирәм. Күлчөһрә, зәһмәт чәк, халамы чағыр. (*Күлчөһрә кедир*)

VII кәлиш

Солтанбэй, Эскәр, сонра Күлчөһрә вә Чаһан

Солтанбэй

Кәлсин ону алым! О дул, мән дул. Һәким дә мәнә дейиб ки, кәрәк арвад аласан. Мән билән, һәким халаны да көрсә, дейәр ки, эрә кет!

Эскәр

Нә сөзүм вар ки, ал да. Ал, икибашлы гоһум олаг. Инди билдин ки, ики башлы гоһум олмар нә демәкдир?

Солтанбэй

Билдим, билдим, а кәләкбаз! (*Күлчөһрә вә Чаһан дахил олурлар. Чаһана мурачиәтлә*) Эши, кәл дә! Көрүрсән сәнин бу бачын оғлу нә кәләкбаз имиш? Инди нә дейирсэн? Бир нәфәр молла, бир кәллә гәнд вә үч манат пул илә аран нечәдир? Дейирәм, Эскәрлә Күлчөһрәни вә сәнинлә дә мәним тоюмуз бир олсун.

Чаһан

Нә дейирәм, аллаһ хейир версин.

Солтанбэй

Балам, ушағлар эвдә тәк галдылар, никәрандылар, сизин кәдәни көндәрин, Ася илә Теллини дә бура кәтирсинләр.

Эскәр

Бу саат кедим көндәрим. (*чыһыр*)

Солтанбэй

Эши, валлаһ севиндийимдән элә, бил ки, чаһан олдум. (*Тез сөзүнү дәйишир*) Йә'ни гоча да дейиләм, элә чаһан бир оғлан кимийәм, машаллаһ олсун мәнә. (*Эскәр кәлир*)

Эскәр

Көндәрдим кетди.

(*Сүлейман дахил олур*)

VIII кәлиш

Эввәлкиләр вә Сүлейман

Сүлейман

Саламәлейкүм!

Солтанбэй

Баһо, Сүлейман, әлейкүмәсалам! Балам, сәнин бу достун нә кәләкбаз имиш?

Сүлейман

Бәли, чох кәләкбаздыр. Билмирәм бу кәләкләри кимдән өйрәнибдир?

Эскәр

Нечә кимдән өйрәнибдир? Бунун һамысыны сән өйрәтмәдинми? Одур, халам десин!

Чаһан

Доғрудур! Бүтүн бу кәләкләрин башчысы Сүлеймандыр. О өйрәтди.

Солтанбэй

Белә имиш! Сүлейман, мән сәни неч белә билмәдим. Бу ишләри һардан өйрәнмисән?

Сүлейман

Бәй, өз башымдан чыхартмышам.

Солтанбэй

Ай сәнин башын вар олсун!

Сүлейман (*бирдән Күлчөһрәни көрәрәк*)

Яхшы, Күлчөһрә будур?

Эскәр

Бәли, будур.

Сүлейман

Бәс мән көрдүйүм гыз буна охшамыр?

Солтанбэй

Сэн, йэгин Асяны көрмүсөн.

Сүлейман

Ася кимдир?

Солтанбэй

О мөним гардашым гызыдыр.

Сүлейман *(севикир)*

Һә? Эши элэ исэ мән нә үчүн субай галым,
вер мән дә той эдим дә!

Солтанбэй

Доғру дейирсэн?

Сүлейман

Бәс нечә?

Солтанбэй

Вердим, ал!

Сүлейман *(кәнара)*

Бах, мәрд йолдашын ахыры белә олар.

IX кәлиш

Әввәлкиләр, Ася, Телли, Вәли

Солтанбэй

Бах, будур кәдиләр. А гыз, Ася, бу оғлана
сәни версәм, кедәрсэнми?

Ася *(утана-утана)*

Бәли, кедәрәм!

Солтанбэй

Гочаг гыз, сән Күлчөһрәдән ағыллы олдун. Чох
көзәл, чох пакизә. *(Вәли вә Телли бир-биринә
бахырлар. Вәли бәрк аһ чәкир)*

Солтанбэй

Адә, нә яман аһ чәкдин? Балам, нә дәрдин вар?

Әскәр

Нә дәрди олачаг? Күлчөһрәни мәнә вердин,
Асяны Сүлеймана, халаны өзүн алырсан, инди
Теллини дә вер она да!

Сүлейман *(Вәлийә)*

Һә, Вәли, дедим ки, ахы сән дә назырлаш!

Солтанбэй

Ай гыз, Телли, Вәлийә кедәрсэнми?

Телли *(мәрд-мәрдана)*

Бәли, кедәрәм.

Солтанбэй

Вәли, сән Теллини аларсанми?

Вәли

(утаныр вә бирдән-бирә)

Бәли, аларам. *(күлүр)*

Солтанбэй

Яхшы, бәс тойларымызы нә вахт башлаяг?

Һамы

Элә бу күн.

Солтанбэй

Яхшы, онда дүзүлүн көрүм.

№ 21. Рәгс

СОН

АРШИН МАЛ АЛАН

Музыкальная комедия
в 4-х действиях

Либретто
УЗЕИРА ГАДЖИБЕКОВА

Перевод
Д. ГЛИКШТЕЙНА

Перевод музыкальных номеров
Ал. ЯКОВЛЕВА

Музыкальный консультант
В. КОЗЛОВ

ДЕЙСТВУЮЩИЕ ЛИЦА

АСКЕР	— молодой богатый купец
ДЖАХАН	— его тетка, вдова
СУЛЕЙМАН	— приятель Аскера
ВЕЛИ	— слуга Аскера
СУЛТАНБЕК	— пожилой бек
ГЮЛЬЧОХРА	— его дочь
АСЯ	— племянница Султанбека
ТЕЛЛИ	— служанка Султанбека

ДЕЙСТВИЕ ПЕРВОЕ

Дом Аскера. Джахан и Аскер сидят в богато обставленной комнате. Вели стоит у дверей.

Явление I

Аскер, Джахан и Вели

Аскер (поет)

№ 1. Ария Аскера

Жизнь мою унынье гложет
Век мне суждено страдать.
Только смерть одна лишь может
Злую боль мою унять.
О, придешь ли, образ милый?
Где ты, где? Я жду тебя!
Дни мои текут уныло,
Снова в сердце грусть моя!
Грусть моя, грусть моя,
Снова в сердце грусть моя,
Грусть моя, снова в сердце... Ах!..
Но едва лишь песнь о счастье
Голос нежный запоет,
Словно солнце в час ненастья
Вдруг сквозь тучи мне блеснет.
Ах, напрасно утешенья
Снятся мне, обман тая, —
Ни покоя, ни забвенья...
Снова в сердце грусть моя!
Грусть моя, грусть моя!
Не умолкнет грусть моя,
Не уймется грусть моя,
Не исчезнет грусть моя.
Ни покоя, ни забвенья —
Не умолкнет грусть моя!
Грусть моя, грусть моя.
Не уймется грусть моя, грусть моя.
Не уймется... Ах!

Джахан

Да буду я жертвой твоею. Что так тревожит тебя. Что случилось? Ты так тоскливо поешь, что сердце разрывается на части.

Аскер

О, если сердце разрывается на части, — значит теть, оно еще есть у тебя.

Джахан

Не поняла я, что ты сказал. Повтори, чтобы я поняла.

Аскер

Я не сказал ничего, что стоило бы повторить... А вот, тетя, скажи мне лучше, если жизнь наша будет всегда такой, как теперь, то чем все это кончится?

Джахан

А что случилось с нашей жизнью? Слава богу, живем мы не плохо.

Аскер

Я спрашиваю, чем все это кончится? Ну вот, мы благополучно выросли. слава аллаху, богаты, но сердце не успокаивается: оно требует еще чего-то. Ведь правду я говорю?

Джахан

Конечно, ты говоришь правду, только я не понимаю, что-ты говоришь.

Аскер

Ах, тетя, я говорю ясно: я смотрю вскруг себя и вижу, что мне чего-то недостает.

Джахан

Стоит об этом горевать. Если тебе что-нибудь нужно, пошли Вели в лавку.

Аскер

Опять меня не поняла. Я с тобой говорю о возвышенных чувствах, а ты о лавке... Я спрашиваю, чем же может кончиться такая жизнь... У меня много денег и товаров, но кто владеет всем этим, тому хочется чего-то еще. А ведь, есть люди, у которых нет ни товаров, ни денег, но этого добра у них целое стадо.

Джахан

Милый мой! Ты купец, на что тебе стадо?

(Вели покачивает головой)

Аскер

Ты все не понимаешь, чего я хочу?

Вели *(не выдержав)*

А я знаю, чего хочет хозяин.

Аскер *(к нему)*

Ого, и ты здесь. Ну, скажи, чего я, по-твоему, хочу?

Вели *(лукаво усмехаясь)*

Я знаю, чего тебе хочется. Ты хочешь...

Аскер

Если знаешь — скажи!

Вели

Ты хочешь... *(Смеется и убегает. Аскер улыбается)*

Джахан

У него в голове не все в порядке... Аскер, растолкуй мне, наконец, чего ты хочешь.

Аскер

Слушай, тетя. Сколько мне по-твоему лет?

Джахан

Вот месяц рамазан пройдет и в день нового рамазана тебе будет двадцать восемь. О чем тревожиться. Ты еще дитя. Пусть аллах пошлет тебе сто лет жизни.

Аскер

Но это дитя уже твердо стоит на ногах...

(Входит Вели и занимает прежнее место)

Джахан

Конечно. Слава богу, вон ты какой молодец!

Аскер

Что же должен делать этот молодец? Есть, пить и спать? И больше ничего?

Джахан

Ах, Аскер, ради бога, говори со мной попроще, чтобы я могла понять. Я женщина простая и ничего не понимаю в твоих премудростях!

Аскер (в сторону)

Эх, довольно стесняться. (Джахан) Пойми, наконец, тетя... (Кричит) Я хочу жениться, жениться, жениться...

Вели (радостно)

Вот я и угадал.

Джахан

Так бы сразу и сказал, а то целый час тянешь.

Аскер

Вот и знай, что я хочу жениться.

Джахан

И очень хорошо. Скорее бы мне уже танцевать на твоей свадьбе... (Вели пританцовывает) Сколько раз я тебе твердила: Аскер, женись! У тебя будет свой дом, свои дети, а ты не слушал меня. Наконец-то согласился со мной. Женись. Устрой свадьбу. Пусть друзья радуются, а враги твои пусть лопнут от зависти. (Вели вздыхает) Хочешь, сегодня же я пойду искать тебе невесту. Покойная сестра, пока ее глаза не закрылись, все, бывало, твердила: „Смотри, Джахан, Аскера я оставляю на тебя. Не оставь его одиноким, жени.“ (Плачет. Вели громко вздыхает)

Аскер

Оставь, нашла время плакать. Раз начали говорить о деле, надо кончить.

Джахан

Быть бы мне лучше жертвой за тебя. Женись.

Аскер

Но как жениться? Это не так легко.

Джахан

П-ф! Жениться также легко, как отпить глоток воды. Особенно такому молодцу. У тебя богатый дом, ты молодой, красивый. Ей богу, сам падишах выдаст за тебя дочь. Сегодня же накину чадру и пойду выбирать тебе невесту. Или укажи сам, кто тебе может понравиться: на дочери какого купца или бека ты хотел бы жениться? Ты только скажи, а я сейчас же пойду и сосватаю.

Аскер

Откуда я знаю, чья дочь мне может понравиться, когда я не видел ни одной из них.

Джахан

А разве я слепая? Я пойду, прогуляюсь, присмотрюсь и выберу тебе такую красавицу, что сразу голову потеряешь.

Аскер (смеется)

Ах, тетя, если я потеряю голову, то какой из меня жених. Ты скажи ясно, какую девушку ты собираешься выбрать для меня?

Джахан

Я скажу, а ты послушай. (Поет)

№ 2. Куплеты и танец Джахан

Быстро я чадру накину,
Брови миглом подведу.
И невесту для тебя, я
Выбирать сейчас пойду.

(Танцует)

Я в букет один цветущий
Дочек беков соберу,
Для тебя в нем самый лучший
Я цветочек подберу.

(Танцует)

Тот, кто сам красив собою,
Тот красотку должен взять.
И на свадьбе до упаду
Буду я вот так плясать.

(Танцует)

Аскер

Нет, тетя, это не дело. Я должен сам видеть невесту, а потом жениться.

Джахан

Как видеть?! Ведь ты мужчина. Кто тебе покажет свою дочь?

Аскер

В том-то и дело, об этом я с утра и твержу тебе. Хочу жениться, а не знаю на ком. Ведь я никого не видел и, главное, не могу видеть.

Джахан

Женись, как все женятся, как женились твой отец и дед. Я найду тебе невесту, и если она окажется плохой, я своей головой отвечаю.

Аскер

Что ты говоришь, тетя... Я не покупаю и десятикопеечного ситца, не пощупав его, а тут дело идет о живой жене. Если я буду так выбирать невесту, как наши отцы и деды, то сколько раз я должен жениться и разводиться, чтобы найти себе подходящую жену? Нет, так я не желаю. Укажи мне способ, как увидеть невесту, тогда я женюсь.

Джахан

Быть бы мне лучше жертвой за тебя! Какой же способ я могу тебе указать? Будь ты женщиной, я взяла бы тебя с собой и смотри, пожалуйста, невесту.

Аскер (*смеется*)

Будь я женщиной, на что бы мне понадобилась невеста?

Джахан

Как же теперь быть?

Аскер

Ну, видно, ничего не придумываешь. Значит, мне не суждено жениться. (*Вели вздыхает. Пауза*)
(*Играет музыка. Входит Сулейман*)

Явление II

Те же и Сулейман

Сулейман

Как поживаешь, тетя Джахан? А ты как себя чувствуешь, Вели? (*Подходит к Аскеру и поет*)

№ 3. Песня Сулеймана

Чем ты озабочен
И о чем грустишь, мой друг?
В сердце беспокойном
Ты какой таишь недуг?

Скорбно и печально
В тишине один не пой,
Другу Сулейману
Свое сердце ты открой.

Друг мой, поговорку
Много лет твердит народ:
Знай, кто счастье ищет,
Тот всегда его найдет.

Скорбно и печально
В тишине один не пой,
Другу Сулейману
Свое сердце ты открой.

Что случилось, дружище? Что за черная меланхолия? Похоже на то, что печали и горести всего света обрушились на тебя.

Аскер

Хорошо, Сулейман, что ты пришел. Говорят, ты умный человек. Посмотрим, какой ты дашь совет.

Сулейман

Значит, ты не веришь, что я умный человек?

Аскер

Верю, но если ты дашь хороший совет, то я поверю в это еще больше.

Сулейман

Ну, говори, я слушаю.

Аскер

Дело в том... Я все думаю, чем же это кончится, если жизнь наша будет все так же тянуться, как теперь...

Сулейман (*прерывает*)

Постой, постой! Я уже понял.

Аскер

Ну?!

Сулейман

Ты хочешь жениться.

(*Все удивлены*)

Аскер

Ого, как ты узнал?

Сулейман

Как только ты открыл рот. Не так ли, тетя Джахан?

Джахан

Конечно так. Твои несчастья на мою голову!

Сулейман

Не так ли, Вели?

Вели

Конечно так, Сулейман ага.

Сулейман (*Аскеру*)

Теперь, надеюсь, ты убедился, что я умный человек?

Аскер

Только наполовину. А вот, дружище, если ты мне поможешь, то будешь умным... с головы до ног.

Сулейман

Ну, говори, я слушаю.

Аскер

Ну, слушай, умный человек. Я думаю, что выбор невесты это вроде покупки товара. Так как товар может быть хороший и неважный, то...

Сулейман

Постой, постой, понял!

Аскер

А что?

Сулейман

Ты хочешь сначала видеть девушку, а потом на ней жениться.

(*Все удивлены*)

Аскер

Послушай, как ты это узнал?

Сулейман

Как только ты открыл рот. Что же тут мудреного. Не так ли, тетя?

Джахан

Конечно так. Твои несчастья на мою голову.

Сулейман (*к Вели*)

Не так ли, Вели?

Вели

Именно так, Сулейман ага.

Сулейман (*Аскеру*)

Ну, теперь-то ты убедился, что я умен?

Аскер

Еще чуть-чуть осталось. Но если еще одну заголовку разрешишь, то буду в этом окончательно убежден.

Сулейман

Говори, говори, а мы послушаем.

Аскер

Ну, умный человек, скажи, как и где увидеть мне девушку, прежде чем жениться на ней!

Сулейман

Только всего?! Да ведь нет ничего легче. Перемени костюм, одень что-нибудь попроще, возьми на плечи тук с товаром, а в руки аршин и ступай по дворам, торгуй понемножку. А заодно приглядишься к невестам, выбери любую и пошли меня сватом. Вот и все.

Аскер *(радостно)*

Вот это мысль!

Джахан

Вот это придумано!

Сулейман

Другого ничего не придумаешь. Не так ли, тетя?

Джахан

Конечно так... Твои болезни на мою голову.

Сулейман

Не так ли, Вели?

Вели

Точно так, Сулейман ага.

Сулейман *(Аскеру)*

Теперь ты, наконец, поверил, что у меня не такая уж пустая голова?

Аскер

Верю, братец, верю. Право, я поступлю по твоему совету.

Джахан

Ай Сулейман, почему бы тебе самому не жениться? Ведь твое время тоже проходит.

Сулейман

Я, тетя, женюсь. Эта мысль давно уже вертится у меня в голове. А пока что женим Аскера. Очевидно, ему больше моего не терпится. А потом женюсь и я... *(Вдруг)* Хорошо, тетя, а ты о чем думаешь?

Джахан

Я? Ни о чем. Зачем мне думать?!

Сулейман

Нет, тетя, довольно тебе быть вдовой. Давай подыщем и тебе какого-нибудь женишка. Он будет за это благословлять нас всю жизнь.

Джахан *(сконфуженно)*

Что ты, разве время мне выходить замуж?

Сулейман

А что? Не время? Ты еще слишком молода? Я думаю, что уже время. *(К Вели)* Вели, и ты приготовься. *(Вели сконфуженно опускает голову)* Ну, Аскер, о чем ты задумался?

Аскер

Итак, с завтрашнего дня — аршин мал алан!

Сулейман

И прекрасно. Пусть аллах исполнит твои мечты, а заодно и наши. Не так ли, тетя?

Джахан

Конечно, так. Твои несчастья на мою голову.

Сулейман

Не так ли, Вели?

Вели

Конечно, так, Сулейман ага.

Сулейман

А раз так, то идите сюда. *(Собирает их вокруг себя и поет)*

№ 4. Куплеты и танцы

Сулеймана, Джахан и Вели

Сулейман

Дам тебе я совет:

Действуй смелей, действуй смелей!

Ты невесту найди,

Только скорей, только скорей.

Так женись!

Вот тебе путь, вот тебе путь, вот тебе путь!

Но и нас

Ты не забудь, ты не забудь, ты не забудь!

Вместе

Так женись!

Вот тебе путь, вот тебе путь, вот тебе путь!

Но и нас

Ты не забудь, ты не забудь, ты не забудь!

(Танцуют)

Джахан

Я твердила давно:

Надо женить, надо женить!

Все мы радость с тобой

Будем делить, будем делить!

Так женись!

Вот тебе путь, вот тебе путь, вот тебе путь!

Но и нас

Ты не забудь, ты не забудь, ты не забудь!

Вместе

Так женись!

Вот тебе путь, вот тебе путь, вот тебе путь!

Но и нас

Ты не забудь, ты не забудь, ты не забудь!

(Танцуют)

Вели

Эх, с товаром иди

Ты по дворам, ты по дворам!

И невесту себе

Встретишь ты там, встретишь ты там.

И женись!

Вот тебе путь, вот тебе путь, вот тебе путь!

Но и нас

Ты не забудь, ты не забудь, ты не забудь!

Вместе

Так женись!

Вот тебе путь, вот тебе путь, вот тебе путь!

Но и нас

Ты не забудь, ты не забудь, ты не забудь!

(Танцуют)

ЗАНАВЕС

ДЕЙСТВИЕ ВТОРОЕ

Двор Султанбека. Гюльчохра, Асья и Телли
заняты рукоделием.

Явление I

Гюльчохра, Асья, Телли

Гюльчохра (*вышивая, поет*)

№ 5. Ария Гюльчохры

Печаль безбрежнее моря,
Душа скорбит, в слезах тонет. } 2
Весь мир видит мое горе,
Весь мир вместе со мной стонет. } 2
За те вздохи, что так слезно
Звучат вечно над всем домом, } 2
Пускай гневно, пускай грозно } 2
Меня небо сразит громом.
Горьким мыслям, что вдаль рвутся,
Одно чудо помочь может...
Мои слезы рекой льются,
Мою душу печаль гложет... } 2
А-а-а... О, приди!
А-а-а... Милый мой!
О, приди, милый мой,
Милый мой, приди!

Асья

Ах, Гюльчохра, твое пение нагоняет тоску.

Гюльчохра

Видно, тебе совсем не нравится мое пение?

Асья

Нет, очень нравится. Потому-то мне и тоскливо.

Гюльчохра

Разве вся наша жизнь — не сплошная тоска?

Асья

Мне тоже так кажется, Гюльчохра.

Телли

Что вы, барышни, и чего вам тосковать? Не сегодня-завтра, бог даст, Султанбек выдаст вас замуж. Будете хозяйками, пойдут у вас детки и тогда тоску вашу как рукой снимет...

Гюльчохра

Ах, Телли, как нас выдают замуж, то лучше бы и совсем не выдавали.

Телли

Что ты, милая ханум. Не гневи судьбу такими речами.

Гюльчохра

Я говорю правду. Мне противно. Как нас выдают замуж? Не знаешь за кого выходишь, кто тебе попадет в мужья, какой он: молодой, старый, плешивый, паршивый, может быть, изверг какой-нибудь, еще и бить будет.

Асья (*удивленно*)

Тогда как же? По-твоему вовсе не выходить замуж и всю жизнь проторчать дома, как мешок муки в углу?

Телли

Спаси аллах!

Гюльчохра

Я не говорю, что нужно навеки остаться дома. Но раньше, чем выходить замуж, надо видеть за кого идешь. Присмотреться, приглядеться, а потом выходить.

Асья (*смеется*)

Вот глупостей наговорила... жареную курицу и ту бы рассмешила. Кого ты, бедняжка, можешь увидеть среди этих стен, к кому ты собираешься присмотреться и приглядеться?

Гюльчохра

Ну, тогда лучше остаться дома.

Телли

Эх, о чем вы спорите. Только бы хозяин решился, наконец, выдать вас замуж, а там я побегу, погляжу на жениха, осмотрю его со всех сторон, и дом, и его, и все, что в доме у него есть, а потом обо всем вам расскажу.

(*Гюльчохра и Асья смеются*)

Гюльчохра

По-твоему важно, чтобы ты видела наших женихов, а для нас самих это не нужно?

Телли

Нужно, барышня. Только раньше посмотрю я, а потом вы.

Асья

Хорошо, Телли. Пусть будет по-твоему. Лишь бы нас выдали замуж, а остальное — пустяки.

Гюльчохра

Нет, пока я не увижу жениха и не полюблю его, я замуж не выйду. А вы выходите, пожалуйста, с закрытыми глазами.

Телли

Ей богу, барышня, лучше до замужества не видеть жениха: если увидишь его раньше, пропадет весь интерес. А когда не видишь... (*Поет*)

№ 6. Песня Телли

Когда со мной нет тебя тут,
Твои глаза меня влекут,
Прекрасный лик светит мне твой,
Мой друг родной, друг мой родной,
Когда со мной нет тебя тут,
Мои мечты, как сад, цветут,
И освещает этот сад
Твой нежный взгляд, твой нежный взгляд.
Когда со мной нет тебя тут,
Твои уста меня зовут,
Твой голос слышен мне вокруг,
Мой милый друг, мой милый друг.

Да, когда не видишь сердце вырывается от любопытства. Тебя наряжают, украшают, потом сажают на фаэтон, везут и кричат: „Алла, алла!“. У ног твоих режут барана. Потом тебя вносят в комнату и сажают за занавесью. Сердце тук, тук, тук, стучит... Ждешь и замираешь, ждешь и замираешь. Вдруг открывается дверь и входит

жених... (Открывается дверь. Входит Султанбек. Девушки, оборвав разговор, продолжают рукодельничать) Спаси бог от такого жениха.

Явление II

Те же и Султанбек

Султанбек (зевает)

Телли, тысячу раз я тебе говорил, чтобы ты укрывала меня, когда я ложусь отдыхать. Вот я заснул, не укрывшись и кажется, опять простудил поясницу. (Зевает) Ах, если бы жива была моя Сона... Нет, жить одиноко, это не сладко.

Гюльчохра

Отец, если бы ты предупредил нас, мы укрыли бы тебя.

Султанбек

Хорошо, хорошо. Идите в комнаты. А я пойду в город.

Стерегите дом хорошенько. Ну, подымайтесь. (Девушки уходят)

Явление III

Султанбек один

Султанбек

Нет, одиночество мне не идет на пользу. Вот уже пять лет как мне с каждым днем делается все хуже. На днях я был у доктора Мирза Гусейна, жаловался: тут — болит, там — колит. Говорит, женись. Но где найти подходящую жену? Молодую за меня не выдадут: лет мне очень много, а денег у меня очень мало. Да и не к лицу мне теперь шумная свадьба. Мне бы подошла какая-нибудь спеленькая вдовушка... Один мулла, три рубля денег и головка сахару: на этом бы и поладили. Жена стала бы по вечерам класть хну мне на усы, а утром смывать ее. Во время сна я бы не простуживал поясницу. Эх, о чем тут говорить... Пойду на базар, посмотрю, что там делается. (Уходит. За сценой слышится пение Аскера)

Аскер

№ 7. Песенка Аскера

Аршин мал алан!

Аршин мал алан!

Бафта!

Тафта!

Парча!

Хей!

(Аскер, в костюме уличного торговца — аршин-малчи. На плечах у него тюк, а в руках аршин)

Явление IV

Аскер (один)

Аскер

Уже третий день я хожу по дворам и не встретил еще того, чего ищу. Чем кончится сегодняшний день? О, судьба, помоги мне. (Поет)

Аршин мал алан!
Аршин мал алан!
Бафта, тафта, парча!

(Выходят Гюльчохра, Ася и Телли)

Явление V

Аскер, Гюльчохра, Ася, Телли

Телли

Аршин-малчи, иди сюда.

Девушки

№ 8. Хор девушек

Аршин-малчи, поскорей
Товар свой нам покажи,
Пред нами все разложи,
Чтоб было нам всем видней.
Ах, выбор здесь так хорош!
Шелк и парчу здесь найдешь,
Лишь подбери — и сошьешь
Яркий наряд!
Любим нарядами все мы блистать,
Любим в нарядах на свадьбе плясать!

Аскер

Ого! Да тут целый клад! Сразу трое. Посмотрим, что за товар? Красавицы, чего вы желаете: ситцу, шелку, бархат, тафту — все имею.

Гюльчохра

Развяжи тюк. Посмотрим, что есть хорошего у тебя.

Аскер

Сию минуту, барышня. (Раскрывает тюк)

Ася (в сторону)

Негодный, как он красив.

Аскер (упорно смотрит на Гюльчохру)

Посмотри товар, барышня, здесь все, что душе угодно. (В сторону) Премилая девица.

Телли

Ах, какая прелесть для юбки.

Ася

Фу, сказала! На что это годится.

Гюльчохра (Асье)

Тебе не нравится, а Телли пригодится.

Аскер

Правду изволишь говорить, барышня. (В сторону) Да она и умница! Сколько прикажете ей отмерить?

Гюльчохра

А почему аршин?

Аскер

Почти даром: двенадцать копеек, но для вас можно считать по десяти.

Гюльчохра

Такой ситец мы всегда берем по восьми копеек. По такой цене отрежь десять аршин.

Аскер

Ради вас можно. *(Отмеряет)* Один, два... *(В сторону)* Мне кажется, я нашел то, что искал... три, четыре... *(В сторону)* Ей-богу, она красавица... пять, шесть, семь... Кажется ее и назначила мне судьба. Восемь, девять... Видимо такая же добрая, как и красивая... Десять, одиннадцать, двенадцать...

Гюльчохра

Хватит, хватит...

Аскер

Ах, да... *(Отрезает материю)* Вот тут ровно десять аршин. *(Передает товар Телли)*

Асья

А для нас подходящего ничего нет?

Аскер

У меня-то? Все подходящее для вас есть, только не захватил с собой. В другой раз принесу. *(Гюльчохра расплачивается)* Спасибо, барышня. Ручка у тебя легкая и счастливая.

Гюльчохра

Почему ты думаешь, что рука у меня счастливая?

Аскер

Сердце подсказывает. *(В сторону)* Да, это именно та, о какой я мечтал... Барышня, этот дом не Султанбека ли?

Гюльчохра

Да.

Аскер

Да будет он всегда полной чашей. А кто из вас дочь Султанбека?

Асья

Она.

Аскер

Да продлит аллах ее дни. *(В сторону)* Какой цветочек!

Асья

Гюльчохра, пойдем в комнату, а то придет дядя и рассердится.

Аскер

Спасибо. Будьте здоровы.

Гюльчохра *(уходя)*

И ты будь здоров!

(Девушки уходят)

Явление VI

Аскер один

Аскер

Такой девушки я не встречал и, должно быть, не встречу. Теперь, Аскер, скажи себе: „Вот моя судьба!“ и женись на ней. Султанбек меня не знает, но он, наверное, слышал, что я богатый купец. Конечно, он отдаст за меня дочь. Но интересно, вышла бы она за меня, если бы я действительно был простым аршин-малчи. Не знаю, как она, но Султанбек ни за что бы не согласил-

ся... Ах, еще разик бы взглянуть на нее и перекинуться с ней хоть словечком... Ох, тянет меня что-то здесь остаться. А что если я спрячусь? Может быть она и выйдет. Стой, кажется сюда идут... *(Прячется. Выходит Гюльчохра)*

Явление VII

Гюльчохра одна. Аскер прячется за деревья.

Гюльчохра

Асья говорит правду: аршин-малчи красив, но предложи ей выйти за него замуж — она поднимет бурю и скажет: разве он мне пара... А по моему у аршин-малчи не плохое ремесло... это почти то же, что и купец... Если бы отец согласился, я вышла бы за него. Ведь я видела его, он не плешивый, не урод... И лицом мне понравился... В нем есть что-то благородное... А придень его, он будет не хуже любого бека. *(Мечтательно)* Он сказал мне: „Ручка у тебя счастливая!“ И смотрел на меня так, как будто, кроме меня никого не замечал. Ах, если бы еще раз увидеть его... Боже, что я говорю, может быть он женат и у него дети...

Аскер *(выходя)*

Прошу прощенья, ханум...

Гюльчохра *(испуганно)*

Ах, как я испугалась!

Аскер

Не бойся, ханум... Я, кажется, забыл здесь аршин. *(Держит аршин за спиной)*

Гюльчохра

Если забыл, то он здесь где-нибудь. *(Ищут)*

Аскер

Не беспокойся. У меня дома есть еще аршин в запасе.

Гюльчохра *(в сторону)*

Он опять на меня так смотрит. Когда наши глаза встречаются, меня как молнией пронзает.

Аскер

Ай ханум, как бы я хотел, чтобы у Султанбека было двенадцать таких дочерей, как ты.

Гюльчохра

Это для чего?

Аскер

Тогда бы он одну дочь выдал за хана, другую за бека, третью за купца, четвертую за муллу, пятую за сеида и, наконец, последнюю за меня...

Гюльчохра

Ну и что же?

Аскер

Нет. За меня не выдаст. Он бек, а я — простой аршин-малчи. *(Значительно)* Да если он и согласится, то дочь не захочет.

Гюльчохра

Значит ты не женат?

Аскер

Абсолютно не женат. А дела мои, слава аллаху, недурны. Имею кусок хлеба.

Гюльчохра

Но почему ты до сих пор не женился?

Аскер

Как я мог жениться? Я не женюсь на той, кого не видел. А из тех, кого мне довелось видеть, одна только пришлась мне по сердцу, но ее не выдают за меня.

Гюльчохра

А разве она не захочет выйти за тебя?

Аскер

Наверное, не захочет. Она дочь бека.

Гюльчохра

А ты бы спросил ее. Откуда ты знаешь, что она не захочет?

Аскер

Твоя правда, ханум. Я и спрашиваю — ты пойдешь за меня замуж?

Гюльчохра (*удивленно*)

Я?

Аскер

Да. А кто же? Ведь это ты и есть та самая девушка.

Гюльчохра

А я думала, что это совсем другая.

Аскер

Ну какая же может быть другая?

Гюльчохра

Неужели ты меня так сразу и полюбил с первого взгляда.

Аскер

С самого первого! Глаза увидели — сердце полюбило. Как только на тебя посмотрел, так сердце и начало трепетать!

Гюльчохра (*в сторону*)

Точно так, как и у меня.

№ 9. Дуэт Аскера и Гюльчохры

Аскер

Долго счастья я не знал,
День и ночь душой скорбя. } 2
Долго друга я искал,
Наконец, нашел тебя.
Долго друга я искал,
Наконец, нашел тебя!
Я люблю тебя, я люблю тебя,
Я люблю тебя, мой свет,
Без тебя мне жизни нет.

Гюльчохра

Я росла здесь, как цветок,
Одиноко, без любви,
Я росла здесь, как цветок,
Одиноко, без любви.
Но пришел ты, мой дружок,
И огонь зажег в крови.

Я люблю тебя, я люблю тебя,
Я люблю тебя, мой свет,
Без тебя мне жизни нет.
Я люблю тебя, я люблю тебя,
Я люблю тебя, мой свет,
Без тебя мне жизни нет.

Вместе

Будем помнить мы с тобой
Нашей встречи светлый час,
И никто, мой друг родной,
Разлучить не сможет нас.

Ах!

Я люблю тебя, мой свет,
Без тебя мне жизни нет.
Я люблю тебя, я люблю тебя,
Я люблю тебя, мой свет,
Без тебя мне жизни нет.

Аскер

Ханум, клянусь, я не достоин тебя.

Гюльчохра

Не знаю, но и ты пришелся мне по сердцу!

Аскер

Правду говорят, ханум, что сердце к сердцу всегда дорогу найдет.

Гюльчохра

Не называй меня ханум. Меня зовут Гюльчохра.

Аскер

Гюльчохра! А что сделать, Гюльчохра, чтобы отец отдал тебя за меня?

Гюльчохра

Посватай меня. Выдаст отец — хорошо, не выдаст — я за другого не пойду.

Аскер

Превосходно. Отец может выдать тебя насильно.

Гюльчохра

Я не пойду.

Аскер

Тебя похитят.

Гюльчохра

Я задушусь.

Аскер

Спаси аллах! Может быть, еще найдется какой-нибудь выход. Давай подумаем... Иди домой, а то нас заметят, нехорошо будет. Досвиданья.

Гюльчохра

Досвиданья. Только знай, что мое слово крепко. (*Гюльчохра уходит*)

Явление VIII

Аскер один

Аскер

Действительно, бывают сердца, созданные друг для друга. Девушка меня полюбила. Она не знает, что я богатый купец. А я нарочно ей об этом не скажу, испытаю ее любовь. Прекрасно. Теперь

я придумаю что-нибудь такое и пришлю сюда тетку — пусть посмотрит, какую я выбрал невесту. (Уходит. Входит Гюльчохра, смотрит по сторонам, потом погружается в свои думы.)

Явление IX

Гюльчохра одна

Гюльчохра

Что я натворила. Что я наговорила чужому мужчине. Стыд какой для девушки. Но откуда он взялся? И красив, и говорит так сладко... (Поет)

№ 10. Ария Гюльчокры

Родной мой, друг, любим ты мною,
Навек я твоя.

Родной мой, друг, любим ты мною,
Навек я твоя.

Огнем любви, лучем надежды
Зажег ты меня.

Огнем любви, лучем надежды
Зажег ты меня.

Родной мой, друг,

Родной мой, друг,

Родной мой, друг, любим ты мною,
Навек я твоя.

Ах!

Любимый мой, душой я верю,
Ты дан мне судьбой.

В сиянии дня, в мечтах и грезах
Всегда я с тобой.

Я с тобой,

Я с тобой.

Приди ко мне, бутон мой нежный,

Приди, друга любя,

Тоской полны душа и сердце, } 2

Нет сил ждать тебя.

Родной мой, друг,

Родной мой, друг,

Родной мой, друг, любим ты мною,
Навек я твоя.

Ах!

Явление X

Входят Ася и Телли

№ 11. Дуэт Асьи и Телли

Ася

Отчего ты так грустна?

Телли

Грустна?

Ася

Гюльчохра,

Телли

Гюльчохра,

Ася

Отвечай!

Телли

Отвечай!

Ася

Отчего сидишь одна?

Телли

Одна?

Ася

Гюльчохра,

Телли

Гюльчохра,

Ася

Не скрывай!

Телли

Не скрывай!

Ася

Чем родная, ты больна?

Телли

Больна?

Вместе

Гюльчохра, отвечай!

Гюльчохра, не скрывай!

Гюльчохра, отвечай!

Гюльчохра, не скрывай!

Ты скажи нам, что с тобой?

Все открой,

Друг родной!

Ты скажи нам, что с тобой?

Все открой,

Друг родной!

Ася

Отчего ты так грустна?

Телли

Грустна?

Вместе

Гюльчохра, отвечай!

Гюльчохра, не скрывай!

Гюльчохра, отвечай!

Гюльчохра, не скрывай! (Все трое уходят)

Явление XI

Аскер и Джахан входят в калитку. Джахан в чадре

Аскер

Вот, тетя, она живет здесь. Отдай ей этот бархат и скажи, что прислал аршин-малчи. Если спросят, кто ты, скажи, что тетка аршин-малчи.

Джахан

Поняла, поняла. (идет в дом)

Явление XII

Аскер один

Аскер

Ох! Чем дальше, тем больше разгорается любовь в душе. Сегодня же пошлю Сулеймана сватом... Наконец, я нашел то, что искал... Этот дом, этот двор, эта дорога, эти деревья, эти цветы... Все улыбается мне. (Поет)

№ 12. Песня Аскера

Я нашел судьбу свою,
Я нашел судьбу свою,
И от счастья я пою!
Золотистой полной чашей
Льётся радость в грудь мою.
Приди, мой дружок!
Приди, мой цветочек!
Полюбил я, ах, полюбил я,
Без тебя не в силах жить!
Полюбил я, ах, полюбил я,
Без тебя не в силах жить!
Полюбил я, ах, полюбил я,
Без тебя не в силах жить!
Полюбил я, ах, полюбил я,
Без тебя не в силах жить!

Молодец ты, Сулейман,
Молодец ты, Сулейман,
Ты хитрее, чем шайтан.
Не забуду, что тобою
Мне совет прекрасный дан!
Приди, мой дружок!
Приди, мой цветочек!
Полюбил я, ах, полюбил я,
Без тебя не в силах жить!
Полюбил я, ах, полюбил я,
Без тебя не в силах жить!

Аскер уходит. Султанбек возвращается домой

Явление XIII

Султанбек один

Султанбек

Все говорят то же, что и я. Только бы найти подходящую вдовушку, а там — один мулла, три рубля денег, головка сахару, и — делу конец. Но где я найду такую женщину?... (В пространство) Приди, о женщина, где ты!...

(На крыльцо выходит Джахан)

Явление XIV

Султанбек и Джахан

Султанбек (изумленно)

Что это за навождение?!... Нет. Это живая женщина и вышла из моего дома. Кажется, бог и в самом деле прислал ее мне. (подходит к Джахан) Кто ты такая? Что ты делала в этом доме?

Джахан

Относила товар девушкам.

Султанбек (в сторону)

Что она женщина — это несомненно, но не мешает взглянуть какова она собою. (грозно к Джахан) Постой, постой, сестрица, может быть ты переодетый мужчина?

Джахан

Что ты, братец?

Султанбек

А ты хоть немного открой лицо, чтобы я мог убедиться. Так, так. Еще немного...

Джахан

(немного приоткрывает все лицо)

Ну что, я женщина или кто?

Султанбек

Да. (В сторону) Женщина и, именно такая какая мне нужна. (Ей) Как будто бы женщина.. Теперь объясни, кто ты, чья ты и чем занимаешься?

Джахан

Я тетка аршин-малчи. Сама я тоже продаю кое-какие товары женщинам и девушкам.

Султанбек

Ну хорошо, а ты не сказала, чья ты жена?

Джахан

Я жена маклера Кербалай Насира. Может быть знаешь?

Султанбек (разочарованно)

Нет, не знаю. Я с маклерами-баклерами дел не имею. Значит муж твой маклерствует, а ты торгуешь?

Джахан

Да, мой муж был маклером...

Султанбек

Был маклером?! А теперь чем он занимается?

Джахан

А бог его знает чем... Вот уже двенадцать лет как он покойник.

Султанбек (радостно)

Значит, он умер? Значит ты вдова?

Джахан

Да, вдова.

Султанбек

Фу-у... Так бы и сказала. (откашливается и прихорашивается) Значит, муж твой уже двенадцать лет как умер и ты вдова? Прекрасно... Очень хорошо... Ну, теперь, что же нам делать?

Джахан (удивленно)

Как, что нам делать?

Султанбек

Нет... Я хотел сказать, что и моя жена вот уж пять лет, как умерла. А когда человек остается одиноким, он не знает, что ему делать. (В сторону) Попалась мне в руки, ни за что не выпущу. (Джахан хочет уйти, Султанбек бежит за ней) Постой, куда спешишь?

Джахан

Я тороплюсь, у меня есть дело.

Султанбек

Что может быть важнее нашего дела. Ты вдова и я вдовец... Давай поговорим по душам. Хорошо... Значит ты говоришь, что ты вдова?

Джахан

Я же сказала, что муж умер, уже тому двенадцать лет.

Султанбек

Но дело в том, что и я вдовец.

Джахан

На то воля аллаха. Не ты один пережил это.

Султанбек

Это я знаю. Так давай-ка мы одно дело устроим.

Джахан

Какое дело?

Султанбек

Такое дело, чтобы и ты перестала вдоветь и я не был больше вдовцом.

Джахан

Как же это устроить?

Султанбек

Очень просто. Один мулла, три рубля денег и головка сахара.

Джахан

Не понимаю, что ты говоришь.

Султанбек

Не понимаешь? Какая ты непонятливая — настоящая дильбильмез*. В таком случае, слушай меня, моя непонятливая. *(Поет)*

№ 13. Куплеты Султанбека

Я везде искал красотку, —
Будь моей, будь моей,
Дильбильмез!
Вдруг попалась мне находка, —
Будь моей, будь моей,
Дильбильмез!
Аман, аман, ой!
Мой цветочек, ой!
Свет очей,
Будь моей,
Дильбильмез!

Жизнь моя прошла в тумане, —
Будь моей, будь моей,
Дильбильмез!
Я стрелой твоею ранен, —
Будь моей, будь моей,
Дильбильмез!
Аман, аман, ой!
Спелый персик, ой!
Блеск лучей,
Будь моей,
Дильбильмез!

Мы с тобой свободны оба, —
Будь моей, будь моей,
Дильбильмез!
Буду верен я до гроба, —
Будь моей, будь моей,
Дильбильмез!
Аман, аман, ой!
Солнце жизни, ой!
Радость дней,
Будь моей,
Дильбильмез!

(Танцует. Входит Аскер)

Явления XV

(Те же и Аскер)

Аскер

Ага. И тетка устроилась. *(Подходит к увлечшемуся Султанбеку и кричит ему)* Бек, бек, бек... *(Султанбек испуганно оборачивается)* Подожди, дай сказать хоть слово. Куда это годится? Ты поешь о любви чужой женщине.

Султанбек

А ты кто? Тебе какое дело?

Аскер

Мне какое дело? Да, ведь это моя тетка!

Султанбек *(удивленно)*

Тетка? Значит, это ты аршин-малчи?

Аскер

Я.

Султанбек

Прекрасно. Послушай, неужели у тебя совсем нет совести?

Аскер

А что такое?

Султанбек

Как это что? Эту бедную женщину ты двенадцать лет держал взаперти и не выдавал замуж.

Аскер *(усмехаясь)*

Что делать — не нахожу хорошего человека.

Султанбек

Хороший человек — это я. Давай, породнимся. Я ведь тоже вдовец...

Аскер *(в сторону)*

Вот удобный случай. *(Ему)* Ты правду говоришь, бек, или шутишь?

Султанбек

Ты ровня мне, чтобы я с тобой шутил? Конечно, говорю правду.

Аскер

Хорошо, бек. Если я выдам за тебя тетку, ты что мне дашь взамен?

Султанбек

Что я могу тебе дать? Гордись тем, что можешь породниться с беком. А тетка твоя... будь спокоен, получит полное удовольствие в моем доме. И я буду доволен тем, что совершу угодное богу дело. Что же еще тебе надо?

Аскер

Нет, бек, это меня не устраивает?

Султанбек

А что тебя устраивает?

Аскер

Знаешь, бек, если ты хочешь стать мне родней, то давай породнимся сразу двумя головами.

Султанбек

Как это двумя головами?

Аскер

Я выдам за тебя тетку, а ты за меня — дочь.

* Дильбильмез — непонятливая

Султанбек (гневно)

Дурак! Как ты смеливаешься говорить мне такие слова. *(Берется за кинжал)* Чтобы я, бек, свою дочь выдал за аршин-малчи! Провались ты вместе со своей теткой... Сумасшедший! Так тебе сейчас влеплю, что все зубы свои проглотить. Уйди, чтоб не видел я тебя.

Аскер *(спокойно)*

Пойдем, тетя. *(Уходя, в сторону)* Он не выдал дочь за Аскера — аршин малчи, так отдаст ее за Аскера — купца. *(Уходит с Джахан)*

Явление XVI

Султанбек один

Султанбек *(вдогонку)*

Проваливайте. *(Хватается за кинжал и бежит за Аскером)* Убью тебя, негодяй и сын негодяя...

Нет, нет у меня счастья. Женщину как-будто само небо мне прислало... И такую, какую я искал. Вдовушка, в самом соку!.. Один мулла, три рубля денег, головка сахару и — все было бы кончено... Но явился откуда-то этот негодяй и все развалилось. *(Поет)*

Дивный образ мне явился, —
Будь моей, будь моей,
Дильбильмез!..
Без следа куда-то скрылся, —
Будь моей, будь моей,
Дильбильмез!..

(Уходит в дом)

ЗАНАВЕС

ДЕЙСТВИЕ ТРЕТЬЕ

Комната в доме Султанбека

Явление I

Гюльчохра одна

Гюльчохра *(поет)*

№ 14. Ария Гюльчохры

День за днем я счастья жду,
Но счастья нет в душе моей!
Нет цветов в моем саду
И скрылся вдаль мой соловей.
Нет цветов в моем саду
И скрылся вдаль мой соловей.
Тихо, мрачно все вокруг,
Угас навеки солнца свет.
Тихо, мрачно все вокруг,
Угас навеки солнца свет.
Нет тебя, мой нежный друг,
А без тебя и жизни нет!..
Нет тебя, мой нежный друг,
А без тебя и жизни нет!..
Ах, больно, больно мне!
Где ты, милый мой!
Где ты, близкий мой!
Где ты, мой родной!
Нет тебя, мой нежный друг,
А без тебя и жизни нет!
Нет тебя, мой нежный друг,
А без тебя и жизни нет!
Приди!
Приди!
Приди!
Я жду!

(Входит Ася)

Явление II

Гюльчохра и Ася

Ася *(подходит к Гюльчохре)*

Гюльчохра, скажи, ради аллаха, что с тобой?
В последние дни ты такая печальная.

Гюльчохра

Я сама не знаю, что со мной. Кажется, я нездорова.

Ася

Но у нездоровой что-нибудь да болит, а у тебя ведь ничего не болит, слава аллаху?

Гюльчохра

Ася, что ты пристала со своими расспросами: болит-не болит! Оставь меня...

Ася

Нет, Гюльчохра, ты стала совсем другой. Все о чем-то думаешь, молчишь... Послушай, может быть ты влюбилась?

Гюльчохра

В кого это я могла влюбиться?

Ася

Ага, ты покраснела. О, ты в самом деле влюбилась. Но в кого? Кроме аршин-малчи к нам никто не приходил... Неужели ты влюблена в этого базарного шелопаю?

Гюльчохра

Почему же шелопаю?

Ася *(Протяжно)*

А, а, а... поняла... Ну, конечно, ты влюбилась в аршин-малчи... Послушай, разве это достойно тебя? Ты — дочь бека, дворянка, и вдруг влюбляешься в какого-то уличного торговца. И только потому, что у него немного смазливый физиономия. Уверяю тебя, если бы он даже сверкал, как алмаз, я не обратила бы на него внимания... Кто я! И кто он!

Гюльчохра

Ах, я и сама не пойму себя. *(Плачет)*

Ася

Ты взрослая девушка. Выбрось эту дурь. Не пара тебе этот человек с базара. Уж если влюб-

ляться, то влюбляйся в достойного. И потом, девицам вообще неприлично влюбляться... Я такая же девушка, но разве я влюбляюсь. Не дай бог, если об этом узнает твой отец, он разрежет тебя на куски.

Гюльчохра

Пусть отец узнает и убьет меня. Тогда наступит конец моим мукам.

Асья

Не дури, не дури. Пойдем, я что-то скажу тебе. *(Уводит Гюльчохру. Из других дверей входит Султанбек)*

Явление III

Султанбек один

Султанбек

Совсем было попалась в мои лапы тетка этого негодяя, да сорвалась... А она была подходящей: вдова, в самом соку!.. Эх... мулла, три рубля денег, головка сахару и — конец был бы делу... Но что поделаешь, когда нет счастья... Наглец... Взамен тетки вдовы он требует мою красавицу — дочь. Будто я отрекся от дочери, чтобы выдать ее за базарного проходимца... Я — известный в городе человек, бек! Я не со всяким ханом стану кушать плов, чтобы не засалить зря своих усов, а тут какой-то аршин-малчи хочет стать моим зятем! На тетке его я бы женился... из сострадания к ней. Никто не осудил бы меня за это... Ах, эта женщина шла ко мне навстречу на своих собственных ногах. Но этот шайтан, этот сын шайтана все перевернул вверх дном... Пойду немного прилягу, что-то опять ноет поясница. *(Уходит в свою комнату. Из другой двери выходит Телли)*

Явление IV

Телли одна

Телли

Опять хозяин пошел отдыхать... Беда, как он надоел мне! Такого лакомку и бабника я еще не видела. Сейчас закричит: "Эй, Телли, иди укрой меня". *(Слышится голос Султанбека: "Эй Телли, иди укрой меня!")* Чорта бы послать к тебе, а не Телли. *(Голос Султанбека: "Телли!")* Иду, иду! *(Уходит. Входит Асья)*

Явление V

Асья одна

Асья

Сколько не уговариваю — ничего не выходит. Она, кажется, влюбилась не на шутку. Плачет, все плачет, слезы падают, как град! Жаль ее. И откуда взялся этот аршин-малчи? Другое дело, если бы это был сын бека или купца. *(Смотрит в окно)* Кто это к нам идет... Ах, какой красавчик! Вот видно сразу, что настоящий бек. Уж если влюбиться, то в такого... Интересно, зачем он сюда пожаловал? Идет, идет и прямо к нам. Пусть входит, не буду прятаться. *(Стук. Асья открывает дверь. Входит Сулейман)*

Явление VI

Асья и Сулейман

Сулейман

Султанбек дома?

Асья

Дома. Посидите. Я позову его. *(Уходит)*

Явление VII

Сулейман один

Сулейман

Наверное, это дочь Султанбека. Как хороша! Молодчина Аскер, у него есть вкус... Не знал, что у Султанбека такая красавица дочь. Не то сам бы посватался... Жаль, жаль. Чудесная девушка. Ах, как я промахнулся. На ней я сам должен был жениться, а пришел сватать ее за Аскера. *(Задумывается)* Эх, чорт побери, а что, если я сосватаю ее за себя? Нет, друзья так не делают. Аскер доверился мне, и он влюблен в нее. Надо быть верным другу. Авань, я тоже найду свое счастье... *(Входит Султанбек)*

Явление VIII

Султанбек и Сулейман

Султанбек

Ого! Сулейман! Какими судьбами, с какими вестями? Садись, рассказывай, где бывал, что видал?

Сулейман

Слава аллаху, бек. Все хорошо. Все благополучно.

Султанбек

Рассказывай, какие новости...

Сулейман

Знаешь, бек, мир так устроен, что человек без человека никак обойтись не может. Бывает так, что человека не знаешь, потом знакомишься, а потом даже и роднишься с ним... Но важно не только породниться. Важно породниться с подходящими людьми, состоятельными, известными, почтенными. Вот к примеру, наш молодой купец Аскер...

Султанбек

Кто такой?

Сулейман

Ты его не знаешь, бек, но отца его, должно быть, помнишь. Покойный купец Мурсал был одним из достойнейших людей нашего города.

Султанбек

Как же? Хорошо помню! Действительно, покойный был достойным человеком.

Сулейман

А Аскер, о котором идет речь, это его сын. Он, как и отец его, очень достойный и умный человек. К тому же, слава аллаху, он богат и дела у него сейчас блестящие.

Султанбек

Что же Аскер хочет?

Сулейман

Аскер хочет с тобой породниться.

Султанбек

Породниться? Но дочь у меня еще ребенок.

Сулейман

Не думаю, бек, чтобы она была ребенком... Знай, бек, что Аскер — это редкий человек. Породниться с ним тебе во всех отношениях выгодно.

Султанбек

Пожалуй, ты прав, Сулейман... Купцов я предпочитаю. А то эти инженеры-минженеры, доктор-мохтор, адвокат-модвокат, учитель-мучитель... Не нравятся они мне. Но ведь и Аскера я не видел. Знаю только, что отец его был хорошим человеком. Но иногда и у хороших отцов бывают плохие дети.

Сулейман

Нет, бек, Аскер прекрасный парень, умный, представительный! Можешь верить мне. Если бы он был плохим женихом, боже упаси, неужели я стал бы сватать за него твою дочь.

Султанбек

В таком случае, да благославит их аллах. Я согласен. В добрый час!

Сулейман *(радостно)*

Да будут они счастливы и сами и в детях своих! *(Встают.)* В добрый час!

Султанбек

Теперь пойдём ко мне пить чай и продолжим наш приятный разговор. *(Уходят. Входит Асья)*

Явление IX

(Асья одна)

Асья

Красивей его в жизни не видела... Посмотрю-ка в щелку. *(Смотрит в дверь)* Ну и что-ж. Если Гюльчохра влюбилась в какого-то базарного торговца, почему мне не влюбиться в такого красавчика? Так влюблюсь, что ее за пояс заткну... Уф! Это верно: когда влюбляешься, такая сладостная тоска наполняет сердце... *(Поет)*

№ 15. Песня Асьи

Милый мой, ах, милый мой,
На свою милую порой
Погляди ты хоть тайком!
Влюблена я всей душой!
На твою милую порой
Погляди ты хоть тайком!
Образ твой радость несет,
Он в моем сердце живет.
На свою милую порой
Погляди ты хоть тайком!
На свою милую порой
Погляди ты хоть тайком!
Милый мой, ах, милый мой!
На свою милую порой
Погляди ты хоть тайком!

№ 16. Танец Асьи

(Уходит. Появляется Телли)

Явление X

Телли одна

Телли

Хорошо, что пришел гость и избавил меня от хозяина. А то-там укрой, тут прикрой, там натри, тут потри... уморил он меня... Вот уж такого сластену никогда не встречала. Ах, если бы нашелся хоть-какойнибудь человек, чтобы женился на мне и избавил от этих мучений... Но где, где же он? *(Стучатся)* Кто это? Может быть, бог и в самом деле послал мне этого человека?

(Открывает дверь. Входит Вели)

Явление XI

Телли и Вели

Вели

Это и есть дом Султанбека?

Телли

Да, а тебе что?

Вели

У вас должен быть гость.

Телли

Есть гость, а тебе что?

Вели

Почему ты такая сердитая?

Телли

Я не сердитая, а ты кто такой?

Вели

Я — никто! *(В сторону)* Девушка недурна. Верно, здешняя прислуга.

Телли

Что значит никто?

Вели

Скажи прежде, ты-то кто такая?

Телли

Я здешняя прислуга.

Вели

А я тамошний слуга.

Телли

Как тамошний?

Вели

Да тамошний, тамошний!

Телли

Кажется, он с ума сошел.

Вели

Почему я сошел с ума, моя козочка?

Телли

Я не козочка...

Вели

Для меня, красавица, ты именно козочка. Моя душа тебе „пешкеш“... * Моя газель... (Поет)

№ 17. Дуэт Вели и Телли

Вели

Я для себя сам господин
И ничего я не боюсь.
Справит Аскер свадьбу свою,
Я вслед за ним тоже женюсь.

Телли

Деньги есть?

Вели

Есть, есть?

Телли

Деньги есть?

Вели

Есть, есть!

Телли

Деньги есть, выйду я.

Вели

Выйдешь ты, знаю я.

Телли

Деньги будут, выйду я.

Вели

Выйдешь, выйдешь, знаю я.

Телли

Знай, выйду я лишь за того,
Кто подарит мне дом и сад.
Кто покорит сердце мое,
Кто деньги даст, кто сам богат!
Деньги есть?

Вели

Есть, есть!

Телли

Деньги есть?

Вели

Есть, есть!

Телли

Деньги есть, выйду я.

Вели

Выйдешь ты, знаю я.

Телли

Деньги будут, выйду я.

Вели

Выйдешь, выйдешь, знаю я.

Вместе

Сами себе мы господа
И нам недолго счастья ждать.
Справит Аскер свадьбу свою,
Сможем и мы свадьбу сыграть.

Телли

Деньги есть?

Вели

Есть, есть!

Телли

Деньги есть?

Вели

Есть, есть!

Телли

Деньги есть, выйду я.

Вели

Выйдешь ты, знаю я.

Телли

Деньги будут, выйду я.

Вели

Выйдешь, выйдешь, знаю я.

(Танцуют)

Телли

Ну, говори скорей, чего тебе нужно!

Вели

Тебя мне нужно. Вот что.

Телли

Вот так-так!

Вели

Свет очей моих, иди скажи вашему гостю, что пришел за ним один красавец. Иди, газель моя, иди, моя козочка... (Телли уходит)

Явление XII

Вели один

Вели

Хороша девица. Пусть хозяин женится на дочери бека, а я на ней. Свадьбу устроим в один день. (Потирает руки. Входит Султанбек и Сулейман. Вели вскакивает и почтительно вытягивается)

Явление XIII

Вели, Султанбек и Сулейман

Сулейман

Это ты, Вели? Ты за мной? Знаю, знаю, зачем ты тут. Ну идем... До свиданья, бек.

Султанбек

До свиданья. Будь здоров.

(Сулейман и Вели уходят)

Явление XIV

Султанбек один

Султанбек

Эй, Телли, позови сюда Гюльчохру и Асью. Сообщу Гюльчохре хорошую новость?.. Что-то она на это скажет? Эх, были и мы молоды!.. А теперь... Вот так устроен мир.

(Входят Асья, Гюльчохра и Телли)

Явление XV

Султанбек, Гюльчохра, Асья и Телли

Султанбек

Садитесь. Гюльчохра, что ты такая скучная? Не захворала ли?

* Пешкеш — подарок.

Гюльчохра

Нет, отец, я здорова.

Султанбек

Ну и прекрасно. Знаешь, дочка, какая у меня новость есть для тебя!

Гюльчохра

Откуда мне знать, отец?

Султанбек

Если не знаешь, тогда узнай: я тебя выдаю замуж!

Асья *(в сторону)*

Жаль, жених улетел от меня.

Гюльчохра

Отец, время ли мне выходить замуж?

Султанбек

Даже очень, ты не ребенок. Все понимаешь. Я тебя выдаю за молодого богатого купца!

Гюльчохра

Не сердись, отец. Я не хочу замуж.

Султанбек *(мягко)*

Не дури. Я дал слово свату.

Асья *(радостно, в сторону)*

Слава богу, это был только сват.

Гюльчохра

Нет, отец, я не хочу выходить замуж.

Султанбек

Ну-ну, не упрямясь. Знаю, что в душе ты рада-радехонька!

Гюльчохра

Отец, я и впрямь не хочу замуж. Убей меня, только не выдавай.

Султанбек

Ты что? Серьезно? Что за глупости! Как это не хочешь замуж?! Что ты желаешь навеки остаться в девках?

Гюльчохра *(плачет)*

Я не выйду замуж.

Султанбек *(кричит)*

Нечего привередничать. Как ты смеешь! Раз отец выдает тебя замуж, значит и толковать нечего.

Асья

Конечно, Гюльчохра, ты должна слушаться отца. Раз тебя выдают, ты должна выходить.

Гюльчохра

Пусть отец убьет меня, но не выдает замуж.

Асья

Кто это тебе позволит рассуждать?

Султанбек

Я тебе говорю: не дури! Я тебя выдаю за такого человека, какого на всем свете не сыщешь. А ты еще раздумываешь!

Гюльчохра

Ты выдашь за него Асью, а я останусь дома.

Султанбек

Что за глупости! Если бы сватали Асью, я бы выдал её, сватают тебя, значит ты и должна выходить.

Асья

Конечно.

Гюльчохра

Я не хочу замуж.

Султанбек *(сердито)*

Не твое это дело. Да, как ты смеешь противиться, если отец приказывает! Если будешь еще артачиться, я тебя за уши пригвозжу к стене. *(Гюльчохра плачет. Султанбек, расстроенный, ходит по комнате. Ласково)* Доченька, ты не думай, что я тебя выдаю за плохого человека. Ты выйдешь за красивого молодца, настоящего сына падишаха! Он молод, богат... Ты у меня единственная. Разве захочу я твоего несчастья. *(Целует ее)* Не дури и слушай старика отца.

Гюльчохра *(плача)*

Право, я не хочу замуж. Не принуждай меня.

Султанбек

Не упрямясь, послушай отца. Если не будешь послушной, аллах не даст тебе счастья... Я дал слово, а мое слово твердо! Бог даст, не сегодня-завтра устроим обручение и сыграем свадьбу. Будешь жить у мужа, он хороший, богатый, дома у вас всегда будет достаток, пойдут у вас детки. А я на старости лет успокоюсь и отдохну. Ты слушай меня.

Гюльчохра

Отец, если тебе уж так хочется выдать меня замуж, то отдай меня за того, за кого я сама хочу. *(Асья и Тедли ужасаются)*

Султанбек *(удивленно)*

А кто это такой, за кого ты сама хочешь? Ну, расскажи!

Гюльчохра *(поет)*

№ 18. Песня Гюльчохры

Слышу часто голос ясный:
Аршин мал алан!..
Образ светлый и прекрасный
Вижу я!
Я забыть тебя не в силах —
Аршин мал алан!..
Я люблю тебя, мой милый,
Лишь тебя!
Слышу часто голос ясный:
Аршин мал алан!..
Образ светлый и прекрасный
Вижу я!

Султанбек *(разгневанно)*

Что это еще за аршин мал алан. *(в сторону)* Неужели это тот аршин-малчи с теткой?

Гюльчохра

Только за него я выйду.

Султанбек (кричит)

Что ты говоришь, дура! Ты хочешь выйти за уличного шелолая. Ты с ума сошла. Клянусь аллахом, я тебе сейчас так влеплю, что все зубы свои проглотит! Да, хороши дела! Пах-пах! Дочь Султанбека влюбилась в какого-то проходимца. Теперь я понял, почему ты не хочешь выходить замуж. Но, клянусь могилой отца, я тебе устрою такую свадьбу, что ты только раз вздохнуть и успеешь. Ты хочешь обесчестить меня! Как ты смела смотреть на аршин-малчи? Пусть он попробует попасться мне на глаза. Я так расправлюсь с ним что и праха от него не останется! Не забудь, что я Султанбек. Я не могу снести бесчестья. Убью... И тебя убью... и его убью!

Гюльчохра (плача)

Отец, убей, убей скорей, избавь меня...

Султанбек

(еще больше повышая голос)

И убью. Пусть никогда мне не носить этой папахи, если ты еще раз заикнешься об аршин-малчи — разрежу тебя на мелкие куски. Ах, что за пазор, что за срам... Моя дочь влюбилась в какого-то уличного горлодера. (Топает ногой) Вон сейчас же отсюда!.. Прочь с моих глаз!.. Вон отсюда, бесчестная! (Гюльчохра рыдая уходит)

Явление XVI

Султанбек, Ася и Телли

Султанбек угрюмо ходит по комнате

Султанбек (обращаясь к девушкам)

Когда сюда приходил этот аршин-малчи?

Ася (испуганно)

Ей богу, не знаю.

Султанбек (кричит)

Как не знаешь? Вы надуваете меня. Вон отсюда. (Девушки убегают)

Явление XVII

Султанбек (один)

Султанбек

Вот история... Какая-то собака приходит ко мне во двор и дочь моя в нее влюбляется... Позор! Теперь я понимаю, почему он взамен тетки требовал от меня дочь. Да провались он в ад со своей теткой! Девочка с ума сошла... Нужно поскорее ее выдать замуж, а то дело обернется плохо. Надо повидать Сулеймана и пусть Аскер силой увезет ее. Я вижу, что добром она не пойдет, а я могу всплыть и, пожалуй, в самом деле убью ее... (Зовет) Ася, Телли! (Испуганные девушки показываются в дверях) Идите сюда.

Явление XVIII

Султанбек, Ася и Телли

Султанбек

Я пойду в город, а вы постарайтесь образумить эту дуру, иначе, клянусь аллахом, я всех вас на куски разрежу! (Султанбек уходит)

Явление XIX

Ася и Телли

Ася (сердито)

А мы, бедные, чем виноваты, что Гюльчохра влюбилась в какого-то аршин-малчи. Ступай позови ее сюда. (Телли уходит)

Явление XX

Ася. Потом Гюльчохра и Телли

Ася

Откуда у нее взялась такая смелость! Сказать отцу, что влюблена в аршин-малчи! Совсем с ума сошла. (Входит Гюльчохра и Телли. Гюльчохра в изнеможении падает в кресло)

№ 19. Трио. Ася, Телли и Гюльчохра

Ася и Телли

О, не тоскуй ты без конца!
Родная, пожалей отца!
Родная, пожалей отца!

Гюльчохра

Аршин мал алан,
Аршин мал алан!
Не унять вам боль мою!
Ах, влюбилась я,
Истомилась я,
Не унять вам боль мою!
Кто меня поймет,
Кто от мук спасет?
И от злых обид
Кто меня сохранит?
Как несчастна я!
Как страдаю я!
Кто спасет от этих мук?
Кто спасет?

Ася и Телли

О, не тоскуй ты без конца!
Родная, пожалей отца!
Родная, пожалей отца, отца!

Гюльчохра

Кто спасет меня?

ЗАНАВЕС

ДЕЙСТВИЕ ЧЕТВЕРТОЕ

Богато убранная комната в доме Аскера.

Явление I

Аскер один

Аскер

Ах, бедная Гюльчохра. Какое испытание для нее! Она убеждена, что ее выдают за другого. Однако, каков характер! Добром не пожелала выйти, и мне по просьбе отца, пришлось, послать своих людей и похитить ее... Ничего, еще немного и все мои шутки раскроются. Тогда и она будет рада, и я, и отец, и все остальные. *(Смотрит на часы)* Поскорее бы увидеть и прекратить ее терзания. Все-таки, я не глупо поступил... Долго собирался жениться, но зато женюсь так, как хотел... Молодец Сулейман, указал мне замечательный способ! Теперь я люблю и любим... Однако, пойду посмотрю, что там приготовила тетка. *(Уходит. За дверью слышится шум. Двое мужчин вталкивают в комнату Гюльчохру. Она бросается к дверям, но они уже закрыты. Гюльчохра горько плачет)*

Явление II

Гюльчохра *(одна)*

№ 20. Плач Гюльчохры

Не знать любви мне суждено,
Не знать любви мне суждено,
В разлуке жить мне судьбою дано,
В разлуке жить мне судьбою дано,
Нет больше сил терпеть и ждать,
Нет больше сил терпеть и ждать,
Не в силах жить так и так страдать.
Ах, помогите!
Ах, помогите!
Вся истомилась,
Вся исстрадалась я!
Ах, помогите!
Ах, помогите!
Вся истомилась,
Вся исстрадалась я! *(мечется по комнате)*

Лучше я задушу себя и настанет конец моим мукам. *(Снимает платок, обматывает его вокруг шеи и хочет задушить себя. В это время за сценой слышится пение аршин-малчи. Гюльчохра в недоумении прислушивается, затем мечется по комнате, не находя выхода. Но неожиданно входит Аскер)*

Явление III

Гюльчохра и Аскер

Гюльчохра *(удивленно)*

Это ты или другой!

Аскер

Я, я, дорогая Гюльчохра, успокойся.

Гюльчохра *(плача)*

Ты видишь, что со мной сделали. Опоздай ты немного, я была бы мертва. Но как ты сюда попал? Если они тебя увидят, убьют. Бежим скорее.. *(Тащит его к дверям)*

Аскер *(смеясь)*

Зачем нам бежать из собственного дома?

Гюльчохра *(удивленно)*

Как? Чей это дом?

Аскер

Это мой дом, а теперь он будет и твой.

Гюльчохра

Ничего не понимаю... Но кто же меня похитил?

Аскер

Мои люди.

Гюльчохра

А я думала, что это люди того купца, за которого отец меня хотел выдать.

Аскер

Да, да, именно того купца.

Гюльчохра *(растерявшись)*

Совсем ничего не понимаю... Ради бога, объясни в чем дело?

Аскер *(смеясь)*

Слушай, моя дорогая. Я тот аршин-малчи, что полюбил тебя. И я же тот купец, за которого отец тебя выдал замуж... Я нарочно прикинулся аршин-малчи, чтобы найти себе незесту... И нашел тебя! Отец твой согласился. Но он не знает, что я и аршин-малчи — одно и то же. Ведь раньше он никогда меня не видел.

Гюльчохра

Ах, какой жестокий! И тебе не жаль было меня? Как я мучилась. Отец чуть не убил меня. Я сама чуть не задушила себя. Знай я все это, я бы ни за что тебя не полюбила...

Аскер

Вот и хорошо, что ты все узнала после того, как полюбила меня. А теперь уже разлюбить не имеет смысла... Не так ли, моя красавица?

Гюльчохра

Да, так.

Аскер

Пойдем к теге, посмотрим наш дом. *(Уходят. Появляется Султанбек)*

Явление IV

Султанбек один

Эх, тяжело отцовскому сердцу. Упаси боже, как бы она чего над собой не сделала. А где же они? Эй, дети, где вы? *(Выходит Аскер)*

Явление V

Султанбек и Аскер

Аскер

Салам-алейкум, Султанбек, добро пожаловать!

Султанбек *(вначале приятно улыбается, протягивает руку. Но потом присматривается, хмурится)*

Ты... Это ты, Аскер? Или ты тот аршин-малчи?

Аскер

Нет, бек, я Аскер, сын купца Хаджи-Мурсала. И сам купец.

Султанбек

То-то. А мне показалось, что передо мною этот шелопаи.

Аскер

Какой шелопаи?

Султанбек

Был там один... аршин-малчи.

Аскер

А, знаю. Это тот самый аршин-малчи, на тетке которого ты хотел жениться? Но он потребовал взамен твою дочку? Ты еще рассердился и прогнал его. Не так ли?

Султанбек *(удивленно)*

Да, да. Но откуда тебе все это известно?

Аскер

Как же мне может быть неизвестно, когда это был я!

Султанбек

Ты? Что ты говоришь!

Аскер

Да. А как же иначе я мог увидеть свою невесту?

Султанбек

Да правду ли ты говоришь?

Аскер

Пусть подтвердит твоя дочь, Гюльчохра! *(Входит Гюльчохра и, улыбаясь, подходит к отцу)*

Явление VI

Султанбек, Аскер и Гюльчохра

Гюльчохра

Отец, вот и получилось так, как желали и ты и я... Во всем этом виноват Аскер.

Султанбек

Понимаю, понимаю... Вот ты какой. Твой покойный отец вовсе не был таким... Ну, здравствуй. *(Подает руку)* Как поживаешь? Как твое здоровье? Гюльчохра, поди-ка сюда! *(Целует дочь)* Ну, доченька... Очень хорошо. Прекрасно. Ах, Аскер, какой ты хитрый... *(Вспоминает)*. Э... Э... Скажи, пожалуйста, где же твоя тетка? Это твоя тетка настоящая или это тоже хитрость?

Аскер

Нет. Тетка самая настоящая.

Султанбек

И настоящая вдова?

Аскер

Вдова.

Султанбек

Так скорее давай ее сюда!

Аскер

Ладно. Гюльчохра, попроси сюда тетю. *(Гюльчохра уходит)*

Явление VII

Султанбек и Аскер, потом Гюльчохра и Джахан

Султанбек

Только скорей! Я на ней женюсь. Она вдова и я вдовец. И доктора мне велят жениться... Наверно и ей доктора советуют выйти замуж...

Аскер

Женись, и породнимся сразу двумя головами. Теперь ты понял, что значит двумя головами?

Султанбек

Понял, хитрец ты этакий... *(Обращаясь к Джахан, вошедшей вместе с Гюльчохрой)* Ну иди, иди сюда. Видишь, какой хитрец твой племянник. А теперь, что ты скажешь? А? Один мул-ла, три рубля денег, головка сахара и делу конец? По моему, свадьбу Аскера и нашу можно сыграть вместе?

Джахан *(скромничая)*

Что я могу сказать? Такова воля аллаха.

Султанбек

Забыл. Ведь, девушки остались дома одни и тревожатся за Гюльчохру. *(К Аскеру)* Послушай, пошли слугу ко мне, пусть приведет Асю и Телли.

Аскер

Хорошо, хорошо. Сейчас пошлю. *(Уходит)*

Султанбек

От радости я, кажется, помолодел... Впрочем, я и так совсем не стар... не хуже иных молодых. Пусть попробуют со мной потягаться!

Аскер *(входит)*

Уже послал.

(Входит Сулейман)

Явление VIII

Те же и Сулейман

Сулейман

Салам-алейкум!

Султанбек

Ого, Сулейман! Алейкум-салам! Здравствуй, здравствуй! Послушай, какой хитрец твой друг.

Сулейман

Да, он очень хитрый, и не представляю от кого он всего этого набрался?

Аскер

Как от кого? Разве не ты придумал все это? Вот и тебя подтвердит.

Джахан

Конечно, все это хитрости Сулеймана.

Султанбек

Вот так Сулейман, я тебя таким не знал. Ах, ты... Откуда, все-таки, ты этого набрался?

Сулейман (*горделиво*)

Из собственной головы.

Султанбек

Да благословит аллах твою голову.

Сулейман (*обращает внимание на Гюльчохру*)

Позвольте, это Гюльчохра?

Аскер

Да, а что?

Сулейман

Та девушка, что я видел у тебя, бек, совсем на нее не похожа.

Султанбек

Наверное, ты видел Асю.

Сулейман

А кто такая Ася?

Султанбек

Моя племянница.

Сулейман (*радостно*)

Да? Но тогда почему я остался ни с чем?... И мне надо бы сыграть свадьбу.

Султанбек

Ты правду говоришь?

Сулейман

Конечно.

Султанбек

Ну и хорошо. По рукам. (*Подает Сулейману руку*)

Сулейман (*в сторону*)

Вот мне награда за честность.

(*Входят Ася, Телли и Вели*)

Явление IX

Те же, Ася, Телли и Вели

Султанбек

Вот и они. Поди сюда, Ася... Если я тебя выдам замуж за этого молодца, ты как, согласна?

Ася (*конфузливо*)

Согласна.

Султанбек

Молодчина. Ты оказалась сообразительнее Гюльчохры... Прекрасно... Все очень хорошо! (*Вели и Телли переглядываются. Вели вздыхает*)

Султанбек

Эй, слушай. Что за вздохи? Что у тебя там за горе?

Аскер

Понятно. Ты отдал за меня Гюльчохру, за Сулеймана Асю, на тетке сам женишься. Выдай же за него Телли.

Сулейман (*к Вели*)

А, Вели, не даром я говорил тебе: приготовься!

Султанбек

Эй, Телли, иди сюда... Ты согласна выйти за Вели?

Телли (*не задумываясь*)

Согласна.

Султанбек (*к Вели*)

А ты, Вели, хочешь жениться на ней?

Вели (*конфузится, и затем сразу*)

Я? Еще как!

Султанбек

И прекрасно. Послушайте, а когда мы начнем нашу свадьбу? Давайте-ка, сейчас и начнем!

№ 21. Танец

